

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

**Sociální systém České republiky a nezaměstnanost
jako sociální problém**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. et Mgr. Zdeňka Vaňková

Vypracoval:
Bc. Josef Foret

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Sociální systém České republiky a nezaměstnanost jako sociální problém“ zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce.

Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

Blansko 28. 03. 2012

.....
Bc. Josef Foret

Poděkování

Děkuji paní PhDr. et Mgr. Zdeňce Vaňkové za velmi užitečnou metodickou pomoc, vstřícnost a ochotu, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

Současně bych rád velmi poděkoval své manželce Kateřině a našim dětem, zejména za trpělivost a morální podporu nejen při zpracování diplomové práce, ale také v průběhu celého studia.

Bc. Josef Foret

OBSAH

ÚVOD	2
1. Sociální politika	4
1.1. Obsah a principy sociální politiky	4
1.2. Objekty a subjekty sociální politiky	8
1.3. Modely sociální politiky	9
1.4. Funkce a nástroje sociální politiky	12
2. Sociální systém České republiky	13
2.1. Sociální správa	14
2.2. Právní aspekty	15
2.3. Zdroje a nástroje sociální správy ČR	20
2.4. Státní sociální podpora	24
2.5. Systém pomoci v hmotné nouzi	26
3. Nezaměstnanost	35
3.1. Nezaměstnanost jako sociální problém	36
3.2. Úkoly státní správy v oblasti zaměstnanosti	42
3.3. Změny v sociálním systému	51
4. Výzkumná část	53
4.1. Charakteristika a cíl výzkumné části	53
4.2. Nezaměstnanost v Blanenském regionu	57
4.3. Shrnutí průzkumné části	80
Závěr	86
Resumé	89
Anotace	91
Seznam použité literatury	92

ÚVOD

Tato diplomová práce se zabývá sociálním systémem České republiky, který je složitým a rozsáhlým celkem, proto se v diplomové práci věnuji vztahu sociálního systému a zaměstnanosti, zejména pak problematice nezaměstnanosti. Problematika ať už sociálního systému, tak nezaměstnanosti včetně jejího vlivu na člověka je průběžně zpracovávána a jsou jí věnovány rozsáhlé publikace. S ohledem na neustálé změny v právním systému, ve způsobu výkonu státní správy a přístupu k nezaměstnaným osobám, je třeba neustále hledat nová řešení a přístupy, které pomohou nezaměstnanost alespoň snížit. Absolutní vyřešení nezaměstnanosti je v současném tržním systému v podstatě nemožné, přestože je to jedním z cílů jak Evropského společenství, tak i České republiky.

První část diplomové práce věnuji sociální politice. Ujasním její definici, obsah a členění dle různých hledisek a autorů, uvedu subjekty sociální politiky a jejich úlohu v systému. V této části se však nebudu zmiňovat o historických souvislostech a vývoji sociální politiky, neboť tato je dostatečně popsána v dostupné literatuře.

V další části se zabývám současnému sociálnímu systému České republiky, zmíním základní právní úpravu řešící problematiku. V práci si však nekladu za cíl uvést zde všechny právní akty týkající se sociálního systému a zaměstnanosti. Vzhledem ke skutečnosti, že již v průběhu sbírání materiálů pro tuto diplomovou práci bylo schváleno několik zásadních legislativních změn ve sledovaných oblastech, lze předpokládat, že k dalším změnám dojde i v průběhu zpracování práce samotné či po jejím dokončení. V této části se rovněž zaměřím na systém státní sociální podpory a systém pomoci v hmotné nouzi. Uvedu, kterým osobám a v jakých situacích jsou tyto systémy určeny.

Ve třetí části se zabývám problematikou zaměstnanosti a s tím související nezaměstnaností. Uvedu definici nezaměstnanosti, základní typy a členění nezaměstnanosti dle různých hledisek. Zmíním se o vlivu na psychické a fyzické zdraví

člověka a sociální problémy, které s sebou zejména dlouhodobá nezaměstnanost přináší. Dále uvedu právní úpravu v oblasti zaměstnanosti a z ní vyplývající úkoly státní správy, aktivní politiku zaměstnanosti a činnosti státní správy při řešení nezaměstnanosti. Zmíním se o hmotné podpoře uchazečů o zaměstnání, podmínkách jejího přiznání a době, po kterou je poskytována.

V poslední, výzkumné části, se budu zabývat zjištěním případných rozdílů ve vývoji průměrné míry nezaměstnanosti v Blanenském regionu ve vztahu k Jihomoravskému kraji a současně k vývoji v celé České republice. Komparací podílu zdravotně postižených uchazečů o zaměstnání vůči celkovému počtu uchazečům a analýzou vývoje struktury uchazečů o zaměstnání v regionu dle dosaženého stupně vzdělání, věku a doby evidence a příčinami zjištěného stavu. Současně provedu průzkum mezi nezaměstnanými za účelem zjištění vlastní aktivity při řešení nezaměstnanosti, jejich představ o novém zaměstnání a vidění problematiky z pohledu nezaměstnaných. V závěru výzkumné části předkládám zhodnocení této části a na základě provedené analýzy určení možností dalšího vývoje v regionu.

Důležitým zdrojem dat, názorů a myšlenek je dostupná odborná literatura, která se jednotlivými tématy věnujícími se sociální problematice a nezaměstnaností zabývá. Dále využívám internetové zdroje informací a statistické údaje zveřejňované Ministerstvem práce a sociálních věcí.

1. Sociální politika

Sociální politika je v současné době chápána jako jeden ze znaků vyspělých moderních zemí. Tam, kde nejsou prvky sociální politiky lze jen těžko hledat sociální systém.

Sociální politika je soustavné a cílevědomé úsilí jednotlivých sociálních subjektů ve svém zájmu udržet nebo dosáhnout změny ve fungování nebo podpořit rozvoj svého či jiného sociálního systému nebo soustavy nástrojů k realizaci své či jiné sociální politiky. Výsledkem tohoto soustavného a cíleného úsilí je činnost (fungování), rozvoj (zdokonalení) či změna (transformace) systému vlastního nebo jiného nebo soustavy nástrojů. Projevuje se rozhodováním (nebo nerozhodováním) a činnostmi (či nečinnostmi) sociálních subjektů.¹

Sociální politiku je nutno vnímat jako celek, jako určitý systém s četnými vnitřními komplikovanými vazbami i s vazbami na ostatní prvky společenského systému. Sociální politika je tedy úzce vázána i na své společenské okolí. Je tedy vždy specifická v každé zemi a době, ale jsou jí zároveň vlastní i určité společné znaky.²

Podoba sociální politiky je závislá na konkrétní zemi, na cílech její politické reprezentace, kulturně – historických a zejména na ekonomických podmínkách.

1.1. Obsah a principy sociální politiky

Sociální politika je celým komplexem oborů, které se utvářejí podle určitých všeobecně přijímaných zásad za účelem zdokonalení či alespoň udržení způsobu a kvality života jedince ve společnosti.

---

¹Tomeš, I. a kol. *Sociální správa*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009, str. 29.

²Krebs, V., et al. *Sociální politika*, 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2010, str. 19.

Jako obory sociální politiky jsou nejčastěji uváděny tyto:

- politika sociálního zabezpečení,
- politika zaměstnanosti,
- rodinná politika,
- bytová politika,
- zdravotní politika,
- vzdělávací politika.

V širším slova smyslu lze sociální politiku vymežit jako konkrétní jednání zejména státu, ale i ostatních subjektů, kterým je ovlivňována sociální sféra společnosti. Toto vymezení je významné především pro dlouhodobé koncepční úvahy o sociální politice, souvisí s volbou typu sociální politiky, s tvorbou určitého sociálního programu. V užším slova smyslu je pak cílem sociální politiky především reagovat na sociální rizika, resp. jejich možné negativní důsledky a eliminovat sociální tvrdosti, které doprovázejí fungování tržního mechanismu (např. nezaměstnanost, chudoba). Toto pojetí redukuje sociální politiku na systém opatření především v oblasti zaměstnanosti a sociálního zabezpečení.³

Dle Vojtěcha Krebse jsou opatření sociální politiky rozlišována podle toho, jaký přístup volí sama sociální politika k řešení svých problémů. Zde jde poté o tyto přístupy:

- **aktivní (perspektivní) sociální politiku**, která přednostně usiluje o prevenci, tj. předchází vzniku sociálních problémů přijímáním určitých sociálních opatření „ex ante“. K prevenci lze v zásadě dospět buď přijímáním systémových

---

³ Krebs, V., et al. *Sociální politika*, 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2010, str. 24-25.

opatření, tj. změnami a úpravami samotného sociálního systému a pravidel jeho fungování (tzv. systémová sociální politika), nebo přijímáním opatření, kterými se předem vytváří předpoklady pro účinné řešení možných následků sociálních problémů (tzv. intervencionistická sociální politika),

- **pasivní (retrospektivní) sociální politiku**, která se zaměřuje na řešení již vzniklých sociálních problémů, reaguje „ex post“. Její charakter je z povahy věci vždy intervencionistický.⁴

Každá sociální politika musí respektovat určité základní obecné principy s tím, že rozdíl je v míře využití toho kterého principu, jejich kombinaci a způsobech realizace.

V odborné literatuře jsou nejčastěji uváděny principy:

- sociální spravedlnosti,
- sociální solidarity,
- ekvivalence,
- subsidiarity,
- participace.⁵

Princip sociální spravedlnosti je uváděn jako základní princip sociální politiky, není však přesně definován. V zásadě by měl mít každý stejné příležitosti, možnosti a stejný přístup jak ve smyslu právním, tak ve smyslu sociálním, a je jen na konkrétním člověku jak svůj život, svoje bytí, uchopí a jak s ním naloží.

---

⁴ Krebs, V., et al. *Sociální politika*, 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2010, str. 25.

⁵ Krebs, V., et al. *Sociální politika*, 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2010, str. 27.

Princip sociální solidarity, tedy vzájemné podpory, vychází z toho, že člověk je společenský tvor závislý na soužití s ostatními. Aby toto soužití lidského společenství mohlo fungovat, je třeba zajistit sociální soudržnost společenství a pomoci zajistit důstojné a přiměřené životní podmínky pro všechny členy tohoto společenství. Sociální solidaritu rozeznáváme jednak dobrovolnou, která je realizována mezi jednotlivci či charitativními organizacemi, příp. církvemi, jednak nedobrovolnou, realizovanou státem ve formě výběru daní a plateb na sociální pojištění a redistribucí takto vzniklých zdrojů v rámci systému sociálního zabezpečení.

Princip ekvivalence – rovnocennosti - předpokládá, že redistribuce bude přiměřená vlastnímu výkonu a pracovní zásluze jedinců. Autor se v knize rovněž zmiňuje o tom, že tento princip ani nebývá obvykle uváděn jako základní princip sociální politiky a zásadně se liší od principu solidarity, nicméně jej nelze při utváření moderních složitě strukturovaných sociálních systémů opomíjet.⁶

Princip subsidiarity (podpůrnosti) vychází z toho, že každý si nejdříve musí pomoci sám, poté by měla přijít pomoc rodiny, následována pomocí dalších společenství a teprve jako poslední by měl být žádán zásah státu, a to v případě, že jsou již ostatní možnosti vyčerpány.

Princip participace – základní myšlenkou participace je, že lidé, jejichž život je ovlivňován určitými opatřeními a rozhodnutími, musí mít také možnost účastnit se procesu, který vede k jejich přijímání a realizaci. V podstatě jde o to, aby lidé měli reálnou možnost podílet se na tom, co bezprostředně ovlivňuje jejich život (např. zdraví, zajištění v nemoci, stáří atd.). Praktické zkušenosti dokazují, že bez této participace, bez ztotožnění se lidí se sociálněpolitickými opatřeními jsou efekty těchto opatření omezené a často i sebelepší záměry přijdou nazmar.⁷

---

⁶ Krebs, V., et al. *Sociální politika*, 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2010, str. 34.

⁷ Krebs, V., et al. *Sociální politika*, 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2010, str. 39.

1.2. Objekty a subjekty sociální politiky

Důležité je rovněž uvést, kdo je objektem sociální politiky, tedy tím, ke komu je směřována a kvůli komu vlastně vzniká a rovněž, kdo je jejím subjektem, tedy tím, kdo ji vykonává a provádí.

Objekty sociální politiky jsou ti, kterým jsou opatření sociální politiky určena, na něž jsou orientována. Rozumíme jimi jednak všechny obyvatele dané země, ať již jako jednotlivce, či určité sociální skupiny. Sociální skupinu lze vymezit jako skupinu osob, mezi nimiž existuje určitá interakce, a tyto osoby i okolí si tuto skutečnost uvědomují.⁸ Sociální skupina je buď tzv. primární, tedy rodina či domácnost, nebo tzv. sekundární, např. nezaměstnaní, chudí či důchodci.

Subjekty sociální politiky jsou ti, kdo mají zájem, vůli, schopnosti, předpoklady, možnosti a prostředky k určité sociální činnosti či chování a kdo takové činnosti a chování mohou iniciovat a naplňovat.⁹

Subjekty členíme na státní a nestátní. Státními jsou stát a jeho orgány, které sociální politiku jednak vytváří a schvalují legislativní opatření (vláda a parlament) a rovněž tuto sociální politiku provádí (vláda a správní orgány státu). Mezi správní orgány státu můžeme zařadit Ministerstvo práce a sociálních věcí, orgány sociálního zabezpečení a úřady práce. Státním subjektům sociální politiky se budu věnovat podrobněji v jiné části práce.

Mezi nestátní subjekty sociální politiky patří zaměstnavatelé a firmy, odborové organizace, regionální orgány, obce, občanské organizace a iniciativy (zejména charitativního charakteru), dále církve a rovněž občané, rodiny a domácnosti.

---

⁸ Krebs, V., et al. *Sociální politika*, 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2010, str. 50.

⁹ Krebs, V., et al. *Sociální politika*, 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2010, str. 51.

Při působení všech těchto subjektů je třeba, aby tyto subjekty na svoji činnost vzájemně navazovaly a zejména si nepřekážely.

1.3. Modely sociální politiky

V současné době jsou uváděny zpravidla tři modely sociální politiky, přičemž autoři užívají buď jejich typologii, kterou definoval R. M. Titmus¹⁰ v 70. letech minulého století, nebo označení G. Esping-Andersena¹¹ z roku 1990, který tuto typologii v roce 1999 doplnil o čtvrtý typ.

Redistributivní typ. Jeho nosnou myšlenkou je, že sociální potřeby lidí vnímá jako sociální práva. Odpovídá Titmusovu typu institucionálně redistributivnímu. Někdy je také označován jako univerzalistický s dominantní rolí státu, resp. také jako občanský. Ve své podstatě se orientuje na univerzální poskytování dávek, tj. na celou populaci, resp. vymezené sociální skupiny (např. rodiny s dětmi apod.), bez ohledu na to, jaké jsou jejich individuální možnosti, potřeby. Je velice náročný na ekonomické zdroje, vyžaduje proto značný rozsah redistribucí. V tomto modelu stát pokrývá značný prostor sociální politiky a omezuje, někdy až ruší, aktivity nestátních subjektů. Tomuto typu sociální politiky jsou blízké a nejčastěji se sem přiřazují země Skandinávie, ale i Dánsko, Holandsko i některé další západoevropské země. Jde o typ blízký i sociálním aktivitám státu v bývalé ČSSR a v bývalých socialistických zemích východní Evropy. Zde je o něm nutno hovořit jako o typu „sociální politiky sui generis“, v žádném případě pak jako o typu občanském, neboť nebyl založen na demokratickém uspořádání společnosti, sloužil i k diskriminaci určitých jedinců

---

¹⁰ Richard Morris TITMUS (1907-1973) – britský profesor sociální správy. Modely sociální politiky definoval ve své knize *Social Policy: an Introduction* vydané v roce 1974.

¹¹ Gosta Esping-Andersen (*1947) – dánský sociolog a politolog. Typologii publikoval v roce 1990 v knize *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, rozšíření typologie o čtvrtý typ publikoval v roce 1999 v knize *Social Foundations of Postindustrial Economies*.

či skupin apod.¹² Esping-Andersen tento model označuje jako sociálně demokratický, charakteristické znaky modelu jsou v podstatě totožné jako u Titmusovy typologie, což platí i u ostatních typů. Rovněž se označuje jako strukturální či skandinávský.

Výkonový (korporativní) typ. Hlavní myšlenkou tohoto typu je, že sociální potřeby mají být primárně uspokojovány na základě výkonu a produktivity. Přibližuje se Titmusovu průmyslovému výkonovému modelu sociální politiky a zdůrazňuje význam pracovních zásluh pro uspokojování sociálních potřeb lidí. Je založen na širší kooperaci občanů a nejčastěji také na aplikaci obligatorního sociálního pojištění. Míra redistribuce je zde ve srovnání s redistributivním typem nižší, neboť významným zdrojem financování dávek jsou v tomto případě prostředky pojistných fondů. Stát garantuje pouze základní společensky uznaná minima potřeb a vytváří prostor pro působení nestátních subjektů. Tomuto typu se blíží sociální politiky např. SRN, Rakouska, Francie aj.¹³ Podle Esping-Andersena jde o typ konzervativní, jinak se uvádí také jako korporativní či Bismarckův.

Reziduální typ. Tento typ má kořeny ve filozofii tzv. *laissez faire*. Zdůrazňuje individuální odpovědnost každého za uspokojování sociálních potřeb. Spoléhá téměř výhradně na trh a jeho instituce a na rodinu. Teprve v případech, kdy tyto subjekty selžou, nastupuje státní sociální politika. Odpovědnost státu za sociální situace občanů je však minimální, dávky, které poskytuje, jsou relativně skromné a jejich poskytování je testováno příjmy. Role státu jako subjektu sociální politiky je zde potlačena, míra redistribuce je zde ze všech typů nejnižší. Tomuto typu se nejvíce blíží USA a Japonsko a v poslední době se k němu přibližuje Velká Británie.¹⁴ Tento model je Esping-Andersenem uváděn jako liberální, rovněž je označován jako anglosaský.

---

¹² Krebs, V., et al. *Sociální politika*, 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2010, str. 54.

¹³ Krebs, V., et al. *Sociální politika*, 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2010, str. 54-55.

¹⁴ Krebs, V., et al. *Sociální politika*, 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2010, str. 55.

V úvodu této kapitoly jsem se zmínil o doplněném čtvrtém typu sociální politiky dle Esping-Andersena. Tímto je model jihoevropský. Rovněž bývá označován jako rudimentární, jižní či latinský. **Rudimentární model** bývá přiřazován nejen Španělsku a Itálii, ale všem evropským středozezemním státům od Portugalska po Řecko. Jsou to země, ve kterých se sociální stát rozvíjí s určitým zpožděním a vykazuje řadu odlišností od zbytku Evropy. Vzhledem k ostatním typům bývá někdy označován jako „duální stát“, protože obsahuje jak prvky konzervativního Bismarckova modelu (důchodové zajištění a zajištění v nezaměstnanosti spočívá na pojištění hrazeném z příjmů ze zaměstnání), tak také severského modelu sociálně demokratického (zdravotní péče a vzdělání jsou financovány z daní). Našli bychom v něm však nepochybně také prvky modelu liberálního, například nízkou míru sociálního zajištění příjmově podprůměrných skupin. Patrně nejvýraznější zvláštností jihoevropských zemí je dosud silná úloha rozvětvené rodiny, která vykonává řadu sociálně významných funkcí a ulehčuje tak sociálnímu státu. Mladí lidé zde mnohem později než jinde v Evropě opouštějí domácnost rodičů, výrazně častěji zde žijí pohromadě dvě i tři generace, rodinné kontakty hrají velkou úlohu při zajišťování zaměstnání a rodinné sítě jsou oporou v nezaměstnanosti i ve stáří. Převládající vzorce rodinného života, kdy hlava rodiny je jediným živitelem, zatímco matka zůstává v domácnosti, přibližují jižní typ sociálního státu konzervativnímu modelu, byť na méně vyvinuté úrovni.¹⁵

Jednotlivé typy či modely sociální politiky však nejsou aplikovány v čisté podobě, výsledný přístup jednotlivých zemí je závislý na politické reprezentaci, sociální a zejména ekonomické situaci. Rovněž záleží na národních zvyklostech a historických souvislostech vývoje země, na mezinárodních úmluvách, kterými je země vázána a na množství dalších faktorů podstatných jen pro dané konkrétní země. Uvedené typologie někteří autoři prezentují jako typologie sociální politiky, jiní jako typologie sociálního státu.

---

¹⁵ Keller, J. *Soumrak sociálního státu*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009, str. 59.

1.4. Funkce a nástroje sociální politiky

Sociální politika plní řadu funkcí, které spolu vzájemně souvisí, působí komplexně na jedince či sociální skupiny a mají i jistý globální vliv na společnost jako celek.¹⁶ Nejčastěji jsou uváděny funkce ochranné, rozdělovací a přerozdělovací, homogenizační, stimulační a preventivní. Ochranná funkce vyplývá z potřeby ochrany jednotlivce či skupin. Rozdělovací a přerozdělovací funkce se zaměřuje nejen na rozdělování důchodů, ale i životních šancí. Určuje podíl jednotlivců na společenském bohatství a místo člověka ve společnosti. Cestou redistribuce zmírňuje výchozí nerovné rozdělení důchodů v té míře, kterou společnosti uznává za žádoucí. Homogenizační funkce směřuje ke zmírňování rozdílů v životních podmínkách jedinců a sociálních skupin především poskytováním stejných životních šancí a odstraňováním nebo zmírňováním neodůvodněných rozdílů mezi lidmi. Stimulační funkce podněcuje žádoucí sociální chování jedinců a sociálních skupin. Preventivní funkce je spojena snahou zabránit zcela nebo alespoň v co největší míře nežádoucím sociálním situacím a omezovat nebo vylučovat faktory, které brání integraci člověka do společnosti.¹⁷

Nástroje sociální politiky slouží k její realizaci a měly by respektovat základní principy sociální politiky a současně působit v jejích mezích tak, aby naplňovaly cíle a funkce této politiky. Nástroje můžeme členit na nástroje právní povahy, ekonomické nástroje, sociální dokumenty a nátlakové akce. Krebs ve své knize uvádí, že v sociální politice je významné hledisko času, proto by měla sociální politika pracovat s určitou doktrínou či vizí. Tuto by bylo možno chápat jako dlouhodobou směrnicí pro praktickou sociálněpolitickou činnost a měla by vymezovat dlouhodobou orientaci v horizontu deseti a více let. Jejím účelem by bylo, aby se předešlo riziku různých excesů a přijímání nesystémových opatření, která jsou z dlouhodobého hlediska nepřijatelná. Současně konstatuje, že Česká sociální politika takový dokument dosud nemá.¹⁸

---

¹⁶ Krebs, V., et al. *Sociální politika*, 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2010, str. 71.

¹⁷ Krebs, V., et al. *Sociální politika*, 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2010, str. 71-72.

¹⁸ Krebs, V., et al. *Sociální politika*, 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2010, str. 66-67.

2. Sociální systém České republiky

Jak již bylo naznačeno v předchozím textu, sociální systém státu je celý soubor oblastí sloužících ke zlepšování životních podmínek, na udržení a zabezpečení určité sociální rovnováhy obyvatel. Je určován sociální politikou státu a přímo závisí na politické a ekonomické situaci státu a na dalších faktorech.

Cílem fungování státu v sociální oblasti je vytváření podmínek pro stabilitu společenského života, tj. regulovat sociální klima ve společnosti tlumením sociálního napětí a rozvojem sociálních činností stabilizovat poměry ve společnosti tak, aby se sociální subjekty ekonomicky realizovaly, plně se rozvíjely a dosahovaly svých cílů. V tomto smyslu se také hovoří o úkolu státu vytvářet podmínky pro sociální průchodnost ekonomických reforem a pro jejich akceptaci obyvatelstvem. Jde tu hlavně o vstřebání průvodních jevů a sociálních důsledků zejména ekonomických reforem, jako je nezaměstnanost při strukturálních reformách, inflace při liberalizaci a deregulaci mezd a platů apod.¹⁹

V dalším textu se budu zabývat politikou sociálního zabezpečení a politikou zaměstnanosti. Provádění samotné sociální politiky je úkolem zejména sociální správy, o níž bude pojednáno samostatně dále v textu. V současné době je po právní stránce celý sociální systém České republiky značně složitý a nepřehledný. Legislativa týkající se jak sociální oblasti, tak oblasti zaměstnanosti je zatížena množstvím novel a neustále dochází ke změnám v sociálním systému. Tyto změny jsou vyvolávány probíhající reformou jak státní správy, tak sociální reformou, aktuálně však i nepříznivou ekonomickou a hospodářskou situací v celosvětovém měřítku i v rámci České republiky. Politická garnitura naší země dosud nedošla ke shodě v dlouhodobé vizi sociální politiky a ke změnám tak rovněž dochází z důvodu střídání politických sil u moci. Nezřídka jsou nesystematické změny způsobeny populistickou politikou

---

¹⁹ Tomeš, I. Úvod do teorie a metodologie sociální politiky. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, str. 110.

jednotlivých stran a rovněž vlivem silných lobbistických skupin sledujících vlastní hospodářské a ekonomické zájmy.

2.1. Sociální správa

Sociální správa je souhrn orgánů a organizací konajících v sociální sféře a realizujících sociální politiku určitými nástroji, prostředky a technikami. Nástroje, prostředky a techniky realizace sociální správy souhrnně označujeme za dávky a služby sociální povahy.²⁰ Dle literatury jsou za sociální správu považovány veřejnoprávní a soukromoprávní organizace. Dále se budu zabývat zejména veřejnoprávními subjekty sociální správy, i když se v některých částech zmíním o soukromoprávních organizacích.

Většinu činností spojených se sociální problematikou zaštiťuje v České republice Ministerstvo práce a sociálních věcí, které v aktuální podobě vzniklo v roce 1990. Do jeho kompetence spadá sociální politika (problematika zdravotně postižených, sociální služby, sociální dávky, rodinná politika apod.), sociální pojištění (důchody, nemocenské, apod.), oblast zaměstnanosti (trh práce, podpora zaměstnanosti, zahraniční zaměstnanost, apod.), pracovněprávní legislativa, bezpečnost a ochrana zdraví při práci, rovnost žen a mužů, migrace a integrace cizinců, oblast čerpání finanční pomoci z evropských sociálních fondů, atd. Ministerstvo práce a sociálních věcí dále metodicky řídí Úřad práce, Českou správu sociálního zabezpečení, Státní úřad inspekce práce, inspektoráty práce, Úřad pro mezinárodní ochranu dětí. Dále spravuje pět ústavů sociální péče. Mezi příspěvkové organizace v resortu patří Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, Institut bezpečnosti práce a Výzkumný ústav bezpečnosti práce.²¹

---

²⁰ Tomeš, I. Úvod do teorie a metodologie sociální politiky. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, str. 33.

²¹ Popis úkolů ministerstva <http://www.mpsv.cz/> - navštíveno březen 2011

2.2. Právní aspekty

Základním stavebním kamenem celého sociálního systému České republiky je Listina základních práv a svobod, která občanům garantuje práva. Sociální oblasti se pak týkají práva uvedená v hlavě čtvrté – hospodářská, sociální a kulturní práva²²:

- Právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost. (článek 26 odst. 1)
- Právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Občany, kteří toto právo nemohou bez své viny vykonávat, stát v přiměřeném rozsahu hmotně zajišťuje. (článek 26 odst. 3)
- Každý má právo svobodně se sdružovat s jinými na ochranu svých hospodářských a sociálních zájmů. (článek 27 odst. 1)
- Občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele. (článek 30 odst. 1),
- Každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek. (článek 30 odst. 2)

Na tomto místě uvádím jen část nezadatelných práv, kdy se jedná zejména o ta práva, kterým se dále budu v práci věnovat. Další práva jsou samozřejmě neméně důležitá, ať už je to ochrana mladistvých, osob zdravotně postižených, právo na ochranu zdraví, rodiny a rodičovství a další.

Česká republika je rovněž vázána mezinárodními smlouvami, které ratifikovala, těmito se však v této práci nezabývám, neboť národní právní úprava by měla být v souladu s těmito smlouvami. Současně jako členský stát Evropské unie musí mít národní sociální systém v souladu s cíli a hodnotami EU, o kterých se rovněž zmíním okrajově v dalším textu.

---

²² Listina základních práv a svobod – zák. č. 2/1993 Sb.

Dále uvádím zákony, které upravují sociální zabezpečení a oblast zaměstnanosti v České republice s uvedením popisu oblastí, které upravují, přičemž přesné vymezení oblasti úpravy je zpravidla uvedeno v samotném zákoně. Tento výčet si neklade za cíl kompletně vyjmenovat veškeré právní předpisy týkající se problematiky, záměrně nejsou uváděny různé prováděcí předpisy, pokud to nebylo třeba pro další účel práce. Některé zákony jsou zde uvedeny pouze pro nastínění rozsahu celého právního systému sociálního zabezpečení a zaměstnanosti.

Zákon č. 329/2011 Sb. o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů. Jde o zákon z 13. října 2011, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2012 a nahradil mnohokrát novelizovaný zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení. V předmětu úpravy zákona stojí: „Tento zákon upravuje poskytování peněžitých dávek osobám se zdravotním postižením určených ke zmírnění sociálních důsledků jejich zdravotního postižení a k podpoře jejich sociálního začleňování a průkaz osoby se zdravotním postižením.“²³ Zákon zavádí, resp. zachovává v modifikované podobě jen dvě dávky pro osoby zdravotně postižené, a to příspěvek na mobilitu a příspěvek na zvláštní pomůcku. Dále upravuje podmínky pro nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením. Předchozí platná úprava obsahovala pojem sociální péče, kdy deklarovala, že sociální péčí stát zajišťuje pomoc občanům, jejichž životní potřeby nejsou dostatečně zabezpečeny příjmy z pracovní činnosti, dávkami důchodového nebo nemocenského zabezpečení, popřípadě jinými příjmy, a občanům, kteří ji potřebují vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nebo věku, anebo kteří bez pomoci společnosti nemohou překonat obtížnou životní situaci nebo nepříznivé životní poměry. Dále bylo zákonem dáno, že v oblasti sociální péče stát zajišťuje poradenskou a výchovnou činnost, zejména výchovu k odpovědnému rodičovství, k upevňování rodinných vztahů a k vzájemné pomoci mezi občany, především pomoci občanům těžce zdravotně postiženým a starým občanům, a poskytuje další dávky a služby. Nový zákon již pojem sociální péče nezná a definuje pouze dávky, přičemž stanoví okruh

---

²³ Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů - § 1.

oprávněných osob a podmínky pro jejich přiznání. Z porovnání těchto dvou zákonů by se mohlo nabýt dojmu, že sociální péči ve smyslu poradenské a výchovné činnosti stát opustil. K tomu je však nutno uvést, že sociální péči řeší zejména zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, o kterém se v textu rovněž zmíním.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Stejně jako ostatní zákony je i tento zákon rozsáhle novelizován. Státní sociální podporou se podle tohoto zákona stát podílí na krytí nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby dětí a rodin a poskytuje ji i při některých dalších sociálních situacích. Státní sociální podpora se ve stanovených případech poskytuje v závislosti na výši příjmu. Zákon definuje, co je dávkou státní sociální podpory, určuje orgány státní sociální podpory, okruh oprávněných osob, rozhodný příjem a podmínky, za kterých vzniká nárok na jednotlivé dávky státní sociální podpory, upravuje rovněž celou procesní část řízení o dávkách státní sociální podpory, včetně sankčního řízení. Druhům dávek a podmínkám jejich přiznání se budu věnovat v dalším textu samostatně.

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon stanoví životní minimum jako minimální hranici peněžních příjmů fyzických osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb a existenční minimum jako minimální hranici příjmů osob, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití (§ 1). Tento zákon dále upravuje způsob posouzení, zda příjmy osob dosahují částek životního minima nebo existenčního minima (§ 2). Jedná se o jeden z klíčových zákonů sociálního systému, neboť z výše životního, příp. existenčního minima jsou posuzovány další nároky osob v celém sociálním systému, respektive možnost přiznání a určení výše dávek.

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon upravuje poskytování pomoci k zajištění základních životních podmínek fyzickým osobám, které se nacházejí v hmotné nouzi, prostřednictvím dávek pomoci v hmotné nouzi (§ 1). Zákon definuje co je hmotnou nouzí, jaké jsou dávky v systému

pomoci v hmotné nouzi, oprávněné osoby, orgány pomoci v hmotné nouzi a upravuje řízení o přiznání nároku na pomoc v hmotné nouzi.

Zákon č. 435/2004 Sb., zákon o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. Je výchozím zákonem, kterým se provádí státní politika zaměstnanosti. V předmětu úpravy stojí: „Tento zákon v souladu s právem Evropských společenství upravuje zabezpečování státní politiky zaměstnanosti, jejímž cílem je dosažení plné zaměstnanosti a ochrana proti nezaměstnanosti.“²⁴ Zákon definuje státní politiku zaměstnanosti a její obsah, zabývá se pracovní diskriminací, stanoví povinnosti Úřadu práce České republiky, zaměstnavatelů, upravuje zprostředkování zaměstnání, podporu v nezaměstnanosti a při rekvalifikaci, zaměstnávání osob se zdravotním postižením, zaměstnávání zaměstnanců ze zahraničí. Jednotlivým částem zákona se budu v dalším textu rovněž zabývat, neboť se přímo vztahuje k tématu diplomové práce.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Upravuje právní vztahy vznikající při výkonu závislé práce mezi zaměstnanci a zaměstnavateli, které označuje jako vztahy pracovněprávní. Mimo dalších věcí zavádí zákon minimální mzdu za práci. I tímto zákonem se budu dále zabývat.

Nařízení vlády č. 567/2006 Sb. o minimální mzdě, o nejnižších úrovních zaručené mzdy, o vymezení ztíženého pracovního prostředí a o výši příplatku ke mzdě za práci ve ztíženém pracovním prostředí, ve znění pozdějších předpisů. Toto nařízení vlády je prováděcím předpisem zákoníku práce, konkrétně ustanovení § 111 odst. 2 zákoníku práce (viz výše). Minimální mzdou se budu v dalším textu práce rovněž zabývat.

---

²⁴ Zákon č. 435/2004 Sb., zákon o zaměstnanosti – Předmět úpravy § 1.

Soulad s cíli Evropské unie

Česká republika se dnem 1. května 2004 stala členem Evropské unie a jako členský stát je vázána právními normami a doporučeními Rady evropské unie, přičemž národní právo musí být v souladu s legislativou Evropské unie.

Článek 3 odst. 3 Smlouvy o Evropské unii²⁵ uvádí: „Unie vytváří vnitřní trh. Usiluje o udržitelný rozvoj Evropy, založený na vyváženém hospodářském růstu a na cenové stabilitě, vysoce konkurenceschopném sociálně tržním hospodářství směřujícím k plné zaměstnanosti a společenskému pokroku a na vysokém stupni ochrany a zlepšování kvality životního prostředí. Podporuje vědecký a technický pokrok. Bojuje proti sociálnímu vyloučení a diskriminaci, podporuje sociální spravedlnost a ochranu, rovnost žen a mužů, mezigenerační solidaritu a ochranu práv dítěte.“

V roce 1997 byla přijata Evropská strategie zaměstnanosti ve snaze omezovat stále vyšší nezaměstnanost a dosáhnout podstatného a trvalého zvýšení míry zaměstnanosti. Na zasedání Evropské rady v Lisabonu v březnu 2000 byl pro Unii stanoven nový strategický cíl stát se nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější světovou ekonomikou založenou na znalostech, schopnou trvale udržitelného růstu s více a lepšími pracovními místy a větší sociální soudržností. Tyto cíle jsou vždy zpracovány na konkrétní, nyní tříleté, období v rámci Evropské strategie zaměstnanosti. V souladu s těmito cíly jsou zpracovávány národní akční plány, kterými jsou cíle EU přeneseny do prostředí jednotlivých členských států s ohledem na jejich potřeby, stav hospodářství a další ukazatele.

---

²⁵ Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii zveřejněné v Úředním věstníku Evropské unie dne 30.03.2010, str. C83/17.

2.3. Zdroje a nástroje sociální správy ČR

Veškeré výdaje státní sociální správy jsou hrazeny z prostředků státního rozpočtu. Zde se jedná o výdaje na vlastní provoz a zaměstnance a dále o výdaje na provádění sociální politiky tedy na důchody a dávky. Státní rozpočet tyto prostředky získává zejména z daní (přímých a nepřímých), z plateb pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

Evropský sociální fond vznikl jako finanční nástroj pro realizování Evropské strategie zaměstnanosti, a je jedním ze tří strukturálních fondů, jejichž společným cílem je snížení rozdílů v životní úrovni, které existují mezi regiony, skupinami obyvatel i jednotlivci v Evropské unii. Hlavním posláním ESF je rozvíjení zaměstnanosti, snižování nezaměstnanosti, podpora sociálního začleňování osob a rovných příležitostí se zaměřením na rozvoj trhu práce a lidských zdrojů.²⁶

Cíle Evropského sociálního fondu²⁷:

- pomoc nezaměstnaným lidem při vstupu na trh práce,
- rovné příležitosti pro všechny při přístupu na trh práce,
- sociální začleňování, pomoc lidem ze znevýhodněných sociálních skupin při vstupu na trh práce,
- celoživotní vzdělávání,
- rozvoj kvalifikované a přizpůsobivé pracovní síly,
- zavádění moderních způsobů organizace práce a podnikání,
- zlepšení přístupu a účasti žen na trhu práce,
- boj se všemi formami diskriminace a nerovnostmi souvisejícím s trhem práce.

---

²⁶ Webový portál Evropský sociální fond v ČR – www.esfcr.cz – navštíveno březen 2011

²⁷ <http://www.esfcr.cz/evropsky-socialni-fond-v-cr> – navštíveno březen 2011

Z Evropského sociálního fondu jsou podporovány projekty neinvestičního charakteru, jako např.:

- rekvalifikace nezaměstnaných,
- speciální programy pro osoby se zdravotním postižením, mládež etnické menšiny a další znevýhodněné skupiny obyvatel,
- tvorba inovativních vzdělávacích programů pro zaměstnance,
- podpora začínajícím OSVČ,
- rozvoj institucí služeb zaměstnanosti,
- rozvoj vzdělávacích programů včetně distančních forem vzdělávání, zlepšování podmínek pro využívání informačních a komunikačních technologií pro žáky i učitele,
- zvyšování kompetencí řídicích pracovníků škol a školských zařízení v oblasti řízení a personální politiky,
- zavádění a modernizace kombinované a distanční formy studia,
- stáže studentů, pedagogů a vědeckých pracovníků v soukromém a veřejném sektoru a další.

Základními programy Evropského sociálního fondu v ČR v programovém období 2007 – 2013, které umožňují čerpání prostředků z ESF, jsou:

- Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost (OP LZZ)
- Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OP VK)
- Operační program Praha – Adaptabilita (OPPA).

Objem finančních prostředků z ESF pro Českou republiku v programovém období 2007 – 2013 činí 3,8 miliard EUR, přičemž ze státního rozpočtu ČR musí být tyto programy spolufinancovány částkou 0,6 miliard EUR. Odpovědným orgánem za řízení pomoci z ESF v ČR je Ministerstvo práce a sociálních věcí. Vzhledem k výši

finančních prostředků, které je možné získat je Evropský sociální fond v současné době jedním z důležitých zdrojů financování.

Životní a existenční minimum, minimální mzda

Životní a existenční minimum je v současné době stanoveno zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu. Jak jsem již uvedl, zákon stanoví životní minimum jako minimální hranici peněžních příjmů fyzických osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb. V zákoně je rozlišeno životní minimum jednotlivce, tedy osoby, která není společně posuzována s jinými osobami, a životní minimum společně posuzovaných osob. V důvodové zprávě k zákonu je uvedeno, že životní minimum jednotlivce je s ohledem na vyšší objektivní potřeby stanoveno na vyšší úrovni. Naopak u společně posuzovaných osob pak předkladatelé zákona vychází z faktu, že osoby žijící a hospodařící společně mají nižší životní náklady.

Stejným zákonem byl nově zaveden institut existenčního minima, který by měl odpovídat minimálnímu životnímu standardu nezbytnému k zajištění výživy a ostatních osobních základních potřeb umožňujících přežití. Současně bylo stanoveno, že existenční minimum nelze použít u nezaopatřených dětí, poživatelů starobního důchodu, u osob invalidních ve třetím stupni a u osob starších 68 let.

Životní ani existenční minimum nezahrnuje nezbytné náklady na bydlení s tím, že poskytování pomoci k zajištění úhrady nezbytných nákladů na bydlení jsou dány zvláštními právními předpisy. Zákon podrobně definuje, které osoby jsou posuzovány společně, kdy je využíváno zejména ustanovení zákona o rodině, kterým je dána vzájemná vyživovací povinnost.

Zákonem daná výše životního a existenčního minima slouží k výpočtu nároků na dávky systémů státní sociální podpory či pomoci v hmotné nouzi, dále pro stanovení alimentálních povinností soudy a v případě exekucí pro stanovení nezabavitelné částky.

Účinnost zákona o životním a existenčním minimu nastala dnem 01. 01. 2007, tedy shodně se zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, neboť oba zákony spolu úzce souvisí.

Minimální mzda je zavedena zákonem č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění, který minimální mzdu definuje v § 111 jako nejnižší přípustnou výši odměny za práci v pracovněprávním vztahu s tím, že mzda, plat nebo odměna z dohody nesmí být nižší než minimální mzda. Do mzdy a platu se pro tento účel nezahrnuje mzda ani plat za práci přesčas, příplatky za práci ve svátek, noční práci, práci ve ztíženém pracovním prostředí a za práci v sobotu a v neděli. Minimální mzda slouží jako ochrana zaměstnanců před poskytováním nepřiměřeně nízkých mezd. Dále zákon stanoví, že výši základní sazby minimální mzdy a dalších sazeb minimální mzdy odstupňovaných podle míry vlivů omezujících pracovní uplatnění zaměstnance a podmínky pro poskytování minimální mzdy stanoví vláda nařízením, a to zpravidla s účinností od počátku kalendářního roku s přihlédnutím k vývoji mezd a spotřebitelských cen.

Minimální mzda je na základě zákonného zmocnění stanovena nařízením vlády ze dne 6. prosince 2006 zveřejněném ve sbírce zákonů č. 567/2006 Sb. ve znění dalších předpisů. Toto nařízení stanoví výši minimální mzdy, přičemž aktuální základní sazba minimální mzdy pro stanovenou týdenní pracovní dobu 40 hodin činí 48,10 Kč za hodinu nebo 8 000 Kč za měsíc. Nařízení vlády stanoví nejnižší úroveň zaručené mzdy, které jsou odstupňovány do osmi skupin podle složitosti, odpovědnosti i namáhavosti vykonávaných prací, pro účely této práce však budu nadále uvažovat pouze základní sazbu minimální mzdy, tedy 8 000 Kč, což je výše hrubé měsíční mzdy.

Institut minimální mzdy byl na území České republiky poprvé zaveden v roce 1991. Pro úplnost je třeba zmínit i skutečnost, že jak životní a existenční minimum, tak minimální mzda jsou od roku 2007 stejné a jejich výše dosud nebyla měněna.

2.4. Státní sociální podpora

Klíčovým zákonem je zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění. Státní sociální podporou se stát podílí na krytí nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby dětí a rodin a poskytuje ji i při některých dalších sociálních situacích. Státní sociální podpora se ve stanovených případech poskytuje v závislosti na výši příjmu. Náklady na sociální podporu hradí stát. Dávkami státní sociální podpory jsou jednak dávky poskytované v závislosti na výši příjmu, kterými jsou přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné, tyto se také označují jako testované dávky. Dalšími dávkami, u nichž není výše příjmu rozhodná, jsou rodičovský příspěvek, dávky péčovské péče a pohřebné, tyto se označují jako netestované dávky. Těmto dávkám se však dále nebudu věnovat, s ohledem na skutečnost, že pro jejich přiznání není rozhodující sociální situace příjemce těchto dávek a jsou tak, dle podmínek stanovených zákonem, určeny všem sociálním vrstvám obyvatelstva.

Státní sociální podporu provádějí a o všech jejích dávkách rozhodují krajské pobočky Úřadu práce ve svých správních obvodech, dle místa, kde je oprávněná osoba hlášena k trvalému pobytu.

Přídavek na dítě (§ 17 - §19 zákona) – nárok na přídavek na dítě má nezaopatřené dítě, jestliže rozhodný příjem v rodině nepřevyšuje součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,40. Výše přídavku na dítě činí za kalendářní měsíc, jde-li o nezaopatřené dítě ve věku do 6 let 500 Kč, od 6 do 15 let 610 Kč a od 15 do 26 let 700 Kč. Pro přiznání dávky se dokládá příjem za kalendářní rok předcházející období od 1. října do 30. září následujícího kalendářního roku.

Příspěvek na bydlení (§ 24 - § 28 zákona) – nárok na tento příspěvek má vlastník nebo nájemce bytu, který je v bytě hlášen k trvalému pobytu, jestliže jeho náklady na bydlení přesahují částku součinu rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30, a na území hlavního města Prahy koeficientu 0,35, a součin rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30, a na území hlavního města Prahy koeficientu 0,35, není

vyšší než částka normativních nákladů na bydlení. Normativní náklady na bydlení byly zákonem stanoveny pro rok 2008, dále zákon zmocnil vládu k vydání nařízení pro stanovení nákladů na bydlení a částek normativních nákladů na bydlení pro následující kalendářní rok. Bližší detaily výpočtu příspěvku na bydlení a stanovení normativních nákladů na bydlení zde z důvodu jejich rozsáhlosti neuvádím. Jednou z posledních změn zákona byla omezena doba pobírání příspěvku na bydlení na 84 měsíců za období 10 let. Při přepočtu je zřejmé, že se jedná o dobu sedmi let. V současné době je příspěvek značně kritizován s tím, že jde o duplicitní dávku vůči doplatku na bydlení, který je zaveden v systému pomoci v hmotné nouzi, kterému se budu věnovat rovněž dále v této práci. Navrhovány jsou změny ke zrušení této podoby příspěvků a jejich sloučení do jedné dávky.

Porodné (§ 44 - §46 zákona) – jedná se o jednorázovou dávku státní sociální podpory poskytovanou na pokrytí zvýšených nákladů souvisejících s narozením dítěte. Změnou zákona účinnou od 01. 01. 2011 byly nově stanoveny podmínky pro poskytnutí dávky tak, že nárok na porodné má žena, která porodila své první živé dítě, a to pouze za podmínky, že rozhodný příjem v rodině nepřevyšuje součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,40. Nárok na tuto dávku vzniká dnem porodu dítěte. Výše porodného činí 13 000 Kč a v případě, že se narodí více dětí (např. dvojčata), činí výše porodného 19 500 Kč. Tato částka je však konečná, při narození více jak dvou dětí se již nezvyšuje. Rozhodným příjmem rodiny je příjem dosažený v posledním kalendářním čtvrtletí, výší životního minima rodiny je součet částek životního minima včetně narozeného dítěte či dětí. Do konce roku 2010 činila výše porodného částku 13 000 Kč na každé narozené dítě, výše příjmu se nezkoumala. Změna nároku na porodné je důsledkem úsporných opatření vlády k ozdravení veřejných financí. Zúžením okruhu oprávněných osob by mělo dle důvodové zprávy novelizace zákona dojít k úspoře mandatorních výdajů ve výši 1,3 miliardy korun, jako nevýhody předkladatelé uvádí snížení kupní síly obyvatelstva, zejména rodin očekávajících narození potomka, o stejnou částku a dále pak zvýšenou administraci na úřadu práce související s nutností prokázat nárok na dávku.

Jedna z posledních novel zákona o státní sociální podpoře byla provedena zákonem č. 347/2010 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí, s účinností od 01. 01. 2011, a tato znamenala podstatné změny ve státní sociální podpoře. Došlo ke zrušení sociálního příspěvku, který byl vyplácen jako dávka státní sociální podpory rodinám s nezaopatřenými dětmi, jejichž příjem byl nižší než dvojnásobek životního minima rodiny. V předkládací zprávě k návrhu zákona zpracovatelé uvádí, že v době schvalování zákona bylo vypláceno cca 150 tisíc sociálních příplatků, které se týkalo přibližně 500 tisíc osob, z toho 300 tisíc nezaopatřených dětí. Z tohoto počtu mělo být přibližně 56 % příjemců skupina osamělých rodičů zejména se zdravými dětmi, kdy toto bylo komentováno následující větou. Je otázkou, zda je osamělost rodiče skutečně příčinou chudoby této rodiny nebo zda jde o nárůst této skupiny příjemců z důvodu upřednostňování nesezdaných soužití, kde lze pak snáze deklarovat osamělost rodiče a v neposlední řadě i snížení odpovědnosti rodičů na plnění vyživovací povinnosti podle zákona o rodině ke svým dětem.²⁸ Zrušení této dávky bylo dále odůvodněno tím, že okruh příjemců sociálního příspěvku a přídatku na dítě je téměř totožný a v souvislosti se změnami zákona účinnými od ledna 2008 došlo ke změně a zamýšlenému charakteru těchto dávek, kdy přídatek na dítě měl být dostupný maximálnímu počtu rodin s nezaopatřenými dětmi a sociální příplatek měl zamezit propadu nízkopříjmových rodin do chudoby. Dále došlo ke změně v nároku na porodné, kdy zavedené změny a předchozí stav v nároku na tuto dávky jsem popsal přímo u jejího popisu výše.

2.5. Systém pomoci v hmotné nouzi

Systém pomoci v hmotné nouzi je moderní formou pomoci osobám s nedostatečnými příjmy, motivující tyto osoby k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojení životních potřeb. Je jedním z opatření, kterými Česká republika bojuje

---

²⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 347/2010, sněmovní tisk 155, [http:// www.psp.cz/](http://www.psp.cz/) - březen 2011

proti sociálnímu vyloučení. Vychází z principu, že každá osoba, která pracuje, se musí mít lépe než ta, která nepracuje, popřípadě se práci vyhýbá.²⁹ Pomoc v hmotné nouzi upravuje zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon upravuje poskytování pomoci k zajištění základních životních podmínek fyzickým osobám, které se nacházejí v hmotné nouzi, prostřednictvím dávek pomoci v hmotné nouzi, současně garantuje, že každý má nárok na základní sociální poradenství vedoucí k řešení hmotné nouze nebo jejímu předcházení. Zákon definuje co je hmotnou nouzí, jaké jsou dávky v systému pomoci v hmotné nouzi, oprávněné osoby, orgány pomoci v hmotné nouzi a upravuje řízení o přiznání nároku na pomoc v hmotné nouzi. Zákon rovněž uvádí, kdy osoba v hmotné nouzi není. Podle zákona o pomoci v hmotné nouzi jsou na rozdíl od zákona o státní sociální podpoře zkoumány i majetkové poměry posuzovaných osob, a to tak, aby pomoc v hmotné nouzi byla skutečně poskytována lidem v hmotné nouzi, nikoli těm, kteří sice aktuálně nedosahují příjmy, ale mají takový majetek, který je schopen je zabezpečit.

Oprávněné osoby zákon³⁰ uvádí v § 6, přičemž deklaruje, že se vztahuje na všechny osoby s trvalým pobytem na území České republiky a dále na osoby - cizince, které zákon taxativně uvádí. V případě občanů členského státu Evropské unie, který je hlášen k pobytu na území České republiky podle zákona o pobytu cizinců na území České republiky po dobu delší než 3 měsíce, příslušný orgán současně posuzuje, zda tato osoba není neodůvodnitelnou zátěží systému hmotné pomoci, což neplatí, pokud má tato osoba na území ČR hlášen trvalý pobyt. V případě, že je cizinec dle zákona posouzen jako oprávněná osoba, vztahují se na něj stejné podmínky jako na občana České republiky. V dalším textu se tedy podmínkami oprávněnosti osob zabývat nebudu.

---

²⁹ Motto převzaté z internetových stránek Ministerstva práce a sociálních věcí - <http://www.mpsv.cz/cs/5> – navštíveno březen 2011.

³⁰ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.

Orgány pomoci v hmotné nouzi (§ 6) jsou po poslední novele zákona krajské pobočky Úřadu práce České republiky a Ministerstvo práce a sociálních věcí. Pověřené obecní úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností a újezdní úřady plní v současné době jen některé úkoly v rámci přenesené působnosti, před novelou měly statut orgánu pomoci v hmotné nouzi namísto Úřadu práce ČR. Pro informaci o objasnění pojmu lze uvést, že újezdní úřad vykonává státní správu na území vojenských újezdů v rozsahu úkolů stanovených zákonem č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, v platném znění. V České republice je celkem 5 újezdních úřadů vojenských újezdů.

Činnost Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen MPSV) je stanovena v § 60 zákona. MPSV zejména řídí a kontroluje výkon státní správy v oblasti pomoci v hmotné nouzi, zabezpečuje jednotný postup pro řešení hmotné nouze na území České republiky, zabezpečuje jednotný aplikační program automatizovaného zpracování údajů potřebný pro rozhodování o dávkách, jejich výplatu a jejich kontrolu, stanovuje jednotné tiskopisy žádostí o dávky a zveřejňuje je na internetu, je správcem informačního systému o dávkách a jejich výši a plní další úkoly vyplývající ze zákona.

Krajská pobočka Úřadu práce ČR zejména rozhoduje o přiznání příspěvku na živobytí, mimořádné okamžité pomoci a doplatku na bydlení a o jejich výši a provádí jejich výplatu a poskytuje osobám informace vedoucí k řešení hmotné nouze nebo k jejímu předcházení. Dále rozhoduje o přiznání a výši mimořádné okamžité pomoci zvláště vymezeným osobám v hmotné nouzi a provádí jejich výplatu, poskytuje těmto osobám informace potřebné k překonání jejich okamžité nepříznivé životní situace. Vymezenými osobami jsou osoby, které v daném čase, s ohledem na neuspokojivé sociální zázemí a nedostatek finančních prostředků nemohou úspěšně řešit svoji situaci a jsou ohroženy sociálním vyloučením, zejména po propuštění z výkonu zabezpečovací detence, z výkonu vazby nebo z výkonu trestu odnětí svobody, dále osobu, která je po ukončení léčby chorobných závislostí propuštěna z příslušného zařízení, která je propuštěna ze školského zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy, nebo z pěstounské péče po dosažení zletilosti, nebo nemá uspokojivě naplněny životně důležité potřeby vzhledem k tomu, že je osobou bez přístřeší, nebo je osobou, jejíž

práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby. Úplná činnost krajských poboček Úřadu práce ČR je stanovena v § 61 zákona.

V řízení podle zákona o pomoci v hmotné nouzi se postupuje podle správního řádu. Odvolacím orgánem ve správním řízení, kde rozhodovaly krajské pobočky Úřadu práce ČR je Ministerstvo práce a sociálních věcí. Ačkoli zákon uvádí krajské pobočky Úřadu práce ČR, nejde o výrazné snížení dostupnosti pro osoby, které pomoc potřebují, neboť po změně struktury Úřadu práce ČR zůstal zachován počet poboček a tyto se nazývají kontaktní místo. Z výroční zprávy Úřadu práce ČR za rok 2011 byl Úřad práce složen z generálního ředitelství, 14 krajských poboček a 231 kontaktních pracovišť. Předchozí orgány pomoci v hmotné nouzi se rovněž nenacházely ve všech obcích, takže dostupnost je téměř stejná.

Co znamená pojem **hmotná nouze**, stanoví zákon přesným vymezením (§ 2), rovněž jsou taxativně vymezeny okolnosti, kdy se osoby v hmotné nouzi nenachází (§ 3). Pro účely posuzování stavu hmotné nouze se příjmy a sociální majetkové poměry osoby, která žádá o dávku, posuzují společně s příjmy a sociálními a majetkovými poměry dalších osob. Okruh těchto společně posuzovaných osob se posuzuje podle zákona o životním a existenčním minimu.

V hmotné nouzi se tedy nachází osoby, u kterých po odečtení přiměřených nákladů na bydlení, jejich příjem nedosahuje částky živobytí, přičemž si nemůže tento příjem zvýšit vzhledem ke svému věku, zdravotnímu stavu nebo z jiných vážných důvodů vlastním přičiněním a zabezpečení jejích základních životních podmínek je tak vážně ohroženo nebo sám nebo spolu s příspěvkem na živobytí dosahuje částky na živobytí, ale tato již nepostačuje k zabezpečení odůvodněných nákladů na bydlení. V hmotné nouzi je též osoba, která sice nesplňuje předchozí podmínky, ale s přihlédnutím k jejím příjmům, celkovým sociálním a majetkovým poměrům jí hrozí vážná újma na zdraví. Za osobu v hmotné nouzi dále může orgán pomoci v hmotné nouzi považovat též osobu, kterou postihne vážná mimořádná událost jako např. živelní pohroma, požár nebo jiná destruktivní událost a ekologická

nebo průmyslová havárie, přičemž její celkové sociální a majetkové poměry jsou takové, že jí neumožňují překonat nepříznivou situaci vlastními silami. Osoba, která nemá vzhledem k příjmům a celkovým sociálním a majetkovým poměrům dostatečné prostředky k úhradě jednorázového výdaje, spojeného zejména se zaplacením správního poplatku při prokázané ztrátě osobních dokladů, s úhradou jízdného v případě ztráty peněžních prostředků, a v případě nezbytné potřeby s úhradou noclehu nebo na úhradu nákladů spojených s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby a na základní vybavení domácnosti a odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte, může být orgánem sociální pomoci rovněž považován za osobu v hmotné nouzi. Dále to mohou být osoby propuštěné např. z výkonu trestu odnětí svobody, vazby a další – viz výše³¹.

V hmotné nouzi se dle zákona³² naopak nenachází osoby, které nepracují ani nevykonávají samostatnou výdělečnou činnost, které jsou sice vedeny v evidenci uchazečů o zaměstnání, ale bez vážných důvodů odmítly vykonávat krátkodobé zaměstnání nebo se účastnit v cíleném programu k řešení nezaměstnanosti (např. rekvalifikační kurz), a to po dobu ještě následujících tří kalendářních měsíců, dále osoby, které prokazatelně neprojevují dostatečnou snahu zvýšit si příjem vlastním přičiněním nebo je osobou samostatně výdělečně činnou nebo spolupracující osobou a její příjem po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje částky živobytí proto, že se nepřihlásila k nemocenskému pojištění, a proto nemá dávky z tohoto pojištění.

OSVČ sice nemají stanovenou povinnost účastnit se nemocenského pojištění, ale v případě nemoci jsou v případě, že se jí neúčastní, odkázáni zcela na své prostředky.

V hmotné nouzi dále nejsou osoby, kterým byla za neplnění povinností zákonného zástupce dítěte spojených s řádným plněním povinné školní docházky

---

³¹ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi - § 2.

³² Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi - § 3.

uložena sankce, a to pod dobu 3 měsíců ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o uložení sankce. Tímto opatřením si stát určitým způsobem vynucuje, aby děti ze sociálně slabších rodin měli zajištěnu možnost přístupu ke vzdělání, kdy samotná zákonná povinnost se mýjela účinkem.

Dále nejsou v hmotné nouzi osoby, které nastoupily výkon zabezpečovací detence, vazby, nebo trestu odnětí svobody, osoby, kterým se poskytuje ústavní péče v psychiatrické léčebně nebo v léčebně pro dlouhodobě nemocné déle než 3 kalendářní měsíce, a to z důvodu, že v těchto zařízeních je o tyto osoby celodenně postaráno. V hmotné nouzi není ani ten, komu nevznikl nárok na nemocenské proto, že si úmyslně přivodil pracovní neschopnost, nebo mu vznikla neschopnost zaviněnou účastí ve rvačce, bezprostředním následkem opilosti nebo užití omamných prostředků anebo při spáchání úmyslného trestného činu, a proto jí nemocenské nenáleží nebo náleží ve snížené výši.

Zvýšení příjmu vlastním přičiněním je zvýšení příjmu vlastní prací, řádným uplatněním nároků a pohledávek, prodejem nebo jiným využitím majetku. Tato definice zamezuje nadměrnému nadužívání systému pomoci v hmotné nouzi u osob, které sice mají dostatečný hmotný majetek, ale i přesto žádají dávky z důvodu aktuálního nedostatku finančních prostředků.

Veřejnou službou (§ 18a) se rozumí pomoc obcím a jiným subjektům zejména při zlepšování životního prostředí, udržování čistoty ulic a jiných veřejných prostranství, pomoci v oblasti kulturního a sportovního rozvoje a sociální péče. Veřejná služba je vykonávána osobami v hmotné nouzi a osobami vedenými v evidenci uchazečů o zaměstnání na základě písemné smlouvy uzavřené s obcí obsahující alespoň místo, předmět a dobu výkonu veřejné služby obci. Za výkon veřejné služby nenáleží odměna.

Oproti předchozí úpravě je možné veřejnou službu nově vykonávat i u jiných subjektů než obcí, byla rozšířena o oblast pomoci v oblasti sportovního rozvoje a kromě

osob v hmotné nouzi ji nově vykonávají i uchazeči o zaměstnání, kterým se však budu věnovat dále v této práci.

Dávky v systému pomoci v hmotné nouzi

Dávkami v tomto systému jsou příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc. Příjmem se pro účely zákona o pomoci v hmotné nouzi rozumí 70 % čistého měsíčního příjmu ze závislé činnosti a z funkčních požitků nebo 80 % příjmu z náhrady mzdy z dočasné pracovní neschopnosti a z dávky nemocenského pojištění a rovněž z podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvalifikaci, dále pak 100 % ostatních započitatelných příjmů s výjimkou příspěvku na živobytí.³³

Příspěvek na živobytí činí rozdíl mezi částkou na živobytí a příjmem, přičemž příjmem se pro účely tohoto příspěvku rozumí příjem, jak jsem uvedl výše, snížený navíc o přiměřené náklady na bydlení. Přiměřené náklady na bydlení jsou stanoveny stejně, jako v případě příspěvku na bydlení systému dávek státní sociální podpory. Částka na živobytí je stanovena rozdílně dle posuzované osoby a činí u nezaopatřeného dítěte částku životního minima, u ostatních osob činí částku existenčního minima. Částku na živobytí je možné navýšit o polovinu rozdílu částky mezi životním minimem a existenčním minimem osoby, a to v případě, že osoba buď nemá majetek, který lze využít ke zvýšení příjmu nebo jej ke zvýšení příjmu nelze využít, případně je pro zvýšení příjmů využíván. V případě, že má osoba majetek, který lze využít ke zvýšení příjmu a nedojde k jeho využití do 3 měsíců, za které je pobírán příspěvek na živobytí, je považována za osobu, která prokazatelně neprojevuje snahu zvýšit si příjem vlastním přičiněním a tudíž není osobou v hmotné nouzi.³⁴ Zde oproti předchozímu znění zákona došlo ke zkrácení hodnocené doby ze šesti na tři měsíce. Stejnou možnost zvýšení příjmu dává řádné uplatněním nároků a pohledávek, jehož účelem je, aby osoba

---

³³ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi - § 9.

³⁴ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi - § 26.

využila nejdříve všech dostupných možností zvýšení příjmu, a to uplatněním svých nároků z nemocenského pojištění, důchodového pojištění, nároku na dávky státní sociální podpory, nároku na výživné, nároků z pracovních a obdobných vztahů, nároku na podporu v nezaměstnanosti a příspěvku při rekvalifikaci a dalších nároků. Uplatnění těchto nároků není vyžadováno v případě, že by nebylo úměrné zisku z jejich uplatnění.³⁵ V podstatě jde o to, aby osoba nejdříve uplatnila svoje zákonné nároky vyplývající jí z jiných zdrojů. Systém pomoci v hmotné nouzi je takto až posledním z prvků státní pomoci. Poslední právní úprava zjednodušuje možnosti zvýšení příjmů, kdy je jednotná možnost zvýšení částky na živobytí o polovinu rozdílu mezi částkou životního a existenčního minima, zatímco v předchozí úpravě se uvažovalo v procentním podílu tohoto rozdílu. Rovněž byl zjednodušen výčet případů u stanovení výše příspěvku.

Doplatek na bydlení³⁶ – nárok na tuto dávku má vlastník nebo nájemce, který užívá být, pokud by po úhradě odůvodněných nákladů na bydlení byl jeho příjem i s příspěvkem na živobytí nižší než částka na živobytí, stejně se postupuje u společně posuzovaných osob. Podmínkou nároku na dávku je získání nároku na příspěvek na živobytí a příspěvek na bydlení podle zákona o státní sociální podpoře. I z těchto podmínek zákon umožňuje ve vyjmenovaných případech a po posouzení orgánem určité výjimky. Nově bylo zavedeno ustanovení, které omezuje dobu pobírání doplatku na bydlení. Tato doba, podmínky i výjimky, byly stanoveny zcela shodně jako u příspěvku na bydlení v systému státní sociální podpory, o kterém jsem se již zmínil. Výše příspěvku na bydlení je rozdílem částky odůvodněných nákladů na bydlení snížené o příspěvek na bydlení náležející za předchozí kalendářní měsíc a částkou, o kterou příjem zvýšený o příspěvek na živobytí převyšuje částku živobytí osoby nebo společně posuzovaných osob.

---

³⁵ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi - § 14 a § 15.

³⁶ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi – upraveno v § 33 – § 35a.

Mimořádná okamžitá pomoc je jednorázovou dávkou určenou k překonání určité obtížné životní situace. Například v případě živelních a dalších pohrom a událostí může být výše této dávky s přihlédnutím k majetkovým poměrům a příjmové situaci osoby až do patnáctinásobku částky životního minima jednotlivce, tedy maximálně ve výši 46.890 Kč. V ostatních případech jsou tyto částky podstatně nižší a jejich roční souhrn je dále omezen dle účelu násobky částek životního minima.

Poskytování dávek je možné ve dvou formách, a to buď v peněžní, nebo věcné formě, přičemž tyto formy lze i kombinovat. Dávky se vyplácí prostřednictvím karty sociálních systémů. Příspěvek na živobytí se vyplácí ve věcné formě zejména z důvodu, že je zjevné, že příjemce by jej nevyužil k účelu, ke kterému je určen. Příspěvek je vyplácen v kalendářním měsíci, a pokud je zřejmé, že příjemce nedokáže s větší finanční částkou hospodařit, může být vyplácen týdně nebo denně. Doplatek na bydlení se poskytuje v peněžité formě, ale i bez souhlasu příjemce je možné jej použít k přímé úhradě nájemného nebo služeb spojených s bydlením. Tímto je zamezeno rovněž jiné využití dávky, respektive její zneužití. Tento způsob práce však vyžaduje od pracovníků orgánu pomoci v hmotné nouzi individuální přístup ke klientům a jejich dostatečnou znalost, aby byl schopen o způsobech využití rozhodnout a tím osobě lépe pomoci. Dávky dle tohoto zákona nemohou být předmětem dohody o srážkách a nepodléhají výkonu rozhodnutí – tedy například exekuci.

3. Nezaměstnanost

Abychom se dostali k pojmu nezaměstnanost, je třeba nejdříve ujasnit pojmy zaměstnanost a politika zaměstnanosti z pohledu teorie. Jak již bylo uvedeno na začátku této práce, politika zaměstnanosti je nedílnou součástí sociální politiky.

Tomeš v definici pojmu zaměstnání³⁷ na toto nahlíží z pohledu ekonomického a z pohledu právního. Zaměstnání v ekonomickém smyslu znamená dle něj určitý druh směny na trhu práce, tedy směnu pracovní síly za mzdu. Pracovní činnost dle autora není totéž co zaměstnání, i když vykazuje stejné znaky. Zaměstnanec dle něj neprodává na trhu svou práci, ale svou pracovní sílu po určitou dobu, za kterou mu náleží mzda bez ohledu na skutečnost, zda tuto pracovní sílu zaměstnavatel využije beze zbytku či nikoli. Zde vidí rozdíl mezi zaměstnáním a prací nabízenou například živnostníkem, který prodává výsledek své práce. Pojem zaměstnání v právním smyslu uvádí jako právní vztah mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem sjednaný na základě platných právních předpisů. Všeobecné podmínky smluvního vztahu jsou pak regulovány pracovněprávními předpisy.

Tomeš v jiné publikaci³⁸ rozeznává dva cíle státní politiky zaměstnanosti, a to primární cíl, kterým je umožnit každému občanovi, který chce pracovat, vstup na trh práce a setrvání na něm za lidsky důstojných a přijatelných podmínek. To se dle autora děje nejen pomocí při hledání práce a získání potřebné kvalifikace, ale také podporou mobility pracovní síly zejména vhodnou bytovou a dopravní politikou a podporou podnikání. Sekundárním cílem politiky zaměstnanosti je dle Tomeše zabezpečení nedobrovolně nezaměstnaných dávkami po dobu než si zajistí zaměstnání. Tyto dávky pak dle něj nesmí představovat sociální past tím, že by byly výhodnější než minimální mzda.

---

³⁷ Tomeš, I. Úvod do teorie a metodologie sociální politiky. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, str. 278-279.

³⁸ Tomeš, I. Obory sociální politiky. 1. vyd. Praha: Portál, 2011, str. 94.

3.1. Nezaměstnanost jako sociální problém

Co je vlastně nezaměstnanost? V různých publikacích je nezaměstnaný definován zpravidla jako osoba, která nemůže najít práci, ale současně se jedná o osobu, která je schopna a ochotna pracovat a práci aktivně hledá.

Z pohledu ekonomického lze osoby dělit následovně:

- ekonomicky aktivní, tedy ti, kteří práci buď mají, nebo si ji aktivně hledají,
- ekonomicky neaktivní, kteří práci nemají a ani ji nehledají. Do této skupiny lze zařadit děti, studující, důchodce, ale rovněž ty osoby, které o práci nemají zájem.

Nezaměstnanost se dělí na základní typy, kterými jsou nezaměstnanost frikční, sezónní, strukturální a cyklická.

- a) *Frikční nezaměstnanost* vzniká neustálým pohybem osob přecházejících z jednoho zaměstnání do druhého se stejnou či obdobnou kvalifikací. Zde se uvádí, že se jedná o nezaměstnanost krátkodobou a přechodnou. Osoby se svého místa vzdaly dobrovolně za účelem hledání jiného, vhodnějšího místa.
- b) *Sezónní nezaměstnanost* je způsobena změnou poptávky a nabídky práce v závislosti na počasí či ročním období. Typická je zejména v zemědělství a stavebnictví, rovněž tak v oblastech závislých na cestovním ruchu.
- c) *Strukturální nezaměstnanost* je připisována změnám ve struktuře hospodářství, například při snížení poptávky v jednom oboru a zvýšení poptávky v jiném nepříbuzném oboru. Tento druh nezaměstnanosti je dlouhodobější a bývá spojen s potřebou rekvalifikace většího množství pracovníků.
- d) *Cyklická nezaměstnanost* je způsobena celkovým snížením poptávky po práci v souvislosti s nepředvídatelnými změnami v hospodářském vývoji. Nastává zejména v období hospodářské krize nebo recese.

Z jiného pohledu lze nezaměstnanost dělit na *nezaměstnanost dobrovolnou*, což je stav kdy počet nezaměstnaných je nižší než počet volných pracovních míst.

Nedobrovolná nezaměstnanost je naopak stavem, kdy je počet nezaměstnaných vyšší než počet volných pracovních míst. Při tomto členění pak hraje důležitou roli struktura volných pracovních míst, neboť stěží si lze představit, že při poptávce po vysoce kvalifikovaných pracovnících mohou jejich místa zaplnit uchazeči s neodpovídajícím či žádným odborným vzděláním. V případě nezohlednění těchto specifíků by se jednalo o pouhou hru čísel neodpovídající realitě.

Latentní nezaměstnanost se nazývá stav, kdy osoba práci nemá a z různých důvodů ji ani nehledá. Z důvodu jejího nezájmu o práci není ani vedena v žádných evidencích a není tedy zahrnuta do statistik nezaměstnanosti.

Na území současné České republiky do roku 1989 nezaměstnanost v dnešním pojetí fakticky neexistovala, za tehdejšího režimu nebylo zakotveno právo na práci, jak ho známe nyní, ale práce byla právem i povinností občana. Po roce 1989 v počátcích porevolučního Československa se začaly odehrávat změny na trhu práce, řešily se otázky zaměstnanosti, ochrany před nezaměstnaností, bylo zavedeno sociální pojištění. Současně s přechodem k tržní ekonomice byla prováděna reforma celého sociálního systému. Zpočátku, tedy přibližně do roku 1997, byl růst nezaměstnanosti mírný, což je přikládáno více faktorům.

Nejčastěji uváděnými jsou tyto:³⁹

- Dobrovolný odchod části zaměstnanců z trhu práce. Týkalo se zejména pracujících důchodců a žen, které se chtěly věnovat rodině.
- Nenasycenost trhu službami, přechod zaměstnanců do sektoru služeb.
- Rozvoj drobného soukromého podnikání a sebezaměstnání, zejména v počátečním období.
- Umírněnost mzdových požadavků, která podnikům i při horších hospodářských

---

³⁹ Tomeš, I. a kol. *Sociální správa*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009, str. 207-208

výsledcích dovolila zaměstnávat větší počty pracovníků.

- Pomalé tempo strukturálních změn. To souvisí se zvoleným modelem privatizace kupony, kdy se vlastníky privatizovaných podniků nestaly konkrétní osoby, ale privatizační fondy skupující podíly od občanů. Prostřednictvím fondů se jedněmi z vlastníků stávaly banky s vysokou účastí státu. Vlastnictví takto privatizovaných podniků a organizací bylo neprůhledné. To zbrzdilo skutečnou restrukturalizaci podniků a ve svém důsledku odložilo propouštění zaměstnanců a jejich příchod na trh práce.
- Úloha politiky trhu práce. V oblasti pasivní politiky zaměstnanosti byl v roce 1992 přijat model zkrácení doby výplaty podpor v nezaměstnanosti na dobu šesti měsíců, což spolu s jejich nízkou úrovní mohlo vést k větší snaze o návrat do zaměstnání.

Nárůst nezaměstnanosti byl způsoben jednak politickými změnami v zemích bývalého východního bloku, kdy došlo k zániku tradičního trhu v rámci RVHP a nutností hledat nová odbytí a rovněž privatizací a následnou transformací státních podniků jak bylo uvedeno výše. V některých případech ukončením jejich původní hlavní činnosti a následným rozprodejem, případně jejich krachem.

V předchozím textu jsem se krátce věnoval teorii nezaměstnanosti, ale dosud nebylo řečeno, proč je zaměstnání pro člověka tak důležité. K tomuto vztahu se vyjadřuje množství autorů, přičemž v základním smyslu jsou tato vysvětlení shodná.

Práce jakožto cílevědomá lidská činnost směřující k vytváření materiálních a duchovních hodnot, hraje v životě každého člověka důležitou roli. Absurdně mnohdy významnější v případech, kdy jde právě o absenci pracovního uplatnění. Jde totiž o situaci, za které si číňorodý jedinec nejnaléhavěji uvědomuje hodnotu toho, co jako životně nezastupitelné ztrácí: práci jako výraz uspokojení z tvůrčí činnosti a primární zdroj materiálního zabezpečení života. Práce je, jak jsme již zmínili, navíc výrazem sociálního postavení a osobní identity, pramen sociálních kontaktů, tvoří sociálně orientační rámec individuální sebereflexe a sebehodnocení. Práce je místem, kde můžeme vést rozhovory, střetávat se v obohacujícím procesu osobních kontaktů

s jinými lidmi, uzavírat přátelství. Je navíc základní jednotkou časové struktury dne a života vůbec. Práce – ať už její povahu, náplň či smysluplnost chápeme jakkoli různě či dokonce rozporuplně – je nezastupitelnou **integrální součástí plnohodnotného života jedince.**⁴⁰

Hodnota práce svoji takřka existencionální funkcí pro identitu člověka předznamenává zařazení ve společnosti a mnohé sociální kontakty. Práce vřazuje člověka do řádu sociálních vztahů, uspokojuje jeho potřebu ctižádosti, sebeuplatnění a sebeúcty. Jejich zpřetrhání v důsledku ztráty zaměstnání může proto vést až k „vyvržení“ na okraj společnosti.⁴¹

Zmíněné „vyvržení na okraj společnosti“ je aktuálně označováno jako *sociální vyloučení*, které je považováno za jeden z nejvážnějších důsledků vlivu nezaměstnanosti na člověka. Tento pojem je pak uváděn do souvislosti s chudobou.

Krebs uvádí, že **důsledky nezaměstnanosti** jsou v zásadě dvojího charakteru, a to ekonomické a sociální. Ekonomické důsledky jsou dle něj spojeny s tím, že ekonomika nevyrobí tolik produkce, kolik je schopna vyrábět, čímž dochází k mrhání společenské práce. V důsledku snížení HDP (hrubý domácí produkt) dochází ke snížení rozvojové možnosti ekonomiky a současně ke snížení možnosti sociálních transferů.⁴²

Sociální důsledky autor spojuje s dopady faktu nezaměstnanosti na sociální situaci, chování a postoje nezaměstnaných a na společenský život. Jako nejvýznamnější sociální důsledky uvádí vliv na životní úroveň, na rodinu, na strukturaci a vnímání času a vliv na fyzické a psychické zdraví.⁴³

---

⁴⁰ Sekot, Aleš. *Sociologie v kostce*. 2. rozšířené vyd. Brno: Paido, 2004, str. 137

⁴¹ Sekot, Aleš. *Sociologie v kostce*. 2. rozšířené vyd. Brno: Paido, 2004, str. 137

⁴² Krebs, V., et al. *Sociální politika*, 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2010, str. 316.

⁴³ Krebs, V., et al. *Sociální politika*, 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2010, str. 317.

Vliv na životní úroveň je spojen se ztrátou finančních zdrojů ze zaměstnání, čímž nutně dochází ke snížení životní úrovně. Samotný systém dávek v sociálních systémech zdaleka nevyrovná ztracený příjem, neboť jak jsem již uvedl v předchozí části práce věnované sociálním systémům, slouží tyto dávky pouze pro nouzové přežití a účelem jejich výše je mimo jiné i motivace pro nalezení práce. Dlouhá doba nezaměstnanosti tak zpravidla vede až k chudobě. Současně s tím nezaměstnaný postrádá sociální kontakty s ostatními v rozsahu, v jakém je měl v zaměstnání. Ve spojení s nedostatkem v příjmech tak ani nemá příliš možností k navazování nových kontaktů a dochází k sociálnímu vyloučení.

Vliv na rodinu je spojen jednak s již uvedeným snížením příjmů, dále narušením denních zvyklostí rodiny. V případě rodin s dětmi má špatná finanční situace vliv i na děti, které se díky tomu nemají možnost účastnit všech školních i mimoškolních aktivit, které v současné době stojí nemalé prostředky. Díky tomu se v dětském kolektivu, který okolí vnímá mnohem kritičtěji než dospělí, stává již v útlém věku jakýmsi outsiderem, což může ovlivnit jeho další vývoj a postoje. Uvádí se dále vliv na porodnost. Dle mého názoru však porod a následná péče o dítě může být i určitým řešením nezaměstnanosti v případě, že nejsou nezaměstnaní oba partneři. Vzhledem k určitému napětí z nedostatku finančních prostředků dochází k častějším hádkám mezi partnery a často dochází k rozpadu manželství, což rovněž není příznivý stav pro výchovu dětí.

Vliv na strukturaci a vnímání času spojujeme s tím, že nezaměstnaného nic nenutí k pravidelnému režimu, k jakému jej vede pravidelné zaměstnání. Čas se stává jen prázdným a nedůležitým pojmem. Nedostatek možných aktivit tak vede k různému trávení času bez užitku, jakým může být sledování televize, alkoholismus, případně až kriminální jednání. Kriminalita pak může být způsobena buď snahou zvýšit svůj příjem (majetková kriminalita), nebo je v souvislosti s alkoholismem, psychickým napětím a určitým stupněm agresivity (kriminalita násilného charakteru). Zejména absolventi jsou v tomto případě ohroženou skupinou, neboť z předešlé doby nemají zažitý v podstatě žádný režim, což je závislé zejména na jejich dosavadní výchově.

Vliv na fyzické a psychické zdraví souvisí s určitou ztrátou sociálního statusu nezaměstnaného. Člověk se může cítit jako nepotřebný a neschopný, což může vést ke ztrátě důvěry v sebe sama. Dlouhodobé působení stresu a frustrace může vést i ke zdravotním následkům, v krajních případech i k sebevražedným sklonům.

Krebs k těmto vlivům uvádí, že je nelze absolutizovat. Nezaměstnanost nevyklučuje i aktivní a pozitivní životní styl, vyrovnané rodinné vztahy a zachování přijatelné strukturace času atd. Vždy závisí na individuálních postojích, mravní síle, ekonomickém zázemí, strategiích nezaměstnaných osob apod. Někteří lidé se vyrovnávají s nezaměstnaností lépe, jiní hůře. Všeobecně platí, že lépe se s handicapem nezaměstnanosti vyrovnávají ti, co jsou nezaměstnaní kratší dobu a s předchozí prací byli nespokojeni, a ti, co mají určité zázemí i úspory a jsou adaptabilnější. Průzkumy také však naznačují, že z těch, co jsou dlouhodobě nezaměstnaní, je jen menší část z nich schopna se negativním sociálním důsledkům vyhýbat.⁴⁴

Další autorka pak ve své knize uvádí že: Dlouhodobou nezaměstnaností se vytrácí smysl života, dochází k omezení sociálních kontaktů s přáteli a spolupracovníky, nastává postupný rozpad integrity osobnosti. Vytrácejí se aktivity, které byly pravidelnou součástí denního pracovního rytmu člověka. Ocitne-li se člověk dlouhodobě bez práce, ztratí nejsilnější pojítko s realitou, zmocní se ho nejistota a strach z budoucnosti, později i pochybnosti o vlastních schopnostech. A tak ztratit práci ve společnosti, kde je placená práce stále ještě spojována s vysokou společenskou i osobní hodnotou a kde je zaměstnání klíčem k životním aspiracím i zdrojem identity a sebeúcty člověka, přináší stresující životní událost. Tento subjektivně stresující zážitek je navíc okolím stále ještě vnímán jako znamení životního selhání jedince.⁴⁵

---

⁴⁴ Krebs, V., et al. *Sociální politika*, 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2010, str. 317-318.

⁴⁵ Buchtová, B. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002, str. 76.

Ztráta zaměstnání tedy nepřináší jen výpadek příjmů, ale má i významný vliv na kvalitu života jedinců i rodin. Samotnou ztrátu příjmů ze zaměstnání lze do určité míry nahradit v rámci pasivní politiky zaměstnanosti, jejímž úkolem je, jak bylo řečeno výše, zabezpečit nezaměstnaného dávkami do doby nalezení práce. V současném systému je tato doba omezena a po jejím uplynutí je člověk, kterému se práce najít nepodařila, převeden do systému sociální pomoci k zajištění nezbytných životních potřeb, přičemž si současně musí hledat práci.

Buchtová stejně jako další autoři hovoří i o rizikových skupinách nezaměstnaných. Uplatnění člověka na trhu práce je podmíněno řadou charakteristik (věk, zdravotní stav, vzdělání, pohlaví, příslušnost k etnické skupině), které vyčleňují skupiny lidí s větším rizikem ztráty práce a předurčují je pro dlouhodobou nezaměstnanost. Tyto skupiny jsou také vystaveny riziku opakované nezaměstnanosti. Jejich příslušníci nacházejí uplatnění spíše na sekundárním trhu práce a na méně placených pracích s nejistou budoucností. Nezaměstnanost tak více ohrožuje určité skupiny populace, což potvrzuje zkušenost téměř ze všech průmyslově vyspělých zemí. Je zřejmé, že právě na tyto skupiny musí být zaměřena politika zaměstnanosti. U nás k nim patří mladí lidé, ženy s malými dětmi, zdravotně postižení občané, starší lidé, lidé s nízkým vzděláním, romské etnikum a přicházející imigranti.⁴⁶

3.2. Úkoly státní správy v oblasti zaměstnanosti

V oblasti zaměstnanosti je základním zákonem zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. Již v prvním paragrafu se uvádí, že tento zákon v souladu s právem Evropských společenství upravuje zabezpečování státní politiky zaměstnanosti, jejím cílem je dosažení plné zaměstnanosti a ochrana proti

---

⁴⁶ Buchtová, B. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002, str. 109.

nezaměstnanosti. V zákoně je definováno co je státní politikou zaměstnanosti v České republice a jaké oblasti zahrnuje. Upravuje veškeré vztahy pro zaměstnávání jak občanů ČR, tak i cizinců, aktivní politiku zaměstnanosti, zaměstnávání dětí a další činnosti v oblasti zaměstnanosti.

Státní politika zaměstnanosti v České republice dle zákona⁴⁷ zahrnuje zejména:

- zabezpečování práva na zaměstnání,
- sledování a vyhodnocování situace na trhu práce, zpracovávání prognóz a koncepcí zaměstnanosti a rozvoje lidských zdrojů na úseku trhu práce, programů a projektů pro pracovní uplatnění fyzických osob,
- koordinaci opatření v oblasti zaměstnanosti a rozvoje lidských zdrojů na úseku trhu práce v souladu s evropskou strategií zaměstnanosti a podmínkami pro čerpání pomoci z Evropského sociálního fondu,
- tvorbu a koordinaci jednotlivých programů a opatření k zajištění priorit v oblasti zaměstnanosti a rozvoje lidských zdrojů na úseku trhu práce,
- uplatňování aktivní politiky zaměstnanosti,
- tvorbu a zapojení do mezinárodních programů souvisejících s rozvojem zaměstnanosti a lidských zdrojů na úseku trhu práce,
- hospodaření s prostředky na politiku zaměstnanosti,
- poskytování informačních, poradenských a zprostředkovatelských služeb na trhu práce,
- poskytování podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvalifikaci,
- opatření na podporu a dosažení rovného zacházení s muži a ženami, s osobami bez ohledu na jejich rasový a etnický původ, s osobami se zdravotním postižením a s dalšími skupinami osob, které mají ztížené postavení na trhu práce, pokud jde o přístup k zaměstnání, rekvalifikaci, přípravu k práci a ke specializovaným rekvalifikačním kurzům, a opatření pro zaměstnávání těchto osob,

---

⁴⁷ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti - § 2.

- opatření pro zaměstnávání fyzických osob se zdravotním postižením a dalších skupin fyzických osob, které mají ztížené postavení na trhu práce,
- usměrňování zaměstnávání pracovních sil ze zahraničí na území České republiky a z území České republiky do zahraničí.

Státní politiku zaměstnanosti vytváří stát a podílejí se na ní další subjekty činné na trhu práce, zejména zaměstnavatelé a odborové organizace. Při provádění státní politiky zaměstnanosti spolupracuje stát s dalšími subjekty činnými na trhu práce, zejména s územními samosprávnými celky, profesními organizacemi, sdruženími osob se zdravotním postižením a organizacemi zaměstnavatelů. V České republice vykonávají státní správu v oblasti státní politiky zaměstnanosti Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad práce České republiky.

Ministerstvo práce a sociálních věcí usměrňuje a kontroluje výkon státní správy a dodržování zákonnosti při zabezpečování státní politiky zaměstnanosti a přitom plní povinnosti vyplývající ze zákona o zaměstnanosti⁴⁸.

Z těchto povinností uvedu jen malou část:

- zpracovává celostátní koncepce a programy státní politiky zaměstnanosti a řešení stěžejních otázek na trhu práce, zaujímá stanoviska k návrhům ovlivňujícím státní politiku zaměstnanosti, které zpracovávají jiné ústřední orgány státní správy,
- zabezpečuje zpracovávání analýz a prognóz vývoje na trhu práce, včetně mezinárodního srovnání, přijímá opatření k vytváření souladu mezi zdroji a potřebami pracovních sil v České republice a přijímá opatření k usměrňování pracovních sil ze zahraničí na území České republiky a pracovních sil do zahraničí.
- zabezpečuje správu a poskytování prostředků na zabezpečování státní politiky zaměstnanosti, zajišťuje národní financování opatření v oblasti zaměstnanosti

---

⁴⁸ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti - § 6.

a rozvoje lidských zdrojů na úseku trhu práce, která jsou obsažena v programech Evropského sociálního fondu, a zabezpečuje projekční řešení a programově technické vybavení informačního systému v oblasti zaměstnanosti.⁴⁹

Úřad práce České republiky pak vykonává řadu činností uloženou mu zákonem o zaměstnanosti⁵⁰, kdy se jedná o zpracovávání koncepcí vývoje nezaměstnanosti, statistik, sledování a vyhodnocování situace na trhu práce, spolupráci s dalšími úřady státní správy a samosprávy a dalšími subjekty, zajišťuje zprostředkování zaměstnání uchazečům a zájemcům o zaměstnání a poskytuje další služby, mezi nimi i poradenské a informační.

V této práci jsem se již zmínil o právu na práci garantovaném Listinou základních práv a svobod. Zákon o zaměstnanosti definuje pojem právo na zaměstnání. Tímto právem je právo fyzické osoby, která chce a může pracovat a o práci se uchází, na zaměstnání v pracovněprávním vztahu, na zprostředkování zaměstnání a na poskytnutí dalších služeb. Zprostředkováním zaměstnání se rozumí vyhledání zaměstnání pro fyzickou osobu, která se o práci uchází, a vyhledání zaměstnanců pro zaměstnavatele, který hledá nové pracovní síly, dále zaměstnávání fyzických osob za účelem výkonu jejich práce pro uživatele, kterým se rozumí jiná právnická nebo fyzická osoba, která práci přiděluje a dohlíží na její provedení a poradenská a informační činnost v oblasti pracovních příležitostí. Za podmínek stanovených zákonem práci zprostředkovávají Úřady práce a agentury práce. Agenturami práce jsou právnické nebo fyzické osoby, které mají povolení k příslušné formě zprostředkování zaměstnání. Úřady práce na rozdíl od agentur práce zprostředkovávají práci bezplatně a nemohou zaměstnat fyzické osoby za účelem výkonu jejich práce pro uživatele, jak je uvedeno výše. Agentury práce mohou zaměstnání zprostředkovat bezplatně nebo za úhradu, po fyzické osobě, které je zaměstnání zprostředkováváno, však nemohou požadovat úhradu, a to ani pozdějšími srážkami z platu.

---

⁴⁹ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti - § 6 odst. 1, písm. a, b a c).

⁵⁰ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti – § 7 až § 8a.

Zákon o zaměstnanosti rozlišuje dva pojmy, a to zájemce o zaměstnání a uchazeč o zaměstnání. Zájemce o zaměstnání může být v podstatě jakákoliv fyzická osoba bez jakýchkoliv omezení za předpokladu, že má zájem o zprostředkování zaměstnání a za tím účelem požádá o zařazení do evidence zájemců o zaměstnání kteroukoliv krajskou pobočku Úřadu práce na území České republiky. Uchazeč o zaměstnání je fyzická osoba, která má na území České republiky bydliště, a která osobně požádá o zprostředkování vhodného zaměstnání krajskou pobočku Úřadu práce, v jejímž správním obvodu toto bydliště má. Dále tato osoba nesmí být v pracovním, služebním ani jiném obdobném poměru či funkci, ze které jí plyne příjem – zákon pak výslovně stanoví podmínky, za jakých i přes výkon zaměstnání je osoba považována za uchazeče o zaměstnání. Rovněž jsou stanoveny podmínky, za kterých dojde buď k ukončení, nebo k vyřazení uchazeče o zaměstnání z evidence. Způsob zániku vedení v evidenci má dále podstatný vliv na možnost znovu se evidovat jako uchazeč o zaměstnání a pobírat podporu v nezaměstnanosti, stejně jako dávky pomoci v hmotné nouzi.

Mezi důvody k vyřazení z evidence uchazečů patří zejména⁵¹:

- neplnění povinností uchazeče daných zákonem,
- výkon nelegální práce,
- odmítnutí nastoupit bez vážného důvodu vhodné zaměstnání,
- odmítnutí nastoupit dohodnutou rekvalifikaci,
- neúčast v rekvalifikačním kurzu ve stanoveném rozsahu,
- odmítnutí vykonávat veřejnou službu v rozsahu nejvýše 20 hodin týdně v případě, že je osoba vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání nepřetržitě déle než 2 měsíce,
- odmítnutí podrobit se vyšetření zdravotního stavu nebo psychologickému vyšetření,
- maření součinnosti s krajskou pobočkou Úřadu práce.

---

⁵¹ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti - § 30.

Mezi nový důvod maření součinnosti patří od roku 2011 i to, že se uchazeč nedostaví na krajskou pobočku Úřadu práce nebo kontaktní místo veřejné správy ve stanoveném termínu bez vážných důvodů. Rovněž povinnost vykonávat za zákonem stanovených okolností veřejnou službu je v zákoně nová. Povinnost dostavovat se na Úřad práce či kontaktní místo ve stanoveném termínu je odůvodňována snahou o zabránění nelegální práci. Současně je tato povinnost kritizována s odkazem na zvýšené náklady při cestování na tato kontaktní místa zejména u nezaměstnaných z malých obcí a rovněž na skutečnost, že nelegální práci stejně nezabrání. Povinnost vykonávat veřejnou službu ve stanoveném rozsahu je vykládána jednak snahou o zajištění některých činností pro subjekty, u kterých je vykonávána s tím, že na nezaměstnaného jsou vydávány prostředky státního rozpočtu a současně tím, že výkonem veřejné služby nedochází ke ztrátě pracovních návyků a k sociálnímu vyloučení. Poslední uvedený důvod má pak zcela logické opodstatnění s ohledem na skutečnosti, které jsem uvedl v předchozí části práce.

Podpora v nezaměstnanosti a při rekvalifikaci⁵²

Nárok na podporu v nezaměstnanosti má pouze uchazeč o zaměstnání (nikoli tedy zájemce o zaměstnání), který v posledních 2 letech před zařazením do evidence uchazečů získal zaměstnáním nebo jinou výdělečnou činností, dobu důchodového pojištění v délce alespoň 12 měsíců, požádal krajskou pobočku Úřadu práce o poskytnutí této podpory a není poživitelem starobního důchodu. Nárok na podporu v nezaměstnanosti naopak nemá ten uchazeč, se kterým byl v posledních 6 měsících zaměstnavatelem ukončen pracovněprávní vztah z důvodu porušení povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k jím vykonávané práci zvláště hrubým způsobem. Dále nárok na podporu nemá ten, kdo ve stejné době bez vážného důvodu opakovaně sám ukončil vhodné zaměstnání zprostředkované úřadem práce. Nárok na příspěvek rovněž nemá ten, komu vznikl nárok na výsluhový příspěvek (vojáci,

---

⁵² Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti – upraveno v § 39 - § 57.

policisté, hasiči a další složky bezpečnostní charakteru) a tento příspěvek je vyšší než podpora v nezaměstnanosti. V případě, že je nižší, je vyplácen jen rozdíl mezi výší nároku na podporu a výší výsluhového příspěvku. Nárok na podporu při rekvalifikaci má uchazeč o zaměstnání, který se účastní rekvalifikace zabezpečované krajskou pobočkou Úřadu práce, pokud není poživitelem starobního důchodu. Podpora v nezaměstnanosti náleží uchazeči při splnění stanovených podmínek po podpůrní dobu, která je stanovena dle věku uchazeče dosaženého ke dni žádosti o podporu v nezaměstnanosti. Podpůrní doba činí u osob do 50 let věku 5 měsíců, nad 50 let do 55 let věku 8 měsíců a nad 55 let 11 měsíců. Po uplynutí této doby vyplácení podpory v nezaměstnanosti končí a hmotné zabezpečení uchazeče o zaměstnání se dále řeší v systému státní sociální podpory a systému pomoci v hmotné nouzi.

Výše podpory v nezaměstnanosti je vyjádřena jako procentní sazba průměrného čistého měsíčního příjmu nebo vyměřovacího základu (dále jen příjmu) dosahovaného v posledním zaměstnání a činí v prvních dvou měsících podpůrní doby 65 %, v dalších dvou měsících 50 % a ve zbývajících podpůrní době 45 % příjmu. Avšak v případě, že uchazeč ukončil bez vážného důvodu poslední zaměstnání sám nebo dohodou se zaměstnavatelem, náleží mu po celou podpůrní dobu podpora ve výši 45 % příjmu. Výše podpory při rekvalifikaci činí 60 % příjmu. Maximální výše podpory v nezaměstnanosti činí 0,58 násobek průměrné mzdy v národním hospodářství za první až třetí čtvrtletí předchozího kalendářního roku, maximální výše podpory při rekvalifikaci činí 0,65 násobek této mzdy. Průměrná mzda v národním hospodářství za první tři čtvrtletí roku 2011 činila částku 23.726 Kč, maximální výše podpory v nezaměstnanosti v roce 2012 je tak ve výši 13.761 Kč a podpory při rekvalifikaci ve výši 15.422 Kč.

Aktivní politika zaměstnanosti⁵³

Aktivní politika zaměstnanosti je souhrn opatření směřujících k zajištění maximálně možné úrovně zaměstnanosti a zabezpečuje ji Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad práce s tím, že podle situace na trhu práce spolupracují při její realizaci s dalšími subjekty.

Aktivní politika zaměstnanosti je realizována zejména těmito v zákoně uvedenými nástroji:

- rekvalifikace, tedy získání nové kvalifikace a zvýšení, rozšíření nebo prohloubení dosavadní kvalifikace, včetně jejího udržování nebo obnovování,
- investiční pobídky, kterými je hmotná podpora vytváření nových pracovních míst nebo rekvalifikace či školení nových zaměstnanců u zaměstnavatele, kterému bylo vydáno rozhodnutí o příslibu investiční pobídky,
- veřejně prospěšné práce, kterými jsou časově omezené pracovní příležitosti spočívající zejména v údržbě veřejných prostranství, úklidu a údržbě veřejných budov a komunikací nebo jiných obdobných činnostech ve prospěch obcí nebo státních či jiných obecně prospěšných institucí,
- společensky účelná pracovní místa, kterými jsou pracovní místa zřízená zaměstnavatelem na základě dohody s Úřadem práce a obsazovaná uchazeči o zaměstnání, kterým nelze zajistit pracovní uplatnění jiným způsobem,
- překlenovací příspěvek, který může Úřad práce na základě dohody poskytnout osobě samostatně výdělečně činné, která přestala být uchazečem o zaměstnání, a to na úhradu provozních nákladů za dalších podmínek stanovených zákonem,
- příspěvek na zapracování, který může být poskytnut zaměstnavateli na základě dohody s úřadem práce, pokud zaměstnavatel přijímá do pracovního poměru

---

⁵³ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti – upravena v § 104 až § 120.

uchazeče, kterému krajská pobočka Úřadu práce věnuje zvýšenou péči (např. uchazeči do 20 let věku, nad 50 let věku, osoby pečující o děti do 15 let věku a další),

- příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program, lze poskytnout opět na základě dohody zaměstnavatele s Úřadem práce, pokud zaměstnavatel přechází na nový podnikatelský program a z tohoto důvodu nemůže zabezpečit pro své zaměstnance práci v rozsahu stanovené týdenní pracovní doby. Příspěvek je pak poskytován na částečnou náhradu mzdy po dobu maximálně 6 měsíců a ve výši maximálně poloviny minimální mzdy zaměstnance,
- poradenství, které provádějí nebo zabezpečují úřady práce za účelem zjišťování osobnostních a kvalifikačních předpokladů fyzických osob pro volbu povolání, pro zprostředkování vhodného zaměstnání, pro volbu přípravy k práci osob se zdravotním postižením a při výběru vhodných nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti,
- podpora zaměstnávání osob se zdravotním postižením,
- cílené programy k řešení zaměstnanosti

Nástroje aktivní politiky jsou zde uvedeny pro přiblížení pojmu aktivní politika zaměstnanosti a nekladou si za cíl ujasnit veškeré zákonné podmínky pro jejich realizaci.

V souladu s potřebami trhu práce mohou úřady práce ověřovat nové nástroje a opatření aktivní politiky zaměstnanosti. Aktivní politika zaměstnanosti je financování z prostředků státního rozpočtu a hospodaření s těmito prostředky se řídí zákonem č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, ve znění pozdějších předpisů.

V novele zákona o zaměstnanosti ve znění účinném od 1. ledna 2012 došlo v § 35 k odstranění zákonné povinnosti zaměstnavatelů oznámit do 10 kalendářních dnů příslušnému úřadu práce volná pracovní místa a jejich charakteristiku a ve stejné lhůtě oznámit obsazení těchto míst, přičemž tato povinnost byla nahrazena možností zaměstnavatele oznámit tato místa. Úřad práce tak částečně přišel o možnost nabízet

volná pracovní místa a dle kritiků se stává jen místem, které eviduje uchazeče a vyplácí jim dávky. Předchozí stav byl pro změnu kritizován zejména ze strany zaměstnavatelů, a to zejména z důvodu nadbytečné administrativy.

3.3. Změny v sociálním systému

V roce 2008 proběhla část reformy sociálního systému, a to především v oblasti trhu práce a dále nemocenského pojištění, kterým se však nebudu zabývat. Změny na pracovním trhu účinné od 1. ledna 2009, provázela tři motto: „Ten, kdo pracuje, se musí mít lépe než ten, kdo nepracuje.“; „Ten, kdo se snaží, se musí mít lépe než ten, kdo je pasivní.“ a poslední: „Rychleji vyřešit životní situaci se vyplatí.“ V zákoně o zaměstnanosti došlo ke změnám v délce podpůrčí doby, a to o jeden měsíc v každé věkové kategorii. Dále došlo ke změně procentní výměry z průměrného čistého výdělku pro výpočet podpory v nezaměstnanosti. Původní výše činila 50 % první tři měsíce a 45 % po zbytek podpůrčí doby, po změně až dosud činí výše podpory 65 % první dva měsíce, 50 % další dva měsíce a 45 % po zbytek podpůrčí doby. Stropy pro výši podpory v nezaměstnanosti zůstaly beze změn. Tato opatření by měla lépe motivovat uchazeče o zaměstnání, aby se v co možná nejkratší době opětovně začlenili do práce. Zároveň však zohledňuje komplikovanější pozici starších osob na trhu práce, a proto u nich ponechává podpůrčí dobu delší. V rámci změn je všem uchazečům o zaměstnání dána možnost požádat úřad práce o vypracování individuálního akčního plánu na podporu jejich uplatnění na trhu práce, současně byla úřadu práce stanovena povinnost vypracovat individuální akční plán všem uchazečům o zaměstnání, kteří jsou vedení v evidenci uchazečů déle než 5 měsíců. V případě zjištění nelegální práce přijde uchazeč jak o podporu v nezaměstnanosti a je vyřazen z evidence uchazečů, tak současně nemůže být následujících 6 měsíců opětovně evidován jako uchazeč o zaměstnání.⁵⁴

---

⁵⁴ Informační materiál MPSV – Průvodce sociálním systémem v roce 2009.

V oblasti zaměstnanosti proběhly další změny účinné od 1. ledna 2011. Za účelem lepší možnosti postihu nelegální práce proběhla změna v zákoníku práce, kdy bylo stanoveno, že dohodu o provedení práce nebo dohodu o pracovní činnosti je zaměstnavatel povinen uzavřít písemně, jinak jsou neplatné. V minulosti bylo kontrolními orgány zjišťováno velké množství odkazů na uzavřenou ústní dohodu a nelegální práce se tak jen velmi těžce dokazovala. V zákoně o zaměstnanosti došlo mimo jiné k doplnění ustanovení o tom, že uchazeči, kterému přísluší z posledního zaměstnání odstupné, odbytné nebo odchodné, se podpora v nezaměstnanosti poskytne až po uplynutí doby, která odpovídá výši odstupného, odbytného nebo odchodného. Tato doba se určí podle příslušného násobku průměrného měsíčního výdělku nebo příjmu, kterým byla uchazeči stanovena výše odstupného. Dále bylo doplněno, že výše podpory uchazeče o zaměstnání činí výši 45 % průměrného měsíčního čistého výdělku nebo vyměřovacího základu v případě, že uchazeč bez vážného důvodu ukončil poslední zaměstnání sám nebo dohodou se zaměstnavatelem. Za účelem zvýšení ochrany osob, kterým je zprostředkováváno zaměstnání, došlo rovněž k úpravě podmínek pro činnost agentur práce, zejména stanovení povinnosti mít sjednáno pojištění pro případ svého úpadku a pro případ úpadku uživatele, a to ve výši zajišťující výplatu mzdy do výše trojnásobku průměrného měsíčního výdělku všech dočasně přidělených zaměstnanců. V průběhu roku 2011 došlo ke změně struktury a organizace úřadů práce. Nově vznikl Úřad práce České republiky, který tvoří generální ředitelství a krajské pobočky, jejichž součástí jsou kontaktní pracoviště. Původní oblastní úřady práce s okresní působností byly přetransformovány na kontaktní pracoviště krajských poboček Úřadu práce. Ve vztahu k dosažitelnosti občanům se prakticky nic nezměnilo, neboť počet kontaktních pracovišť měl zůstat zachován.

Další změna v rámci sociální reformy proběhla od 1. ledna 2012, kdy došlo mimo dalších změn ke sjednocení výplatního a kontaktního místa pro všechny dávky systému státní sociální ochrany, přičemž příslušným orgánem se stal Úřad práce České republiky.

4. Výzkumná část

4.1. Charakteristika a cíl výzkumné části

Jak jsem již uvedl v teoretické části, nezaměstnanost je tíživým sociálním problémem současné společnosti a má podstatný vliv na kvalitu života nejen nezaměstnané osoby, ale i na jeho blízké, zejména rodinu, tedy především partnera a děti.

Jelikož v současné době již více než 12 let žiji ve městě Blansku, rozhodl jsem se zjistit, jaká je situace v oblasti nezaměstnanosti ve zdejším regionu a ve vývoji nezaměstnanosti ve srovnání s Jihomoravským krajem, jehož je Blansko součástí, a celou Českou republikou. Uvádím-li zde pojmy jako region Blanensko, případně působnost Úřadu práce Blansko, je tím myšleno území okresu Blansko, neboť kontaktní pracoviště Úřadu práce mají stanovenou místní působnost na území okresů, což bylo zmíněno v teoretické části této práce.

V empirické části se budu zabývat několika otázkami, které pokládám za podstatné ve sledování vývoje nezaměstnanosti, struktury uchazečů o zaměstnání a stanovení možných příčin nezaměstnanosti v regionu Blanenska:

- 1) Komparace průměrné roční míry nezaměstnanosti regionu Blanenska, Jihomoravského kraje a České republiky z dlouhodobého pohledu.
- 2) Komparace podílu osob zdravotně postižených na celkovém počtu uchazečů.
- 3) Analýza uchazečů o zaměstnání v působnosti Úřadu práce v Blansku z hlediska věku, pohlaví a vzdělání a komparace vývoje situace v letech 2008 až 2011.
- 4) Vlastní aktivita uchazečů o zaměstnání a jejich představy o budoucím zaměstnání
- 5) Zjištění vlastního podílu na nezaměstnanosti, příčiny, průběh a podmínky jejich současného stavu.

Výzkum samotný jsem rozdělil do dvou částí. V první části jsem se věnoval otázkám pod body 1 – 3. S ohledem na uvedené otázky jsem jako metodu zkoumání zvolil kvalitativní analýzu dokumentace, přičemž dokumentací jsou statistické údaje publikované Ministerstvem práce a sociálních věcí. Tyto prezentované statistické údaje jsou natolik rozsáhlé a podrobné, že jejich empirické zjišťování vlastním výzkumem by bylo v podstatě nemožné a prakticky i nadbytečné.

Vycházel jsem ze statistiky průměrné roční míry nezaměstnanosti v procentním vyjádření, která neobsahuje žádné podrobnější údaje. Největším zdrojem dat byly statistické přehledy o čtvrtletních údajích struktury uchazečů o zaměstnání, sledovaných dle působnosti jednotlivých úřadů práce, krajů a území celé České republiky.

Ve druhé části výzkumu se věnuji otázkám pod body 4 a 5, kdy jako metodu výzkumu jsem zvolil dotazníkové šetření následované volným rozhovorem. Respondenty, tedy cílovou skupinou, byli klienti Úřadu práce, se kterými jsem vypracovaný dotazník vyplnil. Tuto metodu jsem zvolil s ohledem na problémy Úřadu práce souvisejícími s přechodem na nový systém počátkem roku 2012, který nebyl zcela funkční a vyžadoval maximální nasazení zaměstnanců kontaktních pracovišť a současně trpělivost klientů při zpracování administrativy a doručení přiznaných dávek ze sociálních systémů. V případě ponechání dotazníku na úřadu k volnému vyplnění jsem předpokládal, že by nebyl s největší pravděpodobností vrácen žádný. Zvolenou formou dotazování jsem navíc volným rozhovorem získal další údaje, které již dotazník neobsahoval. Blíže se této části výzkumu budu věnovat na konci této kapitoly.

Údaje MPSV sledují celkové počty uchazečů o zaměstnání a jejich strukturu, přičemž sledovanými údaji jsou celkový počet uchazečů, osoby zdravotně postižené (dále jen OZP), osoby s evidencí delší než 5 měsíců, ženy těhotné, kojící a matky do devátého měsíce po porodu, osoby pečující o dítě do 15 let věku, osoby potřebující zvláštní pomoc. Dále je sledována věková struktura uchazečů, vzdělanostní struktura, délka vedení v evidenci, struktura dle zaměstnání, počty uchazečů s nárokem

na podporu v nezaměstnanosti dle doby evidence, členění výše dávek podpory v nezaměstnanosti, průměrná výše podpory v nezaměstnanosti a další údaje. Veškeré uvedené údaje jsou vedeny jak o všech uchazečích, tak samostatně o ženách - vzájemnou komparací tak lze získat údaje o poměrném zastoupení dle pohlaví. Osoby zdravotně postižené jsou dále členěny na plně invalidní, částečně invalidní, osoby zdravotně znevýhodněné a dále dle stupně invalidity. Dle věkové struktury jsou uchazeči rozděleni na věk do 19 -ti let, z těchto jsou zvláště sledovány počty uchazečů do 18-ti let, další členění dle věku je vždy po pěti letech (20-24, 25-29, atd.), dále osoby nad 65 let věku a průměrný věk uchazečů. Dle vzdělání jsou údaje členěny na osoby bez vzdělání, s neukončeným základním vzděláním, se základním vzděláním, nižším středním, nižším středním odborným, středním a středním odborným bez maturity a výučního listu, středním odborným s výučním listem, úplným středním, úplným středním odborným s maturitou bez výučního listu, úplným středním odborným s maturitou a výučním listem, dále pak vyšším odborným, bakalářským, vysokoškolským (magisterský stupeň) a doktorským. Dle délky vedení uchazeče v evidenci jsou údaje členěny na evidenci do 3 měsíců, od 3 do 6 měsíců, od 6 do 9 měsíců, od 9 do 12 měsíců, od 12 do 24 měsíců a nad 24 měsíců, současně je sledována průměrná délka evidence ve dnech. Do konce roku 2008 byly sledovány rovněž počty uchazečů z absolventů vysokých škol do 30-ti let, avšak od roku 2009 byl tento údaj nahrazen počtem uchazečů s evidencí delší než 5 měsíců. Rovněž jsou sledovány počty volných míst a jejich členění dle požadovaného vzdělání a dále členění dle sledovaných kódů zaměstnání.

Z přehledů MPSV nejsou přístupné celoroční souhrny čtvrtletních statistik v daném rozsahu sledovaných údajů, data jsem tedy přepracoval do tabulek zpracovaných v takové podobě, aby je bylo možné prezentovat v tištěném dokumentu. Vzhledem k rozsahu sledovaných údajů jsem pro účely své práce extrahoval jen část těchto dat týkajících se působnosti Úřadu práce v Blansku, a to v rozsahu potřebném pro splnění výzkumného záměru, a to následovně:

- celkem evidovaný počet uchazečů o zaměstnání,
- osoby zdravotně postižené (OZP) bez dalšího členění,
- osoby pečující o dítě do 15 let,
- členění dle věku uchazeče,
- členění dle vzdělání,
- členění dle doby evidence
- struktura volných míst dle požadovaného stupně vzdělání.

Uvedené údaje jsou dále členěny na celkové počty v dané kategorii a na počty žen z těchto počtů tak, aby bylo možné porovnat případné rozdíly ve struktuře dle pohlaví.

Členění dle věku jsem ponechal v původním rozsahu, avšak v případě členění uchazečů dle vzdělání jsem strukturu sledovaných dat pro větší přehlednost zjednodušil následovně:

- bez vzdělání
- základní vzdělání (včetně neukončeného)
- střední vzdělání bez výučního listu a maturity (včetně neukončeného, bez rozdílu zda jde o vzdělání všeobecné nebo odborné),
- střední vzdělání s výučním listem
- úplné střední vzdělání s maturitou (bez rozdílu zda jde o vzdělání všeobecné nebo odborné a bez dělení zda byl získán i výuční list),
- vyšší odborné vzdělání,
- bakalářské vzdělání,
- vysokoškolské vzdělání,
- doktorské vzdělání.

Zpracované přehledy prezentuji v přehledných tabulkách a tam, kde to bylo pro účely porovnání vhodné, jsou k dispozici v grafickém vyjádření. Veškerá data

ve zpracovaných tabulkách použitých v následující části práce, mimo tabulek s vlastním odkazem na zdroj dat, vycházejí ze statistik a údajů prezentovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí (dále jen MPSV) na internetovém portálu MPSV⁵⁵. Z tohoto důvodu nebudu tento zdroj dále uvádět. V případě členění nezaměstnaných dle věku jsem použil matematický součet prezentovaných dat, jak je uvedeno výše. Tam, kde bylo pro přehlednost lépe uvádět procentuální vyjádření, byl proveden vlastní výpočet.

4.2. Nezaměstnanost v Blanenském regionu

Komparace průměrné roční míry nezaměstnanosti

Při sledování průměrné míry nezaměstnanosti v jednotlivých obdobích uvažuji období od roku 1997 do roku 2011. Údaje jsou rozděleny do dvou tabulek, a to z důvodu změny, ke které došlo v průběhu roku 2004. Jednalo se o změnu metodiky výpočtu míry nezaměstnanosti a tím i rozdílu získaných statistických údajů. Odchylka rozdílu činí přibližně 1 procentní bod. Pro úplnost dodávám, že do sledované míry nezaměstnanosti nejsou zahrnuty osoby, které jsou sice bez zaměstnání, ale nejsou Úřadem práce evidovány jako uchazeči o zaměstnání. Míra nezaměstnanosti tedy sleduje pouze ty osoby, které jsou nezaměstnané, o práci mají zájem a hledají ji prostřednictvím Úřadu práce.

V následujících tabulkách⁵⁶ je srovnání míry nezaměstnanosti od roku 1997 do roku 2011. Pouze pro porovnání situace okresu Blansko jsem ponechal data ostatních okresů Jihomoravského kraje, přestože se jimi v mé práci dále nebudu zabývat.

---

⁵⁵ <http://portal.mpsv.cz/sz/download> – navštíveno v období od 03/2011-03/2012

⁵⁶ Zdroj dat: webový portál MPSV (http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/casove_rady) – stav k 12.03.2012

Průměrná míra nezaměstnanosti v % - původní metodika

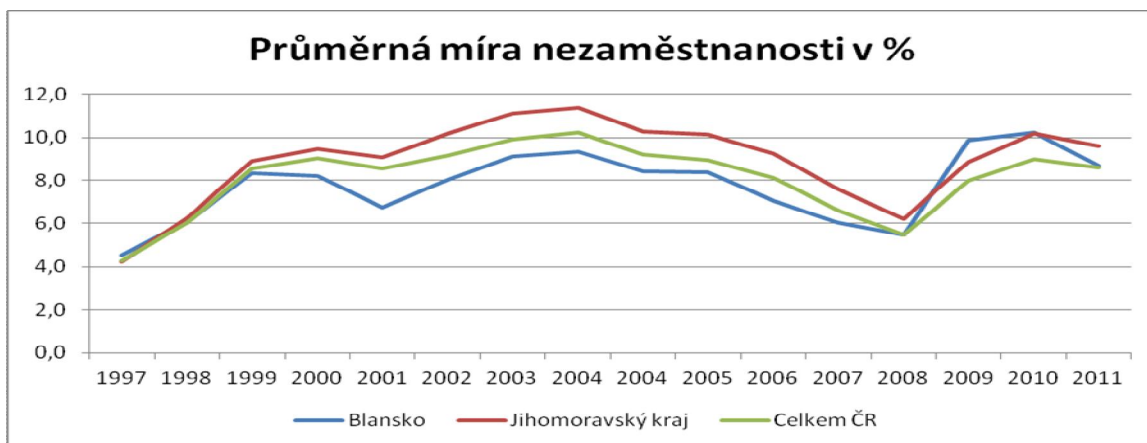
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Blansko	4,5	6,1	8,3	8,2	6,7	8,0	9,1	9,4
Brno-město	2,7	4,6	7,4	8,2	8,2	9,4	10,6	11,1
Brno-venkov	3,1	4,4	6,6	6,9	6,8	7,9	8,6	8,4
Břeclav	5,7	7,4	9,8	9,9	9,4	10,5	11,3	11,4
Hodonín	5,9	8,5	12,2	13,6	13,2	14,4	15,0	15,2
Vyškov	5,4	7,4	9,8	10,0	8,7	9,1	9,8	10,4
Znojmo	6,6	9,6	11,9	12,1	11,5	13,0	13,8	13,6
Jihomoravský kraj	4,2	6,3	8,9	9,5	9,1	10,2	11,1	11,3
Celkem ČR	4,3	6,0	8,5	9,0	8,5	9,2	9,9	10,2

Průměrná míra nezaměstnanosti v % - nová metodika

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Blansko	8,4	8,4	7,0	6,0	5,5	9,9	10,2	8,7
Brno-město	9,8	9,5	8,5	6,9	5,5	7,3	8,5	8,2
Brno-venkov	7,3	6,9	6,2	5,1	4,2	6,5	8,3	7,7
Břeclav	10,3	10,6	9,8	8,2	6,1	9,4	11,1	10,9
Hodonín	13,7	14,3	13,8	11,3	9,8	13,4	14,9	14,1
Vyškov	9,9	9,2	7,6	5,7	4,4	7,7	9,0	8,2
Znojmo	12,9	13,0	12,9	11,6	9,6	12,3	13,1	12,6
Jihomoravský kraj	10,3	10,1	9,2	7,6	6,2	8,9	10,2	9,6
Celkem ČR	9,2	9,0	8,1	6,6	5,4	8,0	9,0	8,6

Z uvedených tabulek je zřejmé, že průměrná míra nezaměstnanosti v Jihomoravském kraji je vyšší, než je celostátní průměr, naopak oblast Blanenska byla až do roku 2008 pod celostátním i krajským průměrem. V letech 2009 a 2010 však nezaměstnanost na Blanensku stoupala strměji než v ostatních regionech, kdy v roce 2010 se srovnala s průměrem v kraji. V roce 2011 však došlo k poklesu a na konci roku 2011 se míra nezaměstnanosti srovnala s celostátním průměrem.

V následujícím grafu jsou shrnuty obě předchozí tabulky, přičemž rok 2004 je zde uveden dvakrát z důvodu již zmiňované změny metodiky. Postupný trend poklesu míry nezaměstnanosti od roku 2004 je zastaven jejím vzestupem mezi roky 2008 až 2010, na Blanensku je zřetelný prudký vzestup již mezi roky 2008 a 2009 a poté je její růst oproti Jihomoravskému kraji i České republice mírnější. V roce 2011 dochází k mírnému poklesu a snížení na celorepublikový průměr.

Na míru nezaměstnanosti má v posledních letech vliv zejména celosvětová finanční a hospodářská krize, která globálně započala již v roce 2008. Českou republiku pak naplno postihla až v průběhu roku 2009. Na Blanensku v porevolučním období podstatným způsobem omezily či ukončily svoji činnost firmy působící ve strojírenském a elektronickém průmyslu jako Metra Blansko, ČKD Blansko a Adast Adamov, Minerva (výroba šicích strojů) v Boskovicích, oděvní závody KRAS v Boskovicích a další podniky, které byly tradičními zaměstnavateli v tomto regionu.

V současné době dojíždí značná část obyvatel bývalého okresu za prací do nedalekého krajského města, kterým je Brno. Míra nezaměstnanosti v regionu tak závisí na vývoji zaměstnanosti v celém brněnském regionu. Na rozdíl od krajského a republikového trendu dochází v Blanenském regionu v roce 2000 k poklesu nezaměstnanosti, který je s největší pravděpodobností způsoben otevřením závodu Celestica v obci Ráječko ležící v bezprostřední blízkosti Blanska v roce 1999. Tato

společnost se zabývá výrobou v elektronickém průmyslu, což je výrobní zaměření blízké již zmíněné Metře Blansko. Společnost v době před rozvojem hospodářské krize zaměstnávala kolem 2 000 lidí, v roce 2009 to bylo jen necelých 320 lidí a koncem téhož roku došlo k prodeji závodu jiné společnosti. Celestica je společnost s centrálou v Kanadě, po celém světě měla kolem třiceti poboček, z toho dvě v ČR. Z toho lze usoudit, že tuto společnost s působností po celém světě postihla krize již v roce 2008. Jen pro zajímavost lze uvést, že v březnu 2011 oznámila společnost uzavření svého druhého závodu v Kladně od června 2011. *Nový vlastník závodu Tyco Electronics (rovněž americká nadnárodní společnost), která vlastní výrobní závod v Kuřimi, při koupi závodu v Ráječku převzala téměř všechny zaměstnance a koncem roku 2010 začíná přijímat nové zaměstnance v počtu 25-30 osob. Další rozšíření výroby je však otázkou vývoje situace na trhu*⁵⁷.

Z celkového pohledu se však vývoj nezaměstnanosti na Blanensku, až na uvedené výjimky, odvíjí od situace v celém Jihomoravském kraji i České republice, tedy v jednotlivých časových osách je stejný trend poklesu či stoupání nezaměstnanosti.

Podíl osob zdravotně postižených

Osoby zdravotně postižené jsou nezaměstnaností ohroženy větší měrou než zdraví spoluobčané. Počet míst vhodných pro osoby zdravotně postižené (dále jen OZP) je na trhu práce nedostatek i přes to, že vznik a udržení těchto míst je finančně podporován v rámci aktivní politiky zaměstnanosti. Možnost pracovního uplatnění je rovněž přímo závislá na míře tělesného či zdravotního postižení. Pro porovnání podílu osob zdravotně postižených na celkovém počtu nezaměstnaných uchazečů uvádím tabulku s údaji za celou ČR, údaji o Jihomoravském kraji a údaji o Blanensku.

---

⁵⁷ http://blanensky.denik.cz/zpravy_region/lidi-bez-prace-ubyva-ke-triceti-lidi-prijme-tyco.html – navštíveno březen 2011

V následující tabulce je vyjádřen procentuální podíl OZP z počtu všech uchazečů. Z údajů je zřejmé, že podíl OZP je v Blanenském regionu výrazně vyšší než v rámci celého Jihomoravského kraje i České republiky.

Podíl osob zdravotně postižených na celkovém počtu uchazečů o zaměstnání v %

Období	2008				2009				2010				2011			
	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q
ČR	19,05	20,18	18,68	17,36	14,34	13,82	12,99	12,56	11,97	12,95	12,88	12,38	12,73	13,91	13,06	12,41
JmK	20,21	21,71	20,18	18,89	15,81	15,26	14,26	13,72	13,04	14,10	14,04	13,38	13,75	15,05	13,99	13,05
Blansko	28,62	30,84	27,65	25,60	19,53	18,77	17,21	17,83	17,25	18,28	18,93	19,35	20,28	21,36	19,04	17,46

Klesající tendence je v tomto konkrétním případě zavádějící, neboť je způsobena výrazným navýšením počtu všech uchazečů o zaměstnání v důsledku již zmíněné hospodářské krize, což je patrné z následující tabulky.

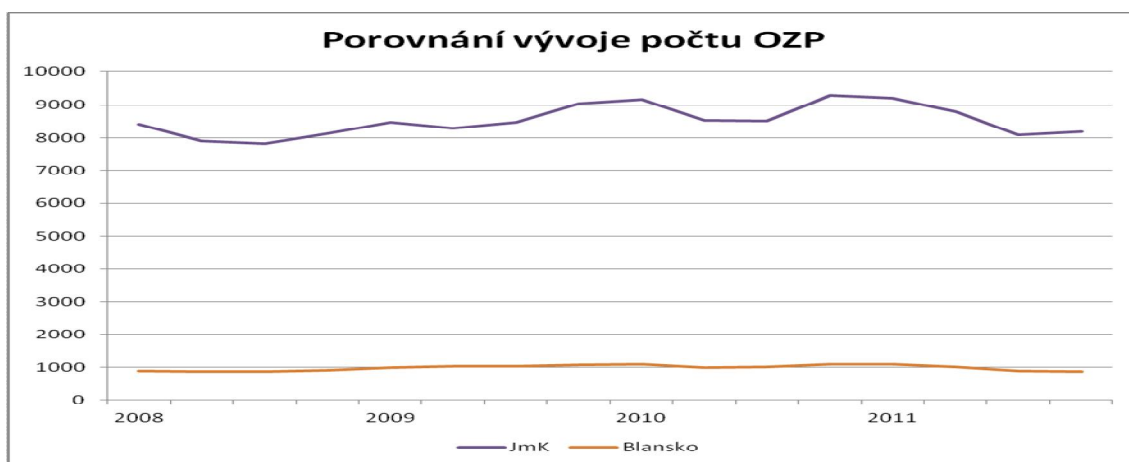
Uchazeči o zaměstnání - podíl osob zdravotně postižených

Období	2008				2009				2010				2011			
	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q
ČR	336297	297880	314558	352250	448912	463555	500812	539136	572824	500500	500481	561551	547762	478775	475115	508451
OZP	64072	60126	58759	61136	64373	64045	65063	67738	68556	64802	64459	69499	69710	66601	62042	63092
JmK	41670	36409	38779	43063	53601	54382	59487	65944	70239	60486	60612	69342	66984	58431	57811	62722
OZP	8421	7906	7825	8136	8474	8296	8483	9046	9160	8529	8511	9281	9210	8791	8088	8187
BK	3064	2824	3132	3535	5032	5471	5957	6025	6290	5411	5284	5665	5351	4761	4611	4965
OZP	877	871	866	905	983	1027	1025	1074	1085	989	1000	1096	1085	1017	878	867

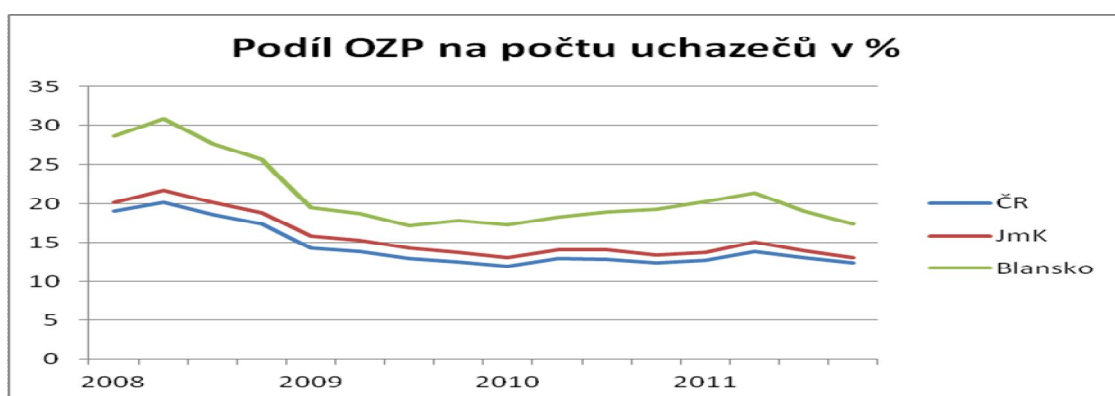
Jen v posledním doloženém čtvrtletí, tedy k 31. 12. 2011 bylo v ČR evidováno 508.451 uchazečů o zaměstnání, z toho 63.092 osob zdravotně postižených, což činí v celorepublikovém průměru 12,41 % všech uchazečů o práci. V Blanenském regionu, tedy na kontaktním pracovišti krajské pobočky Úřadu práce v Blansku, bylo k témuž datu evidováno 4.965 uchazečů, z toho 867 osob zdravotně postižených, tedy 17,46 % uchazečů. V celém Jihomoravském kraji je podíl zdravotně postižených osob na uchazečích o zaměstnání 13,05 %, přičemž právě Blanenský region má poměr zdravotně postižených uchazečů o zaměstnání z okresů v celém kraji nejvyšší. Na následujícím grafu je znázorněno porovnání vývoje počtu osob zdravotně

postižených od roku 2008 do roku 2011. Jak z grafu, tak z předchozí tabulky můžeme sledovat postupný mírný nárůst počtu uchazečů se zdravotním postižením. Teprve od třetího čtvrtletí roku 2011 dochází k mírnému poklesu počtu nezaměstnaných osob se zdravotním postižením. Současně je patrný možný vliv sezónních prací ve II. a III. čtvrtletí, zejména v roce 2010. Graf porovnává pouze údaje Jihomoravského kraje a Blanenska, neboť při zapracování ČR by již graf nevypovídal o pohybech v JmK a na Blanensku.

Procentuální podíl OZP na počtu uchazečů je zřejmý z následujícího grafu, přičemž křivka vývoje v ČR je téměř shodná s vývojem v JmK.

Následující tabulka se již zabývá pouze vývojem v Blanenském regionu.

Struktura uchazečů o zaměstnání

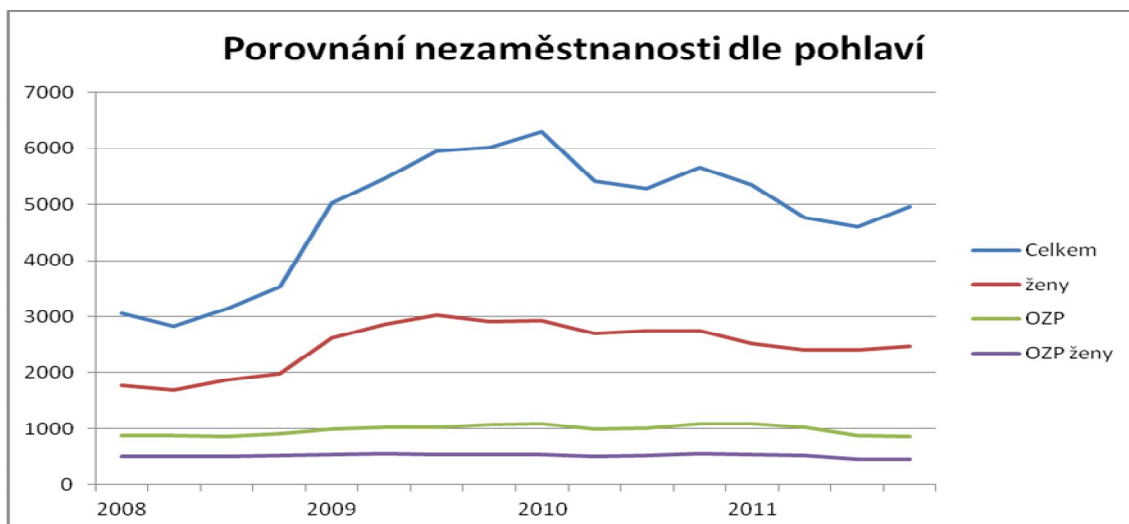
Období	2008				2009				2010				2011			
	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q
Celkem	3064	2824	3132	3535	5032	5471	5957	6025	6290	5411	5284	5665	5351	4761	4611	4965
ženy	1767	1691	1872	1986	2613	2854	3025	2906	2922	2700	2741	2744	2513	2408	2399	2473
OZP	877	871	866	905	983	1027	1025	1074	1085	989	1000	1096	1085	1017	878	867
OZP ženy	500	501	505	513	543	558	541	543	542	508	525	548	542	518	457	455
dítě*	573	537	542	618	875	1027	1102	1094	1185	1092	999	1018	925	907	899	963
ženy	515	504	502	546	740	869	923	905	955	928	873	862	768	786	786	830

* osoba pečující o dítě do 15 let věku

Tabulka zahrnuje celkové počty uchazečů o zaměstnání a počty uchazečů zdravotně postižených. Dále definuje počet žen v jednotlivých kategoriích. Pro zajímavost uvádím i počty osob pečující o dítě do 15 let věku, kde mají ženy jednoznačnou početní převahu – průměrně přibližně 85 %. Počty osob pečující o dítě uvádím z důvodu, že nezaměstnanost rodiče a s tím spojený zejména nedostatek finančních prostředků, může mít za následek pozdější riziko sociálního vyloučení dítěte. To s ohledem na značné finanční nároky spojené jak se zájmovou volno-časovou aktivitou dětí, tak i v rámci školní činnosti – např. účast na výletech, školách v přírodě a dalších společných činnostech v kolektivu ostatních dětí, jak již bylo zmíněno v teoretické části práce.

Následující graf zpracovává údaje výše prezentované tabulky (již bez osob pečujících o dítě) a lze z něj pozorovat, že na rozdíl od vývoje celkového počtu nezaměstnaných, je počet uchazečů se zdravotním postižením relativně stabilní. Při srovnání křivky vývoje celkového počtu uchazečů i OZP je oproti křivce popisující podíl žen v obou kategoriích znatelný zejména rozdíl ve II. a III. čtvrtletí, tedy v období

možných sezónních prací. Je tedy zřejmé, že muži mají větší možnosti uplatnit se při sezónních činnostech, a to především ve stavebnictví, zemědělství a cestovním ruchu, v případě Blanenska zejména v souvislosti s návštěvami v Moravském krasu.

Nárůst nezaměstnanosti ve čtvrtém čtvrtletí je spojen jak s ukončením sezónních prací, tak s dokončením studia absolventů zejména středních a vysokých škol, kteří se po svých posledních prázdninách začínají ucházet o práci. Z údajů je dále zjevné, že nejvyšší míra nezaměstnanosti byla na konci I. čtvrtletí 2010 a v meziročním výhledu má klesající tendenci. Současně je však neuspokojivá situace na trhu práce pro osoby zdravotně postižené, kdy trend růstu počtu nezaměstnaných se zastavil teprve ve III. čtvrtletí 2011 a projevil se mírným poklesem podílu. Z celkového počtu osob zdravotně postižených byly ženy ještě v roce 2008 zastoupeny nadpoloviční většinou, kdy poměr činil hodnotu kolem 57 %, v průběhu roku 2009 se poměr vyrovnával a v roce 2011 bylo poměrné zastoupení mužů a žen v případě osob zdravotně postižených přibližně na stejné úrovni. Z celkového počtu všech uchazečů o zaměstnání má podíl žen stejnou tendenci s tím, že v roce 2011 již byl podíl žen mírně nižší než 50 %.

Struktura uchazečů o zaměstnání na Blanensku – dle věku

Při sledování struktury uchazečů o zaměstnání podle věku jsou data zpracována do níže uvedené tabulky v členění věku používaném MPSV. Obsažené údaje jsou opět

děleny na všechny uchazeče v daném věku a samostatně ženy v jednotlivých kategoriích.

Struktura uchazečů o zaměstnání dle věku

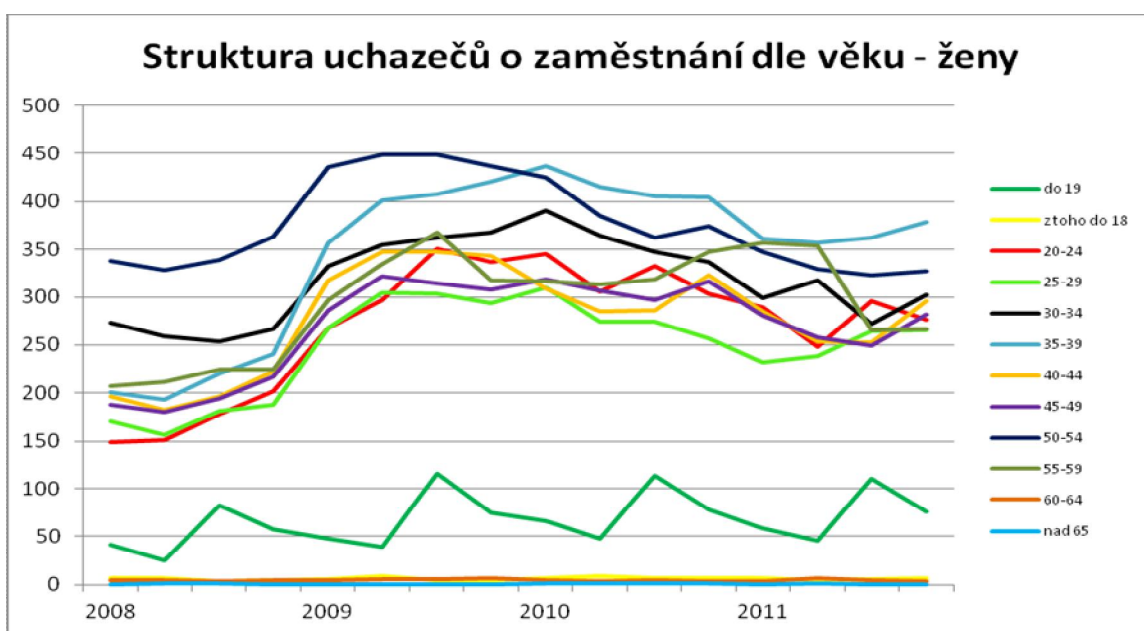
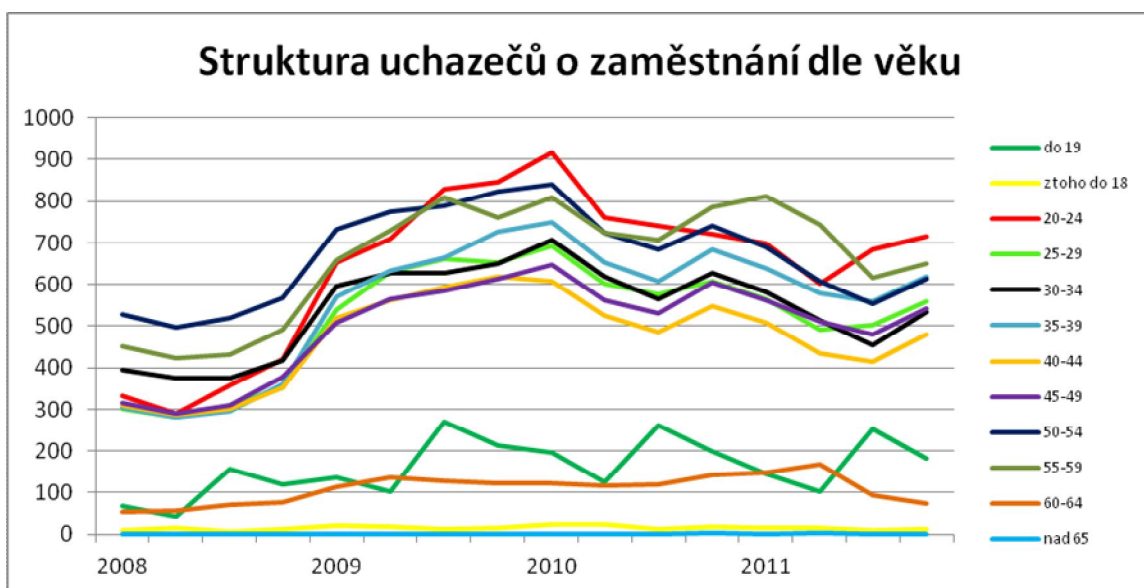
Věk	2008				2009				2010				2011			
	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q
do 19	69	43	157	120	138	102	271	212	196	124	262	199	146	104	253	181
ženy	41	25	82	57	48	39	116	75	66	47	113	78	58	45	110	76
z toho do 18	8	14	7	13	20	19	13	15	23	23	13	17	16	15	8	11
ženy	6	7	3	4	5	9	4	4	6	9	6	6	6	4	5	6
20-24	333	291	358	419	652	709	830	845	918	761	742	721	698	602	684	716
ženy	149	151	178	202	268	297	351	337	345	305	332	303	289	248	296	276
25-29	300	281	310	353	540	630	661	653	692	601	577	609	565	491	502	559
ženy	170	157	181	188	268	304	303	294	310	274	274	257	232	239	264	265
30-34	395	375	375	418	597	627	628	649	707	619	565	627	583	514	454	533
ženy	273	259	254	267	332	355	363	368	391	365	347	337	299	317	272	302
35-39	305	280	296	361	571	634	663	728	750	653	607	683	638	580	559	619
ženy	201	193	220	241	357	401	408	421	437	415	406	405	362	357	363	379
40-44	311	286	301	351	521	562	592	618	609	524	487	549	509	435	414	481
ženy	196	182	196	222	317	347	348	343	309	285	286	323	285	254	253	296
45-49	315	289	311	377	507	565	584	614	646	563	530	606	562	511	479	541
ženy	188	180	194	217	286	322	314	308	318	307	297	316	281	258	249	282
50-54	529	498	519	568	732	774	790	823	839	723	684	742	691	609	554	612
ženy	338	328	339	364	436	449	449	437	425	385	363	374	347	329	323	327
55-59	452	423	433	490	659	730	809	760	809	724	708	785	811	745	617	649
ženy	207	211	224	224	297	335	368	317	316	313	318	347	357	354	265	267
60-64	54	57	71	78	115	137	129	123	123	118	121	142	147	168	94	73
ženy	4	4	3	4	4	5	5	6	4	3	4	3	3	6	4	3
nad 65	1	1	1	0	0	1	0	0	1	1	1	2	1	2	1	1
ženy	0	1	1	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0	1	0	0

věk. průměr	41,3	41,7	40,5	40,8	40,2	40,4	39,6	39,7	39,6	39,9	39,4	40,1	40,5	41,0	39,1	39,4
ženy	40,9	41,3	40,3	40,5	40,4	40,4	39,7	39,7	39,5	39,8	39,1	40,0	40,3	40,5	38,9	39,4

Údaje obsahují rovněž věkové průměry uchazečů o zaměstnání. Z těchto je patrné, že rozdíl průměrného věku všech uchazečů a žen je minimální. Ve skutečnosti však průměrná hodnota věku nezaměstnané ženy bude mírně vyšší než u mužů, neboť v kategoriích od 60 let výše jsou ženy zastoupeny ve zcela minimálních počtech, což souvisí se současnou věkovou hranicí pro odchody do starobního důchodu, kdy

ženy již dosáhly důchodového věku. V případě odečtení této věkové skupiny by pravděpodobně mírně klesl průměrný věk mužů.

Z tabulky i z grafů, kde jsou pohyby v jednotlivých věkových kategoriích přehlednější, zjišťujeme, že v případě všech uchazečů, tedy obou pohlaví, jsou statisticky zanedbatelné skupiny ve věku do 18 let a nad 65 let a rovněž skupina osob

ve věku 60-64 let. Posledně jmenovaná skupina sice vykazuje vzestupný trend, který však koresponduje se zvyšující se hranicí věku pro odchod do starobního důchodu. Toto však platí zatím pouze u mužů, v případě žen je tato věková kategorie rovněž statisticky zcela bezvýznamná. Se stoupajícím věkem pro nárok na starobní důchod se však do budoucna dá předpokládat zvýšení počtu uchazečů o zaměstnání ve věku 60-64 let. Uchazeči o zaměstnání nad 65 let věku evidentně nesplňují některou z podmínek pro přiznání starobního důchodu a v evidenci uchazečů jsou zejména z důvodu, aby splnili podmínky pro přiznání dávek systému pomoci v hmotné nouzi.

Uchazeči ve věku do 19 let jsou specifickou kategorií, která obsahuje i početně nevýznamnou podskupinu osob do 18 let a prakticky se tak jedná o skupinu zastoupenou mladými lidmi mezi 18 a 19 rokem věku. Z prostého pohledu na údaje není tato kategorie uchazečů velmi významná, na druhou stranu ostatní věkové kategorie zahrnují 5 let věku. V případě, že by věkový rozsah skupiny byl stejný jako u ostatních skupin, jednalo by se o pětinasobné navýšení a tím o nejvíce zastoupenou skupinu. Specifičnost skupiny spočívá ve zcela zřetelných cyklech, kdy se v průběhu třetího čtvrtletí, tj. do 30. září kalendářního roku, významně zvýší počet uchazečů a v následujícím období opět až k témuž datu plynule klesá. Toto je způsobeno ukončením středoškolského studia a snahou uplatnit se na trhu práce.

Skupina uchazečů ve věku 20 – 24 let zaznamenala významný růst v průběhu roku 2009 až do I. čtvrtletí 2010, kdy se stala nejpočetnější věkovou skupinou. V následujícím období do konce roku 2010 se však počet uchazečů neustále plynule snižuje, a to až do II. čtvrtletí 2011, kdy dochází opět k růstu a tato věková kategorie se stává nejpočetněji zastoupenou. Vývoj situace v této skupině má podobný průběh i u žen, v jejich případě je však poměrem zastoupena méně oproti dalším věkovým skupinám. Ve III. čtvrtletí 2011 dochází k poklesu uchazeček této věkové skupiny, současně tedy dochází k navýšení počtu mužů.

Nejpočetnějšími věkovými skupinami v celkových údajích jsou uchazeči ve věku 50 až 59 let, což je nejohroženější věková skupina osob v předdůchodovém

věku. Nejmenší početní zastoupení má skupina 40 až 44 let a následuje ji skupina 45-49 let. V celém sledovaném období jsou shodné klesavé i stoupavé trendy u všech skupin od 25 do 59 let.

Odlišná situace je při sledování věkové struktury nezaměstnaných žen. Nejpočetnější věkovou skupinou je 35 – 39 let, následuje ji 50 – 54 let a 30 – 34 let. Poslední uvedená skupina má v posledním sledovaném roce sestupnou tendenci, která však může být způsobena mateřstvím žen. Z grafu lze sledovat pokles počtu nezaměstnaných žen v kategorii 50 – 54 let od počátku roku 2011 do jeho III. čtvrtletí, příčinu tohoto poklesu se empiricky prokázat nepodařilo, pravděpodobně však souvisí se změnou ve výpočtech důchodů, kdy pro určité cílové skupiny s nižším příjmem vychází výhodněji předčasný odchod do důchodu. V poměru k celkovým počtům činí podíl žen v posledním sledovaném čtvrtletí ve věkových kategoriích do věku 29 let kolem 40 %. Nadpoloviční podíl mají ženy v kategoriích od 30 do 54 let, z toho největší podíl žen je v kategoriích 35 – 44 let, kde činí více než 60 % celkového počtu nezaměstnaných.

Struktura uchazečů o zaměstnání na Blanensku – dle vzdělání

Účelem rozboru struktury uchazečů o zaměstnání dle dosaženého vzdělání je zjistit, které z kategorií osob jsou nezaměstnaností ohroženy nejvíce a kterým se naopak nejlépe daří uplatnit se na trhu práce. Současně však lze toto srovnání považovat za velmi relativní, neboť chybí údaje o celkovém podílu jednotlivých stupňů vzdělání v populaci. I přes tuto skutečnost má uvedený rozbor svůj význam a lze jej srovnávat se strukturou nabízených volných míst, které jsou rovněž statisticky prezentovány dle požadovaného vzdělání. V další analýze pominu skupiny osob bez vzdělání a s dosaženým doktorským vzděláním, neboť početně jsou zastoupeny zcela minimálně a volná místa nejsou nabízena žádná. V případě osoby bez vzdělání se pravděpodobně jedná o ženu starší 65 let, která je v evidenci jediná a doby, kdy nebyla vedena

v evidenci, jsou totožné s dobami, po kterou není v evidenci žena bez vzdělání. Mladší osoba už by musela mít minimálně nedokončené základní vzdělání, a to s ohledem na povinnou školní docházku.

Struktura uchazečů o zaměstnání dle dosaženého vzdělání

Stupeň vzdělání	2008				2009				2010				2011			
	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q
bez vzdělání	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0
ženy	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0
základní	683	649	654	803	1108	1197	1156	1153	1323	1162	1106	1169	1119	1012	1035	1013
ženy	438	419	429	495	627	678	635	591	642	593	572	580	538	512	522	514
stř. bez v.l.*	79	64	66	88	123	140	151	136	147	122	123	137	143	123	117	142
ženy	51	45	44	56	72	83	90	84	83	75	79	74	81	72	70	76
stř. s v.l.**	1365	1246	1343	1527	2318	2476	2641	2779	2859	2389	2213	2511	2355	1996	1825	2159
ženy	717	688	742	776	1089	1175	1198	1168	1166	1093	1066	1086	976	917	872	970
střední s mat.	792	729	855	921	1244	1375	1640	1628	1631	1434	1503	1514	1398	1311	1275	1333
ženy	487	462	529	553	698	777	919	903	865	787	840	844	770	747	739	738
vyšší odbor.	27	24	51	42	43	46	74	60	55	39	57	42	45	42	62	45
ženy	19	20	45	36	32	35	57	49	44	28	47	34	31	33	45	32
bakalářské	22	12	22	22	30	38	42	45	47	43	52	54	49	43	54	58
ženy	16	10	16	16	23	20	22	23	26	24	35	32	27	25	36	38
VŠ	91	95	136	128	161	191	243	218	216	212	222	229	236	226	231	203
ženy	36	44	64	51	68	81	97	84	89	94	98	90	88	100	110	100
doktorské	4	4	4	3	4	7	9	6	12	10	8	8	6	8	12	12
ženy	2	2	2	2	3	4	6	4	7	6	4	3	2	2	5	5

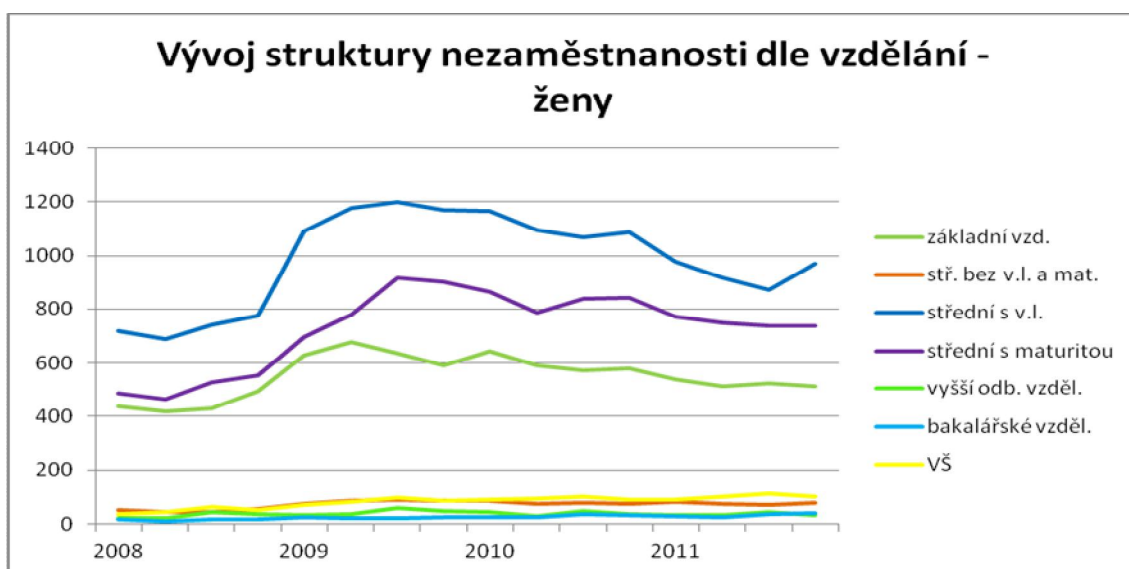
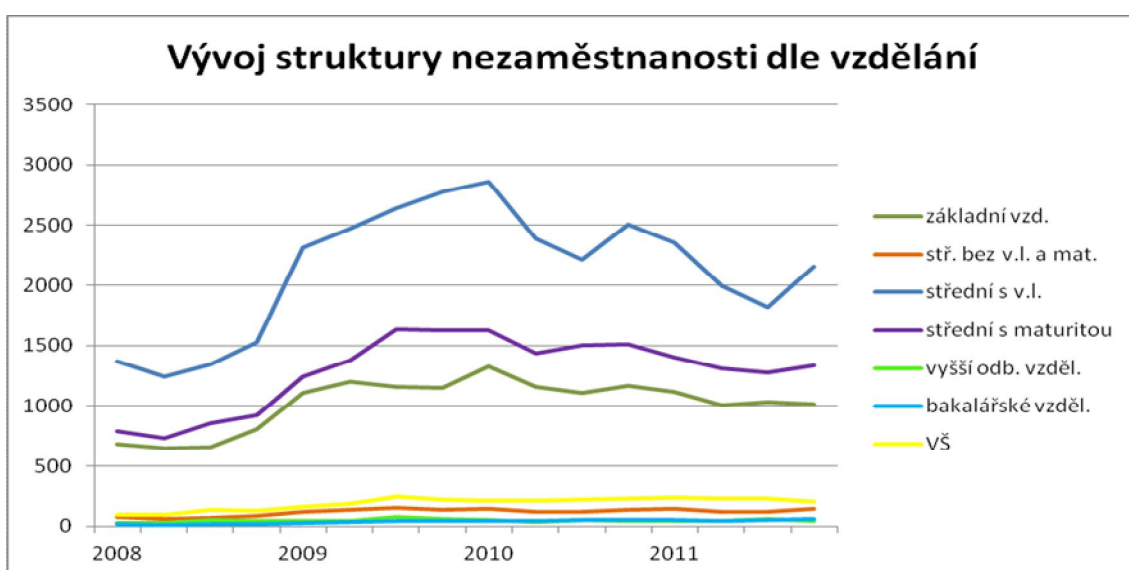
* střední vzdělání bez výučního listu a maturity

** střední vzdělání s výučním listem

Z tabulky a následujících grafů je zřejmé, že největší podíl nezaměstnaných je mezi uchazeči, kteří dosáhli středního odborného vzdělání s výučním listem, po nich

následují absolventi středních škol s maturitou a nižší podíl je u osob se základním vzděláním. Nejnižší podíl dosahují osoby s vyšším odborným a bakalářským vzděláním, což je pravděpodobně způsobeno tím, že tyto stupně vzdělání jsou poskytovány přibližně posledních 15 let. Uchazečů, kteří absolvovali vysokou školu, sice přibývá, nicméně trend růstu je od roku 2009 mírný. Zastoupení žen s dosaženým základním vzděláním je na konci roku 2011 stejný jako u mužů, u středního vzdělání bez výučního listu a maturity a u středoškolského vzdělání s maturitou je podíl žen cca 55 %. V případě středního odborného vzdělání s výučním listem jsou ženy v poměru 43 %. Největší podíl žen je u vyššího odborného vzdělání a u bakalářského vzdělání. Absolventky vysokých škol mají podíl 50 % z celkového počtu uchazečů.

Při porovnání obou grafů je patrné, že vliv sezónního zaměstnání je nejvíce viditelný u středoškolsky vzdělaných mužů s výučním listem. U uchazečů se základním vzděláním a se střední školou s maturitou je vývoj stejný jak u žen, tak v celkovém počtu. U osob s ostatními úrovněmi vzdělání nemá výrazný vliv nabídka sezónních prací ani případné zaevidování čerstvých absolventů na počty uchazečů.

Struktura volných míst dle požadovaného vzdělání

Požadované vzdělání	2008				2009				2010				2011			
	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q
bez vzdělání	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
základní	239	336	219	111	6	5	8	15	40	20	19	45	7	6	29	20
stř. bez v.l.*	1	8	1	1	2	0	0	1	1	0	1	0	0	0	4	1
střední s v.l.**	627	607	482	247	104	106	110	76	76	91	148	89	92	149	81	99
střední s mat.	95	94	82	55	36	39	35	36	55	90	46	51	52	57	49	58
vyšší odb.	1	3	2	3	2	2	2	1	2	2	3	1	3	4	2	1
bakalářské	1	4	0	1	0	0	0	0	0	1	1	2	1	3	1	0
VŠ	26	34	26	17	20	15	7	5	6	10	10	10	16	19	17	18
doktorské	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

* střední vzdělání bez výučního listu a maturity

** střední vzdělání s výučním listem

Ze srovnání počtu nabízených volných míst a jejich vývoje v čase s počty uchazečů o zaměstnání dle dosaženého stupně vzdělání je zřejmé, že nejvíce volných míst je nabízeno uchazečům se středním odborným vzděláním s výučním listem, se střední školou s maturitou a se základním vzděláním. Výrazně nižší počet volných míst je pro absolventy vysokých škol. Pro osoby bez vzdělání a s doktorským vzděláním není nabízeno volné místo. Uchazeči s doktorským vzděláním ovšem mají možnost ucházet se o místo, pro které je požadován nižší stupeň vzdělání. Při srovnání

počtu nabízených volných míst v průběhu roku 2008, zejména pro osoby se základním vzděláním, pro osoby s výučním listem a pro vysokoškolsky vzdělané uchazeče, je zřejmé, že o nabízená místa nebyl zájem. Uvedená volná místa činila přinejmenším jednu třetinu počtu nezaměstnaných v daném stupni vzdělání, v případě požadavku na výuční list téměř polovinu celkového počtu uchazečů. Samozřejmě ze statistických údajů nelze vyčíst požadované kvalifikační předpoklady a samotný obor činnosti.

Z tabulky taktéž není zjistitelné, zda se v případě nabízených míst jedná o stejná místa v průběhu delšího období a není o ně zájem z důvodu nepřiměřených požadavků s ohledem na nabízené ohodnocení. U starších osob bude zřejmě problém i v případě požadavku na ovládnutí cizího jazyka pro určité pozice v zahraničních společnostech.

Struktura uchazečů o zaměstnání – dle doby evidence

Struktura uchazečů o zaměstnání dle doby, respektive délky evidence je opět zpracována do přehledné tabulky sledující vývoj nezaměstnanosti na Blanensku v letech 2008 až 2011. Tabulka obsahuje i průměrnou délku evidence všech uchazečů a samostatně žen, kdy z porovnání těchto údajů je zřejmé, že ženy jsou oproti všem uchazečům vedeny v evidenci o více než měsíc déle.

Při porovnání údajů lze konstatovat, že v průměru je v jednotlivých kategoriích poměr žen a mužů přibližně stejný, pouze v případě evidence delší než 24 měsíců je poměr žen vyšší.

Struktura uchazečů o zaměstnání dle doby evidence

	2008				2009				2010				2011			
Doba evidence	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q
do 3 měsíců	936	837	1171	1300	2281	1844	1947	1618	1667	1092	1353	1660	1154	1016	1318	1471
ženy	475	441	646	629	1065	850	908	690	664	551	692	650	493	481	666	625
3-6 měsíců	509	493	497	707	980	1605	1342	1400	1179	1043	744	945	1157	742	642	878
ženy	267	295	290	400	478	805	617	644	499	450	405	484	435	349	312	438
6-9 měsíců	363	261	287	333	503	629	1049	925	1000	667	639	485	610	604	425	435
ženy	245	158	174	201	275	351	536	432	455	318	287	250	308	282	209	214
9-12 měsíců	204	213	164	190	253	353	438	743	674	661	447	458	320	419	375	319
ženy	126	151	108	112	158	195	245	366	325	312	217	204	170	219	185	158
12-24 měsíců	454	434	440	411	408	446	565	734	1137	1263	1329	1243	1098	911	767	761
ženy	288	281	296	280	262	289	335	401	593	648	679	638	523	468	413	409
nad 24 měsíců	598	586	573	594	607	594	616	605	633	685	772	874	1012	1069	1084	1101
ženy	366	365	358	364	375	364	384	373	386	421	461	518	584	609	614	629
Prům. délka evid. (dny)	520	543	486	451	345	339	338	357	374	439	457	444	476	524	513	488
ženy	542	556	500	488	393	378	380	406	433	482	488	506	542	569	545	538

Výzkum mezi nezaměstnanými

Jak jsem uvedl v úvodu výzkumné části, se druhá výzkumná část sestávala z dotazníkového šetření, na který navazoval volný rozhovor. Dotazník obsahoval 22 položek, u části z nich byl využit výběr z nabízených možností, část otázek byla otevřená. Otázky byly zaměřeny na zjištění tzv. tvrdých dat, tedy pohlaví a věku, dále na údaje týkající se vzdělání, bydlení, rodiny, současného finančního zajištění ze sociálních systémů. Dále sleduji vlastní aktivitu při hledání nového zaměstnání a představy uchazečů o oboru a minimálním příjmu. Dotazník byl ve formě jedné strany rozměru A4 ve formě tabulky.

Šetření jsem provedl před budovou kontaktního pracoviště krajské pobočky Úřadu práce v městě Blansku. Oslovil jsem všechny osoby vycházející z kontaktního pracoviště, celkem se jednalo o přibližně 50 osob. Z tohoto počtu svolilo ke zpracování dotazníku pouhých 15 uchazečů. Překvapivě přibližně polovina uchazečů, kteří odmítli vyplnění dotazníku, uvedla jako důvod, že „nemají čas a spěchají“. Další část odmítnutí vyjádřila pouze nonverbálně. Zbývající uvedli, že na nic nemají náladu, což bylo zřetelné z výrazu obličeje již při východu z budovy úřadu. Počet vyplněných dotazníků bohužel nelze považovat za reprezentativní vzorek a nemá v podstatě žádnou vypovídací hodnotu ve vztahu ke statistickým údajům, těmito jsem se však zabýval v předchozí části. Z této části výzkumu byly podstatné názory a představy respondentů.

Níže předkládám přehledy vypracované z dotazníkových otázek:

pohlaví	muž	muž	muž	muž	žena	žena	žena	muž
věk	40-44	25-29	20-24	20-24	25-29	20-24	30-34	50-54
doba nezaměstnanosti	4 měs.	1 měs.	1 měs.	1 měs.	2 měs.	9 měs.	12 měs.	1 měs.
Kolikátá evidence	2	1	1	3	3	1	3	1
ukončení zaměstnání	propuštění	vlastní ukončení	absolvent	propuštění	vlastní ukončení	absolvent	propuštění	propuštění
vzdělání	vyučení	maturita	maturita	maturita	maturita	vyučení	základní	vyučení
obor	strojírenství	elektronik	strojírenství	elektronik	zdrav. laborant	kuchařka	x	elektronik
OZP	ano	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
invalidní důchod	částečný	x	x	x	x	x	x	x
Podpora	ano	ano	ne	ano	ano	ne	ne	ne
výše	6000	9650	x	neuvádí	3500	x	x	x
další dávky	ne	ne	ne	ne	ne	ne	hm.nouze	ne
druh	x	x	x	x	x	x	živobytí, bydlení	x
výše	x	x	x	x	x	x	10 tis.	x
členů rodiny	1	1	4	1	1	3	4	1
z toho dětí	x	x	1	x	x	x	2	x
bydlení	vlastní	nájemní	vlastní u rodičů	nájemní	nájemní	vlastní u rodičů	nájemní	ubytovna
rekvalifikace	účetnictví	ne	ne	masér	ne	ne	stud. kuchyně	ne
umístění po rekvalifikaci	ano-podnikal	x	x	nepomohlo	x	x	nepomohlo	x
nabídky z ÚP	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
vlastní aktivita	6	již ne	3	10	2	4	ne	10
jiné možnosti řešení	ne	ne	ne	ne	ne	ne	nová rekval.	ne
veřejná služba	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
DONEZ	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
představy o oboru	obráběč kovů	elektronik	strojírenství	skladník	obchod, reality	parfumerie	kuchyně	cokoliv
představa o platu	21 tis.	20 tis.	15 tis.	17, 5 tis.	15 tis.	12 tis.	neřeší	18 tis.

pohlaví	žena	žena	muž	žena	muž	muž	muž
věk	55-59	35-39	40-44	25-29	45-49	50-54	50-54
doba nezaměstnanosti	5 let	6 let	12 měs.	2 měs.	2 měs.	4 měs.	5 měs.
Kolikrátá evidence	1	3	2	5	3	1	3
ukončení zaměstnání	propuštění	propuštění	propuštění	propuštění	propuštění	vlastní ukončení	OSVČ-přeruší
vzdělání	vyučení	maturita	vyučení	základní	maturita	maturita	vyučení
obor	obráběčka kovů	ekonomika	elektromechanik	x	prodavač	dopravní obor	stolař
OZP	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ne
invalidní důchod	částečný	x	částečný	částečný	částečný	x	x
Podpora	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano
výše	x	x	x	x	x	x	3500
další dávky	hm.nouze	hm.nouze	ne	ne	ne	výsluha	ne
druh	živobytí, bydlení	živobytí, bydlení	x	x	x	x	x
výše	neuvádí	5 tis.	x	x	x	x	x
členů rodiny	2	1	1	4	1	4	1
z toho dětí	0	0	0	1	0	2	0
bydlení	nájemní	vlastní	vlastní	vlastní u rodičů	ubytovna	vlastní	vlastní
rekvalifikace	ne	pečovatelka	počítače	ne	ne	ne	ne
umístění po rekvalifikaci	x	nyní ukončeno	nepomohlo	x	x	x	x
nabídky z ÚP	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
vlastní aktivita	30	více než 20	8	4	ne	1	ne
jiné možnosti řešení	ne	ne	ne	rodičovství	ne	ne	OSVČ
veřejná služba	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
DONEZ	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
představy o oboru	cokoli	cokoliv	obor+cokoliv	kuchařka	vrátný	sociální sféra	řidič
představa o platu	12 tis.	13 tis.	19 tis.	12 tis.	neví	12 tis.	18 tis.

Z uchazečů o zaměstnání, kteří svolili k vyplnění dotazníku, bylo 9 mužů a 6 žen. Dle věkového členění, které jsem použil shodné s členěním užitým ve statistických přehledech, se jednalo o 3 osoby ve věku 20-24 let (2 muži, 1 žena), 3 osoby ve věku 25-29 let (1 muž, 2 ženy), po jedné ženě ve věku 30-34 a 35-39 let, 2 muži ve věku 40-44 let, 1 muž věku 45-49 let a jedna žena ve věku 55-59 let. Dle věku tak nebyly zastoupeni uchazeči ve věku do 19 -ti let a nad 60 let.

Při zjišťování délky současné doby nezaměstnanosti 4 respondenti uvedli dobu 1 měsíce, 3 respondenti dobu 2 měsíců a 6 uchazečů dobu 3 měsíců. Dále po jednom uchazeči uvedli dobu 5, 6 a 9 měsíců, dva dobu jednoho roku a dále dvě osoby uvedly dobu 5 – 6 let. Dle četnosti nezaměstnanosti uvedlo 6 uchazečů, že se jedná o jejich první případ nezaměstnanosti, 2 osoby uvedly, že jsou nezaměstnanými podruhé, 6 osob potřetí a jedna osoba, že je v evidenci opakovaně a nyní asi popáté.

Jako důvod současné nezaměstnanosti uvedlo 9 osob propuštění buď ve zkušební době, nebo uplynutím smlouvy na dobu určitou před prodloužením na dobu neurčitou. 3 osoby uvedly, že předchozí zaměstnání ukončili na vlastní žádost, z toho dvě osoby z důvodu příslibu na nové zaměstnání, kam by měly nastoupit. Ve dvou případech se jednalo o absolventy středních škol a v jednom případě o OSVČ. Tento přerušil živnostenské oprávnění z důvodu nedostatku zakázek s tím, že má aktuálně další zakázky příslibené, čímž by svou situaci vyřešil. Jinou práci nehledá.

Dle dosaženého vzdělání měly dvě ženy jen základní vzdělání, střední vzdělání s výučním listem uvedlo 6 osob, z toho 2 ženy a 7 osob má střední vzdělání s maturitou, z toho jsou 3 ženy. Z absolventů škol jeden muž dokončil vzdělání ve strojírenském oboru maturitou a nezaměstnaný je 1 měsíc, druhou absolventkou byla žena vyučená jako kuchařka, která je nezaměstnaná již 9 měsíců.

Z respondentů výzkumu uvedlo 5 uchazečů, že jsou osobami se zdravotním postižením (OZP), všichni pobírají částečný invalidní důchod. Žádná z osob se zdravotním postižením neměla viditelné či pohybové postižení, jedna žena uvedla, že má špatný zrak. Bližší údaje k postižení vzhledem k citlivosti tématu zjišťovány nebyly, neboť toto ani není účelem práce. Vysoký počet OZP i při malém počtu respondentů koresponduje se statistickými výstupy prezentovanými v předchozí části této práce. Nárok na hmotnou podporu uchazečů o zaměstnání mělo 5 uchazečů, z toho jeden OZP. Absolventi škol nemají podle současné legislativy nárok na podporu v nezaměstnanosti a nevzniká jim ani nárok na dávky z dalších systémů sociální ochrany a jsou odkázáni na péči rodičů, se kterými dosud sdílí domácnost. Výše podpory činí v jednom případě částku 9.650 Kč, v dalším 6.000 Kč, ve dvou případech částku 3.500 Kč a jedna osoba se k výši podpory odmítla vyjádřit s tím, že pobírá zákonné minimum. Nárok na žádné dávky ze systému sociální ochrany neměl jeden uchazeč, další muž uvedl, že pobírá výsluhové nároky vzniklé ze služebního poměru příslušníka Hasičského záchranného sboru. Zbývající 3 uchazeči mají přiznány dávky ze systému státní sociální podpory (příspěvek na bydlení) a ze systému pomoci v hmotné nouzi (příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení). Respondenti sami nebyli

schopni sdělit, jaké dávky pobírají, toto upřesnili až po uvedení možných dávek. Vlastní povědomí o systému sociální ochrany nemají, dle sdělení jim ochotně poradí na Úřadu práce, a to na jaké dávky mají nárok i o které dávky mají požádat.

Celkem 8 uchazečů uvedlo, že bydlí ve vlastním bydlení, z toho 2 s rodiči, 5 osob bydlí v nájemních bytech a 2 muži bydlí na ubytovnách. 9 osob vede samostatnou domácnost a nikdo další s nimi nebydlí. Pouze ve dvou domácnostech uchazečů se nachází vlastní nezaopatřené děti, z toho v jednom případě jde o muže s výsluhovými nároky. Ve druhém případě jde o ženu, která na dotaz uvedla, že děti nemají v souvislosti se špatnou finanční situací v rodině žádné problémy v dětském kolektivu a dosud nežádala o příspěvek na činnost dětí v rámci školy či na mimoškolní aktivity.

Rekvalifikační kurz absolvovalo 5 uchazečů, z toho 3 uvedli, že jim k nalezení zaměstnání nepomohl. V jednom případě žena nedokázala odpovědět, neboť rekvalifikační kurz na pečovatelku právě dokončila. Další uchazeč uvedl, že po absolvování kurzu účetnictví se stal živnostníkem a pracoval pro jinou firmu, se změnou legislativy však o tuto práci přišel. Neúspěšné rekvalifikace byly v oborech masér, výpočetní technika a studená kuchyně.

Všichni respondenti shodně uvedli, že na úřadu jim žádnou práci nenabízí a žádným způsobem nemusejí dokládat, zda se sami o nějaké místo ucházejí. V části zjišťování vlastní aktivity při hledání nového zaměstnání 1 uchazeč uvedl, že si práci již našel a měl by být v nejbližší době přijat, tři osoby se nesnaží práci najít (z toho jeden je již zmíněný živnostník s příslibem práce), pět osob zkouší průměrně do pěti kontaktů na volná místa za měsíc, tři osoby zkouší do desíti kontaktů za měsíc a dvě osoby uvádí více než dvacet prověřených nabídek na místa v měsíci. Jeden muž počet nedokázal nijak upřesnit. Většina respondentů hledajících práci uvedla, že hledají pomocí inzerce na internetu a zasílají svoje nabídky elektronickou poštou, zbývající osoby za využití nabídek na vývěskách Úřadu práce s telefonickým kontaktem. Většina uchazečů zasílajících svoje nabídky po internetu vyjádřila nespokojenost s tím, že firmy

na nabídky práce na základě podané inzerce neodpovídají, případně slíbí další kontaktování a již se neozvou.

Respondenti se vyjadřovali rovněž k tomu, zda mají i jinou možnost ukončení nezaměstnanosti, přičemž 12 osob uvedlo, že nevidí jinou cestu než nalezení práce, jedna žena uvedla, že uvažuje o rodičovství, další žena uvedla jako možnost absolvování dalšího rekvalifikačního kurzu. Jeden z mužů hodlá obnovit přerušené živnostenské oprávnění.

Žádný z uchazečů nemá stanovenou povinnost vykonávat veřejnou službu, tato dle pracovníků úřadu dosud není využívána, neboť se teprve zpracovávají příslušné smlouvy. Do systému DONEZ, tedy sledování docházky nezaměstnaných na kontaktní místa Czech POINTů, dosud nebyl zařazen žádný z respondentů. Jde o systém zavedený od podzimu roku 2011, který má zamezit nelegální práci dlouhodobě nezaměstnaných.

Při zjišťování o jaký obor budoucí práce by měli uchazeči zájem, uvedlo 5 osob, že by chtěli pracovat v oboru, ve kterém získali vzdělání, případně na který byli rekvalifikováni. Z toho jeden muž uvedl, že by nejraději práci v oboru, ale je ochoten vzít jakoukoliv práci. Ostatní uvedli zájem o práci mimo svůj původní obor. K požadavku na nejnižší příjem jaký by uchazeči akceptovali, uvedli dva uchazeči, že nemají žádnou představu a plat záleží na okolnostech. Pět osob uvedlo, že si představují alespoň 12.000 Kč, dvě osoby by považovaly za únosnou mzdu kolem 15.000 Kč, tři uchazeči žádají mzdu ve výši 17.500 až 18.000 Kč a dále po jednom 19.000 Kč, 20.000 Kč a 21.000 Kč. Ve všech případech je uveden hrubý měsíční příjem. Mezi uchazeči s požadavkem na nejvyšší mzdu je překvapivě jen jeden maturant a zbývající jsou vyučení.

Jak jsem již uvedl, někteří uchazeči při volném rozhovoru byli ochotni sdělit k sobě a své situaci více údajů pro nastínění současného stavu. Dále uvádím kazuistiky zpracované z těchto rozhovorů a vyplněných dotazníků.

Žena ve věku 28 let, aktuálně nezaměstnaná, v evidenci uchazečů 2 měsíce, celkově byla evidována asi pětkrát. Má základní vzdělání, v minulosti pracovala v kuchyňských provozech. Trpí zdravotním postižením, které blíže nespecifikuje, uvádí „špatné oči“. Jako osoba zdravotně postižená pobírá částečný invalidní důchod na hranici životního minima. Bydlí společně s rodiči a mladší sestrou v bytě v osobním vlastnictví rodičů, sestra ještě navštěvuje školu. Otec je také nezaměstnaný, matka práci má. Vzhledem k součtu příjmů v rodině nemá nárok na žádné další dávky sociální ochrany. Z posledního zaměstnání byla propuštěna ve zkušební době, pokud jí bylo známo, nedošlo k omezení provozu zaměstnavatele. V předchozích zaměstnáních byla propuštěna buď ve zkušební době, nebo jí nebyla prodloužena smlouva po uplynutí sjednané doby zaměstnání. Novou práci údajně nemůže najít z důvodu svého postižení, v dostupném okolí bydliště žádná volná místa nejsou. Krátkodobé brigády nevyhledává, protože ty její situaci nevyřeší a navíc by byla vyřazena z evidence uchazečů. Nabídku na práci „na černo“ občas dostane, ale tuto možnost nevyužívá, má strach z vysokých finančních postihů za nelegální práci. Příležitostně si přivydělává domácími ručními pracemi, které však nechtěla blíže specifikovat. Rekvalifikační kurz jí s ohledem na zdravotní stav údajně dosud nabídnut nebyl. Má zájem o práci kuchařky s příjmem asi 10 tisíc korun čistého, tedy kolem 12 tisíc korun hrubé mzdy. Tato částka by jí údajně postačovala, protože stále bydlí s rodiči. Ze strany Úřadu práce žádné nabídky na práci nedostává, případná volná místa jsou zveřejněna na vývěsce v budově úřadu. Úředníci požadují vlastní aktivitu při hledání práce, tuto však nijak nekontrolují. Sama za měsíc zkusí 3 – 4 nabídky práce. Vážně se zabývá tím, že by aktuální situaci vyřešila mateřstvím. Na Úřadu práce jsou dle ní ochotní, ale nijak nepomohou v hledání práce.

Muž ve věku 47 let, v evidenci uchazečů je potřetí, nyní po dobu 2 měsíců. Dosažené vzdělání střední škola s maturitou v oboru prodavač potravin. Z posledního zaměstnání byl propuštěn, zaměstnavatel údajně snižoval počty zaměstnanců. Je zdravotně postižený, toto však nechce blíže specifikovat, viditelné postižení nemá. Pobírá částečný invalidní důchod, z toho dle jeho informací akorát vyžije. Bydlí sám na ubytovně, rodinu nemá. Na podporu v nezaměstnanosti ani na jiné dávky díky invalidnímu důchodu nárok nemá. Rekvalifikační kurz mu nabídnut nebyl, nabídky

na práci z úřadu nedostává, sám však také žádnou práci nehledá. Zájem by měl o pozici vrátného, ale o výši příjmu nemá představu a ani nad tím nepřemýšlel. Žádné jiné řešení vlastní situace nevidí. Muž je čistě oblečený, upravený, avšak v době vedení rozhovoru, což bylo kolem 12:30 hod., je z něj silně cítit alkohol. Na otázky odpovídá přiměřeně, váží odpovědi. K vyplnění dotazníku a rozhovoru svolil za podmínky, že u toho může kouřit.

Žena ve věku 20 let, v evidenci je poprvé, ale již 9 měsíců. Je absolventkou střední školy, kde se vyučila jako kuchařka. Bydlí s rodiči v jejich vlastním domě, sourozence nemá, nikdo jiný s nimi nebydlí. Stálého přítele nemá, o rodině zatím neuvažuje. Nárok na žádné dávky jako absolventka nemá, živí ji rodiče, kteří práci mají. Pro svoje potřeby dostává od rodičů kapesné, částku neuvádí, ale údajně málo. Na úřadu jí nenabízí rekvalifikaci ani volná místa, dochází sem jedenkrát za jeden až dva měsíce. Sama odpovídá na 3 – 4 inzeráty na internetu, zatím bez úspěchu. Chtěla by práci mimo obor, nejspíše v nějaké parfumerii s platem kolem 12 tisíc korun hrubé mzdy. Jiné řešení současného stavu mimo nalezení práce nemá.

4.3. Shrnutí průzkumné části

Na otázky stanovené v rámci výzkumného cíle lze po zpracování výzkumné části, kde byly vždy zpracovány dílčí závěry, odpovědět následovně:

1.) Komparace průměrné roční míry nezaměstnanosti regionu Blanenska, Jihomoravského kraje a České republiky z dlouhodobého pohledu.

Provedenou komparací zpracovaných dat Ministerstva práce a sociálních věcí jsem zjistil, že z pohledu trendu poklesu či vzestupu procentní míry nezaměstnanosti je Blanenský region v zásadě v souladu s trendem v Jihomoravském kraji i v České republice. Současně jsem však zjistil, že region je s ohledem na svou velikost velmi

závislý na každé společnosti poskytující pracovní místa. V případě příznivého vývoje hospodářské situace na globálním trhu zejména v oblasti elektroniky je předpoklad zvýšení výroby společností Tyco Electronics a zaměstnání vyššího počtu osob. Tím by došlo (alespoň při hodnocení vývoje po zahájení výroby v továrně společnosti Celestica v Ráječku – viz výzkumná část) k výraznějšímu snížení míry nezaměstnanosti v regionu.

2.) Komparace podílu osob zdravotně postižených na celkovém počtu uchazečů.

V případě osob zdravotně postižených je výsledkem porovnání zjištění, že Blanenský region má oproti Jihomoravskému kraji i celé České republice výrazně vyšší podíl uchazečů o zaměstnání se zdravotním postižením, a to dlouhodobě. V regionu se nenachází žádná společnost, která by ve větší míře zaměstnávala zdravotně postižené občany. V okrajových částech regionu je horší dopravní obslužnost a bezbariérová hromadná doprava v regionu fakticky neexistuje. Do blízkého Brna je sice velmi dobré spojení drážní dopravou, ale jízdní soupravy a většina nádraží či zastávek není pro přepravu pohybově postižených osob uzpůsobena. Osoby zdravotně postižené s výraznějším pohybovým postižením tak v podstatě nemají, mimo vlastní dopravy, žádnou možnost dopravy do zaměstnání mimo místo svého bydliště. Porovnáním podílu žen na celkovém počtu osob zdravotně postižených jsem zjistil, že v letech 2008 a 2009 měly ženy mírně větší podíl na počtu uchazečů se zdravotním postižením, v roce 2010 se však stav mužů zvýšil a podíl obou pohlaví je stejný, což platí i pro rok 2011.

V případě, že nedojde ke zřízení pracovních míst pro osoby zdravotně postižené přímo v regionu, je tedy možnost jejich umístění do zaměstnání minimální a jejich situace bude i nadále řešena v systémech státní sociální podpory a pomoci v hmotné nouzi.

3.) Analýza uchazečů o zaměstnání v působnosti Úřadu práce v Blansku z hlediska věku, pohlaví a vzdělání a komparace vývoje situace v letech 2008 až 2011.

Provedenou analýzou jsem zjistil, že u uchazečů o zaměstnání do 19 let věku je dlouhodobě dobrý stav jejich umístování, kdy významná část uchazečů ukončí evidenci během následujícího roku. Koncem roku 2010 je zaznamenán příznivý vývoj poklesu nezaměstnanosti u věkové kategorie 20 – 24 let, kdy tento pokles trval až do druhého čtvrtletí roku 2011. Ve druhé polovině roku 2011 opět dochází k nárůstu počtu nezaměstnaných ve všech věkových kategoriích mimo věk do 19 -ti a nad 60 let. Z celkových počtů je nejvíce ohrožena nezaměstnaností věková kategorie 50 – 59 let, a to zejména v případě mužů. Ženy jsou nezaměstnaností nejvíce postiženy ve věku 35 – 39 let a 50 – 54 let, přitom ženy ve věku 35 – 49 let se na celkové nezaměstnanosti podílejí 60 % všech uchazečů. U žen byl rovněž zjištěn pokles nezaměstnanosti u věkových skupin 20 – 25 a 25 – 29, který může souviset s mateřstvím. Tento předpoklad však nelze ze zpracovávaných dat nijak ověřit.

Při analýze uchazečů dle dosaženého vzdělání je patrná největší míra nezaměstnaných u osob se středním odborným vzděláním s výučním listem, následují uchazeči se střední školou s maturitou a poté uchazeči se základním vzděláním. Současně je nabídka práce pro tyto skupiny rovněž nejvyšší, ale vzhledem k počtu uchazečů je počet nabízených míst zcela zanedbatelný. Ženy i muži jsou v kategoriích dle dosaženého vzdělání zastoupeny přibližně stejným poměrem, avšak nepoměrně větší je podíl žen u vyššího odborného a dále u bakalářského vzdělání. S ohledem na rozsah vstupních dat však nelze určit, zda je současně větší podíl žen – absolventek daného stupně vzdělání v celkové populaci ve stejném poměrném zastoupení, nebo zda se ženám s vyšším vzděláním, mimo VŠ, nedaří uplatnit na trhu práce.

Úřad práce v Blansku v rámci aktivní politiky zaměstnanosti zajišťuje rekvalifikace uchazečů o zaměstnání za účelem jejich snazšího umístění do zaměstnání.

Jen v roce 2011 byla ukončena rekvalifikace 746 uchazečů o zaměstnání z toho 463 žen, v téže roce se z těchto uchazečů podařilo umístit do zaměstnání 335 osob, z toho 197 žen. Rekvalifikováno z těchto počtů bylo 95 uchazečů se zdravotním postižením, z toho se podařilo umístit 41 osob. Struktura vzdělání u rekvalifikovaných osob odpovídá skupinám vzdělání s nejvyšší nezaměstnaností. Nejvyšší počty rekvalifikovaných osob byly ve věkových kategoriích 35 – 39 let, poté 30 – 34 a 45 – 49 let. Průměrná úspěšnost zaměstnatelnosti uchazečů po rekvalifikaci dosahuje 45 % ve stejném roce, kdy rekvalifikace proběhla. 221 rekvalifikovaných osob bylo před rekvalifikací v evidenci uchazečů déle než 12 měsíců, z těchto se podařilo umístit 77 osob. Největší úspěšnost umístění k poměru realizovaných rekvalifikací byla u osob evidovaných od 3 do 9 měsíců, kde dosahovala přes 50 %⁵⁸.

Pracovní trh je určitým způsobem omezen a počet pracovních míst je regulován spotřebou a potřebou, tedy trhem. Jestliže dochází k omezování kupní síly obyvatelstva, lze výhledově předpokládat i nižší poptávku po zboží a tím i následné snížení počtu pracovních míst v určitých výrobních odvětvích a službách. V současné době rovněž dochází vlivem vládních úsporných opatření a naplňování programového prohlášení vlády k restrukturalizaci celé státní správy. Zatímco restrukturalizaci z hlediska zefektivnění činnosti a funkčnosti bude možné zhodnotit teprve po delší době fungování v nových podmínkách, její úsporná část a to zeštíhlení státního aparátu bude mít s největší pravděpodobností dopad na počet pracovních míst a tím i nezaměstnaných již nyní. Na rozdíl od soukromé sféry, kde zaměstnanec v průběhu života vystřídá několik zaměstnání, je státní služba i nadále poněkud specifická, neboť se určitým způsobem předpokládá její celoživotní trvání spojené s kariérním a profesním růstem, zejména z důvodu dlouhé doby potřebné k přípravě kvalitního státního zaměstnance. Obdobná situace je ovšem i v dalších profesích, kde se více méně neočekává změna profese, jako jsou například lékaři a učitelé. Problematické bude pracovní umístění bývalých řadových policistů a hasičů, neboť tato zaměstnání jsou natolik specifická, že jejich

---

⁵⁸ Zdroj dat o rekvalifikacích - <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/rek> – údaje za 4. čtvrtletí 2011, Blansko.

znalosti a dovednosti získané po dobu služby jsou v jiných oborech prakticky nevyužitelné a společnosti s obdobným zaměřením již z podstaty existovat nemohou. Výhodou těchto osob na druhou stranu může být jejich bezúhonnost a schopnost určité loajality k zaměstnavateli, dále pak minimálně středoškolské vzdělání ukončené maturitou, které je jedním z požadavků na zaměstnání ve veřejné a státní správě. V případě zkušených úředníků uvolněných ze státní služby je možné riziko, že vzhledem ke svým znalostem a zkušenostem obsadí volná místa na úkor absolventů škol bez jakékoliv praxe.

I přes končící hospodářskou krizi se s ohledem na výše uvedené nedá předpokládat výrazné snížení míry nezaměstnanosti, a to až do ukončení reformy veřejné správy, zejména jejího zeštíhlení.

K nepříznivému vývoji nezaměstnanosti však dle mého názoru přispívá i postupné zvyšování důchodového věku. Pomineme-li ekonomickou stránku věci, která je hlavním důvodem zvyšování věkové hranice pro odchod do důchodu, je zcela zřejmé, že tímto opatřením dochází ke zvýšení počtu osob v produktivním věku. Na druhou stranu však nedošlo k navýšení počtu pracovních míst, což má logicky za důsledek zvýšení míry nezaměstnanosti. Při porovnání statistických výstupů struktury uchazečů o zaměstnání k 31. 12. 2011 je zřejmé, že nejvyšší počty uchazečů o práci jsou ve věku 20 až 24 let a poté 55 až 59 let. Počet osob starších 60 ti let je zde relativně nízký, a to zejména s ohledem na aktuální věk pro odchod do důchodu, který činil pro osoby narozené v roce 1950, tedy v roce 2010 šedesátileté, v případě mužů 62,5 roku a v případě bezdětných žen 61 rok, přičemž byl možný odchod do předčasného důchodu až tři roky před dosažením důchodového věku.

4.) Vlastní aktivita uchazečů o zaměstnání a jejich představy o budoucím zaměstnání.

Z provedeného výzkumu dotazníkovou metodou a volným rozhovorem, který byl proveden na vzorku nezaměstnaných, který však nelze považovat za reprezentativní, jsem zjistil, že většina uchazečů o zaměstnání projevuje velmi malou aktivitu při

hledání zaměstnání, což většinou odůvodňovali tím, že v blízkosti bydliště práce není a v případě dojíždění za prací již mzda, po odečtení nákladů na cestu, není dostatečně motivující. Pouze třetina respondentů uvedla, že má zájem o práci v původním oboru. Ostatní hledají práci v jiném oboru, případně jsou ochotni přijmout jakoukoliv práci. Požadavky na platové podmínky jsou dle mého názoru z větší části přiměřené k současným životním nákladům, nejvyšší ohodnocení za práci si představují osoby s výučním listem.

5.) Zjištění vlastního podílu na nezaměstnanosti, příčiny, průběh a podmínky jejich současného stavu.

Z odpovědí respondentů je zřejmé, že větší část byla z posledního zaměstnání propuštěna ve zkušební době či jim nebyla prodloužena smlouva na dobu určitou. U části z nich došlo k zániku zaměstnavatele. Z dotazovaného vzorku nezaměstnaných byli dva absolventi po ukončení vzdělávání, zbývající ukončili předchozí zaměstnání z vlastního podnětu, zejména z důvodu nespokojenosti s platovými podmínkami či přáním změnit obor zaměstnání. Jeden živnostník v zimním období přerušil provozování živnosti z důvodu nedostatku zakázek s tím, že činnost opět obnoví, aktuálně již má příslib další práce. Na hmotnou podporu v nezaměstnanosti má nárok třetina dotazovaných, další část pobírala částečný invalidní důchod, pětina uchazečů pobírala dávky z jiných systémů sociální ochrany. Bez jakéhokoliv hmotného zabezpečení byli absolventi škol, kteří jsou tak plně odkázáni na péči rodičů, což však výrazným způsobem snižuje životní úroveň celé rodiny. Jedna respondentka uvedla, že zvažuje řešení nezaměstnanosti mateřstvím. Ostatní nevidí žádnou jinou možnost, než nalezení zaměstnání. Pokud se jim toto nepodaří, budou i nadále odkázáni na hmotnou podporu ze strany státu.

Závěr

Nezaměstnanost je palčivým problémem současné společnosti, a to nejen v České republice. S ohledem na globální hospodářskou krizi se dotýká v podstatě celého lidstva. V hospodářsky rozvinutých zemích, které se pokládají za sociální státy, je významným ukazatelem i míra, jakou se tyto státy dokážou postarat o své občany, kteří si nemohou zabezpečit svoje životní potřeby prací či jinými příjmy, přestože o to mají zájem, nebo jestliže pomoc potřebují z důvodu svého zdravotního stavu či věku nebo jiných závažných důvodů. Nezaměstnanost s sebou nepřináší jen hmotný nedostatek spočívající v nedostatku prostředků na zajištění běžných životních potřeb, tedy tu část, která je dosud zpravidla považována za prioritní, ale může způsobit i závažné změny v psychice postiženého jedince, v jeho vnímání sama sebe, v jeho vztahu ke společnosti, hodnotovým systémům a může vést až k sociálnímu vyloučení ze společnosti samé. Nezřídká dochází i k páchání trestné činnosti za účelem získání prostředků k pokrytí životních potřeb. Zde je tedy jednak místo pro pracovníky státní správy za účelem pomoci při zprostředkování zaměstnání a případně zajištění vhodné rekvalifikace, ale zejména pro sociální pracovníky vzdělané v oboru sociální pedagogiky či sociální práce, kteří svým přístupem a pomocí mohou zmírnit následky těžkého životního období postižených osob a zabránit jejich sociálnímu vyloučení a dalším nepříznivým následkům. Nabídka vhodného způsobu pomoci se však neobejde bez zjištění příčin vzniklého problému, zjištění věkové a vzdělanostní struktury postižených osob a dalších specifických odlišností vyžadujících dostatečný přehled pomáhajícího pracovníka a jeho individuální přístup ke klientovi. Pomoc se neobejde bez poznání problémů konkrétního jedince, současně je však důležité určit, zda v daném teritoriu nedochází k četnějším výskytům a nápravu, respektive spíše předcházení vzniku problému, nelze zajistit centrálně pro postižené území.

Z důvodu poznání a analýzy stavu nezaměstnanosti v Blanenském regionu, zjištění případných odlišností vývoje nezaměstnanosti za účelem určení možných příčin a dalšího vývoje nezaměstnanosti, jsem zvolil zaměření své diplomové práce.

Při stanovení hypotéz, respektive výzkumných otázek, jsem přihlížel ke skutečnosti, že v první řadě bude nutno zjistit dlouhodobější vývoj nezaměstnanosti ve sledovaném regionu a provést komparaci vývoje průměrné míry nezaměstnanosti v regionu ve vztahu k Jihomoravskému kraji, tedy vyššímu územnímu celku a současně k vývoji v celé České republice. Výsledkem je zjištění, že trend vývoje nezaměstnanosti, tedy její vzrůst či pokles je v uvedených oblastech shodný, ale v Blanenském regionu má určité odlišnosti. Provedenou analýzou vývoje pracovního trhu v regionu se podařilo stanovit jednu z pravděpodobných příčin, a to zahájení výroby v pobočce nadnárodní společnosti a následně ukončení její činnosti v teritoriu v době rozvoje hospodářské krize ve světě, tedy dříve, než krize významněji postihla Českou republiku jako celek. Zjištěním tedy bylo, že region je velmi závislý na vzniku či zániku většího zaměstnavatele. Podíl počtu uchazečů o zaměstnání Blanenského regionu činí přibližně 1 % celkového počtu uchazečů v celé České republice, čímž je tento podíl v národním měřítku relativně zanedbatelný, tímto způsobem však může hodnotit ekonom či statistik. Pro sociálního pedagoga musí být významný každý jedinec bez ohledu na skutečnost, jakou část celku tvoří.

Druhou výzkumnou otázkou bylo provedení komparace podílu osob se zdravotním postižením. Zde jsem zjistil, že Blanenský region má výrazně větší podíl zdravotně postižených uchazečů o zaměstnání, a to jak vůči celorepublikovému průměru, tak vzhledem k ostatním sledovaným regionům, resp. okresům v České republice. Z vývoje nezaměstnanosti zdravotně postižených osob od roku 2008 je patrné, že nezaměstnanost těchto osob je relativně stabilní s mírnými výkyvy a mírnou vzestupnou tendencí po celé sledované období. Současně však musím konstatovat, že ačkoli jsem uvedl jako jednu z možných příčin vysoké míry nezaměstnanosti zdravotně postižených osob horší dopravní obslužnost v okrajových částech regionu a absenci bezbariérové hromadné dopravy, nelze objektivně posoudit, zda vyšší počet zdravotně postižených uchazečů vychází i z vyššího počtu zdravotně postižených obyvatel regionu, neboť tyto údaje jsem k provedení komparace neměl.

Třetí výzkumnou otázkou, tedy provedení analýzy uchazečů o zaměstnání v působnosti kontaktního pracoviště krajské pobočky Úřadu práce v Blansku z hlediska

věku, pohlaví a vzdělání a komparace vývoje situace v letech 2008 až 2011 se rovněž podařilo úspěšně zpracovat. Provedenou komparací jsem nezjistil výraznější rozdíly mezi celkovým poměrem nezaměstnanosti žen a mužů, u mužů je však patrnější větší vliv sezónních prací projevující se snížením nezaměstnanosti ve II. a III. čtvrtletí roku. Ženy mají poměrně větší zastoupení při délce nezaměstnanosti nad 24 měsíců. Shledal jsem dále rozdíly v případě věkových skupin, totiž že ženy jsou nezaměstnaností ohroženy v jiných věkových obdobích než muži, kdy tento stav je zčásti způsoben biologickou úlohou ženy jako matky a dále dosud rozdílnou dobou pro nárok na starobní důchod pro ženy a pro muže. V případě analýzy struktury nezaměstnaných uchazečů o zaměstnání dle dosaženého vzdělání jsem zjistil, že nejvíce nezaměstnaných uchazečů o zaměstnání dosáhlo středního odborného vzdělání s výučním listem, následují je uchazeči se středním vzděláním s maturitou a poté uchazeči se základním vzděláním. Ostatní stupně dosaženého vzdělání uchazečů jsou v poměru k již uvedeným skupinám v zanedbatelném poměru. Zda se lépe daří v zaměstnání uplatnit osobám s vyšším vzděláním, se však z dostupných údajů ověřit nepodařilo, a to ze stejného důvodu jako v případě zdravotně postižených osob – nejsou k dispozici údaje o početním zastoupení všech obyvatel regionu dle dosaženého vzdělání a bez zjištění tohoto poměru se dá pouze omezit na konstatování, že nezaměstnaných osob s vyšším vzděláním je oproti jiným skupinám výrazně nižší.

V případě vlastního výzkumného šetření mezi nezaměstnanými, kterého se týkala čtvrtá a pátá výzkumná otázka, se nepodařilo zajistit přiměřeně reprezentativní vzorek populace nezaměstnaných. Navzdory malému množství respondentů však bylo možno odpovědět na stanovené výzkumné otázky.

V průběhu práce jsem dle mého názoru zodpověděl stanovené výzkumné otázky a splnil tak cíl této práce. Diplomová práce je dále využitelná jak pro sociální práci v regionu, tak pro cílenější zaměření podpory pracovních míst pro nejvíce ohrožené skupiny obyvatel.

Resumé

V diplomové práci jsem se v první části věnoval sociální politice, jejímu obsahu a principům. Uvedl jsem její modely, funkce a nástroje. Sociální politika státu je základním prvkem určujícím celý sociální systém. Pro celou další práci jsem považoval za důležité uvést tuto teoretickou část, byť v omezeném rozsahu, který je však dle mého mínění pro uvedení dalších částí práce dostačující.

Ve druhé části popisuji sociální systém České republiky a orgány státní správy, které v této oblasti působí. Zabývám se zde pojmy životní minimum, existenční minimum a minimální mzda, neboť objasnění důvodu a účelu zavedení těchto institutů je nezbytné k uvedení do souvislosti s dalšími tématy. Podrobněji se věnuji systému státní sociální podpory a jeho účelu. Popisuji jednotlivé dávky s uvedením základních podmínek pro jejich přiznání a změny v systému dávek státní sociální podpory v souvislosti s úspornými opatřeními vlády. Dále se v práci zabývám systémem pomoci v hmotné nouzi, definováním pojmu hmotná nouze a dávkami poskytovanými osobám v hmotné nouzi.

Ve třetí části práce nazvané *Nezaměstnanost jako sociální problém* jsem se zabýval definicí nezaměstnanosti, jejími typy a nastíněním vývoje nezaměstnanosti v České republice, vlivu dlouhodobé nezaměstnanosti na člověka a jeho rodinu. Postihl jsem část právní úpravy problematiky, která se bezprostředně vztahuje k celé práci. S ohledem na skutečnost, že Česká republika je členským státem Evropské unie, jsem se zabýval i uvedením cílů Evropské unie v rámci Evropské strategie zaměstnanosti a rovněž způsoby podpory plnění těchto cílů, ke kterým se členské státy zavázaly. Dále jsem uvedl orgány státní správy působící v oblasti zaměstnanosti a zmínil jejich hlavní úkoly. Závěrem části uvádím změny v oblasti zaměstnanosti provedené od roku 2008 do konce roku 2011.

V poslední, čtvrtá část, se zabývá komparací průměrné míry nezaměstnanosti v Blanenském regionu ve vztahu k Jihomoravskému kraji a současně k vývoji v celé České republice, komparaci podílu zdravotně postižených uchazečů o zaměstnání vůči všem uchazečům a analýzou vývoje struktury uchazečů o zaměstnání v regionu dle stupně dosaženého vzdělání, věku a doby evidence a příčinami zjištěného stavu. Dále jsem provedl rozbor údajů zjištěných z provedeného průzkumu mezi nezaměstnanými evidovanými Úřadem práce v Blansku.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá nezaměstnaností jako aktuálním sociálním problémem současnosti. Popisuje opatření státu směřující jak k předcházení nezaměstnanosti, tak k jejímu snížení v případě, že nastane. Práce sleduje zajištění hmotného zabezpečení uchazečů o zaměstnání a jeho změny v posledních letech. Praktická část práce je věnována vývoji nezaměstnanosti v Blanenském regionu od roku 1997 do roku 2011 a komparaci vývoje v regionu, České republice a Jihomoravském kraji. Analyzuje strukturu uchazečů o zaměstnání Blanenského regionu z pohledu pohlaví, věku a dosaženého vzdělání v letech 2008 až 2011 a snaží se odhalit příčiny zvýšené nezaměstnanosti v regionu.

Klíčová slova

sociální politika, sociální ochrana, sociální systém, zaměstnanost, nezaměstnanost, míra nezaměstnanosti, státní politika zaměstnanosti, existenční minimum, životní minimum.

Annotation

The thesis deals with unemployment as a present social problem. It describes state measures focused on how to prevent unemployment and how to reduce unemployment if it occurs. The work is also devoted to providing material support for job applicants and its changes in recent years. The practical part of this text focuses on the development of unemployment in the region of Blansko between 1997 and 2011 and on the comparison of development in this region, in the Czech Republic and in the South Moravian region. It analyses the structure of job applicants in the region of Blansko from the perspective of gender, age and education between 2008 and 2011 and aims to discover the causes of increased unemployment in this region.

Keywords

social policy, social protection, social system, employment, unemployment, unemployment rate, state employment policy, subsistence, living wage

Seznam použité literatury

1. Doporučení Rady Evropské unie ze dne 26. června 2003 o Obecných směrech pro hospodářské politiky členských států a Společenství (na období 2003 – 2005), (2003/555/ES)
2. Úřední věstník Evropské unie – Rozhodnutí Rady Evropské unie ze dne 15. července 2008 o hlavních směrech politik zaměstnanosti členských států (2008/618/ES)
3. Úřední věstník Evropské unie ze dne 30. 03. 2010 – Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii. ISSN 1725-5163.
4. Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů
5. Zákon č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.
6. Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.
7. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů
9. Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů
10. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů
11. Zákon č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů
12. Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů
13. Buchtová, B. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002, 240 s. ISBN 80-247-9006-8.
14. Keller, J. *Soumrak sociálního státu*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009, 158 s. ISBN 978-80-7419-017-9.
15. Kraus, B. *Sociální pedagogika II*. Brno: Institut mezioborových studií, 2007, 77 s.

16. Krebs, V., et al. *Sociální politika*. 5. přepracované a aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, 544 s. ISBN 978-80-7357-585-4.
17. Luhmann, N. *Sociální systémy: Nárys obecné teorie*. 1. vyd. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2006, 550 s. Z německého originálu: *Soziale Systeme* přeložil Pavel Váňa. ISBN 80-7325-100-0.
18. Pick, M. *Stát blahobytu nebo kapitalismus?: my a svět v éře neoliberalismu 1989-2009*. 1. vyd. Všeň: Grimmus, 2009, 192 s. ISBN-978-80-902831-4-5.
19. Potůček, M. *Sociální politika*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995, 142 s. ISBN-80-85850-01-X.
20. Potůček, M., Radičová, I. kol. autorů. *Sociální politika v Čechách a na Slovensku po roce 1989*. 1. vyd. Praha: Karolinum – nakladatelství Univerzity Karlovy, 1998, 329 s. ISBN 80-7184-622-8.
21. Radvan, E. *Poznámky k vypracování odborného textu*. Brno: Institut mezioborových studií, 2007, 21 s.
22. Řehoř, A. *Metodické pokyny pro vypracování bakalářské a diplomové práce*. Brno: Institut mezioborových studií, 2008, 47 s.
23. Sekot, A. *Sociologie v kostce*. 2. rozšířené vyd. Brno: Paido, 2004, 206 s. ISBN 80-7315-077-8.
24. Sirovátka, T., Winkler, J., Žižlavský M., eds., *Nejistoty na trhu práce*. 1. vyd. Brno: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, 2009, 198 s. ISBN 978 80-7326-172-6.
25. Sirovátka, T. *Sociální vyloučení a sociální politika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita a Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006, 176 s. ISBN 80-210-4225-7 (Masarykova univerzita), ISBN 80-87007-29-8 (Výzkumný ústav sociálních věcí. Praha).
26. Sirovátka, T., Hora, O., eds., *Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti*. 1. vyd. Brno: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, 2008, 330 s. ISBN 978-80-7326-140-5.
27. Tomeš, I. *Obory sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011, 368 s. ISBN 978-80-7367-868-5

28. Tomeš, I. a kol. *Sociální správa*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009, 304 s. ISBN 978-80-7367-483-0.
29. Tomeš, I. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, 440 s. ISBN 978-80-7367-3.
30. http://blanensky.denik.cz/zpravy_region/lidi-bez-prace-ubyva-ke-triceti-lidi-prijme-tyco.html
31. <http://www.esfcr.cz/evropsky-socialni-fond-v-cr>
32. <http://portal.gov.cz/>
33. <http://portal.mpsv.cz>
34. <http://portal.mpsv.cz/sz/download> – statistické výstupy
35. http://portal.mpsv.cz/sz/local/bk_info/
36. <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/rek> – údaje o rekvalifikacích dle regionu
37. <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=155&CT1=0>
38. <http://www.cssz.cz/>